

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Michaela Straková

Mario Pratesi a Toskánsko

Mario Pratesi and Tuscany

Praha 2013

Vedoucí práce: *PhDr. Mgr. Alice Flemrová, Ph.D.*

PODĚKOVÁNÍ

Na závěr bakalářského studia na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy předkládám ke zhodnocení tuto závěrečnou práci. Děkuji všem přednášejícím oboru Italianistika, kteří se zasloužili o rozšíření mých vědomostí, jež se vynasnažím plně využít při svém dalším studiu.

Mé velké poděkování patří také Renzu Pepimu, pracovníku sienské knihovny, který mi pomohl při shánění materiálu primární i sekundární literatury. Bez něj by tato práce mohla vzniknout jen stěží.

Zároveň děkuji vedoucí bakalářské práce PhDr. Mgr. Alici Flemrové, Ph.D., za cenné rady a připomínky a v neposlední řadě také za její ochotný a trpělivý přístup.

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 24.5.2013

Podpis: _____

Michaela Straková

Abstrakt

Předmětem a zároveň hlavním cílem bakalářské práce „*Mario Pratesi a Toskánsko*“ je představit nepříliš známého a obtížně dostupného autora, píšícího na přelomu 19. a 20. století, a jeho rodný kraj.

Úvodní část nastiňuje historické pozadí a uvádí hlavní fakta související se sjednocením Itálie. Následuje popis autorova života a chronologický přehled jeho děl.

Další kapitoly jsou věnovány právě Toskánsku, autorovu rodnému kraji. Pokusíme se zjistit do jaké míry byla Pratesiho tvorba ovlivněna prostředím, ve kterém se narodil a vyrůstal. Následuje část analytická, ve které představíme několik hlavních témat autorovy románové tvorby (se zaměřením na četné autobiografické prvky) a na jejich základě se pokusíme o vytvoření komplexního obrazu Toskánska a jeho obyvatel dané doby. Budeme se přitom opírat o dvě stěžejní díla, romány: *L'Eredità* (Dědictví) a *Perfidie del caso* (Náhodné zákeřnosti). Nebude chybět ani stručný náhled na jazyk Pratesiho děl s důrazem na regionální a dialektální vlivy.

V závěru nastíníme slabé a silné stránky autorovy románové tvorby a pokusíme se přijít na to, proč je Mario Pratesi autorem spíše méně známým, a to jak v Čechách, tak v rodné Itálii. Zároveň se pokusíme autora zařadit do historicko-literárního kontextu.

Klíčová slova

Mario Pratesi, Toskánsko, Toskánské velkovévodství, román, *L'Eredità*, *Le perfidie del caso*

Abstract

The subject and main aim of the bachelor thesis, “*Mario Pratesi and Tuscany*” is to introduce a quite unknown and hardly accessible author writing in the 19th and 20th century, and his native land.

The introductory section outlines the historical background and presents the highlights that are related to the unification of Italy. A description of the author’s life and a chronological review of his works follow.

The next chapters are devoted to Tuscany, the author’s native land. We try to find out to what extent Pratesi’s creation was influenced by the environment in which he was born and grew up. Next is an analytical part, in which we introduce several major topics that the author uses in his novels (focusing on numerous elements) and according to those we attempt to create a comprehensive picture of Tuscany and its inhabitants at the time. This is based on two major works, the novels: *L’Eredità* and *Perfidie del caso*. A brief insight into the language of Pratesi’s works with emphasis on regional and dialect influences is considered too.

In conclusion we outline the strengths and weaknesses of the author’s novels and try to figure out why Mario Pratesi is an author rather less well-known, both in the Czech Republic as in his native country, Italy. We will try to put the author in historical and literary context, too.

Key words

Mario Pratesi, Tuscany, Grand Duchy of Tuscany, novels, *L’Eredità*, *Le perfidie del caso*

OBSAH

1. Úvod	7
2. Historické pozadí	9
2.1 Změny na Apeninském poloostrově	9
2.2 Situace v Toskánsku	13
2.3 Politická situace očima Maria Pratesiho	16
3. Život a dílo Maria Pratesiho	22
3.1 Dětství a dospívání	22
3.2 První pracovní zkušenosti a důležitá přátelství	24
3.3 Další pracovní zkušenosti a kariéra učitele	30
3.4 Stáří a smrt	34
4. Toskánsko jako vzpomínka na rodný kraj	36
4.1 Prostředí románů	39
4.2 Shrnutí obsahů autorových románů	43
4.2.1 <i>L'Eredità</i>	43
4.2.2 <i>Le Perfidie del caso</i>	45
4.3 Hlavní témata Pratesiho románové tvorby	46
4.3.1 Vliv tradice a pokroku ve městě a na vesnici	47
4.3.2 Rozdíly mezi společenskými vrstvami obyvatel	51
4.3.3 Složitost mezilidských vztahů a hledání svého vlastního já	54
4.3.4 Úpadek umění	58
4.4 Shrnutí	59
5. Jazyk Pratesiho románů	60
5.1 Regionální a dialektální vlivy	65
6. Kladné a záporné stránky Pratesiho tvorby	68
7. Závěr	70
7.1 Shrnutí	70
7.2 Zařazení autora do literárního kontextu	72
8. Literatura a další použité zdroje	84
9. Resumé	86
10. Summary	87
11. Riassunto	88

1. Úvod

Mario Pratesi jistě nepatří mezi největší a nejznámější osobnosti italské literatury. Přesto však dokázal zaujmout a vydobýt si jisté místo, a to především v rámci toskánské literární tradice. Stal se významnou osobností kulturního života tehdejší Itálie, přesto zůstává autorem spíše méně známým či dokonce zcela neznámým.

Jeho literární zájmy byly velmi široké, věnoval se poezii, povídkám, románům, i esejím, pojednávajícím zejména o umění, historii a krásách rodné země. Napsal celkem kolem padesátky různých děl. Bylo by nemožné věnovat se v této práci celé jeho rozmanité tvorbě, a proto se zaměříme především na autorovy romány. Mario Pratesi napsal celkem sedm románů (v závorce je vždy uveden český překlad a rok prvního vydání): *Jacopo e Marianna* (Jacopo a Marianna, 1872), *L'eredità* (Dědictví, 1889), *Il Mondo di Dolcetta* (Roztomilčin svět, 1895), *Le Perfidie del caso* (Náhodné zákeřnosti, 1898), *Il Peccato del dottore* (Doktorův hřích, 1902), *La follia del marchese Roberto* (Bláznovství markýze Roberta, 1908), *Armonie e dissonanze* (Shody a neshody, 1913).

Struktura práce

V úvodní části práce nastíníme velmi důležité historické pozadí autorova života. V době, kdy Mario Pratesi žije a píše svá díla, dochází k velkým politicko-sociálním i kulturním změnám po celé Evropě. Stručně shrneme situaci na Apeninském poloostrově, aniž bychom se u ní zdržovali příliš dlouho, zároveň však nemůžeme opomenout podstatná historická fakta související se sjednocením Itálie, která nám napomohou k lepšímu pochopení celé situace. Mario Pratesi se narodil v Toskánském velkovévodství a zemřel v Italském království. To podstatně ovlivnilo nejen jeho život, ale především jeho tvorbu.

Podkapitola „Změny na Apeninském poloostrově“ se zabývá úvodem do problematiky sjednocení Itálie, v podkapitole „Situace v Toskánsku“ se pak zaměříme výhradně na historii autorova rodného kraje, v poslední, třetí podkapitole, se pak budeme věnovat politické situaci dané doby očima Maria Pratesiho.

Bude následovat část biografická a bibliografická, kde chronologicky vylíšíme autorův osobní i profesní život a uvedeme přehled jeho děl.

Klíčovou částí bakalářské práce pak bude kapitola, věnující se výhradně Toskánsku, autorovu rodnému kraji. Pokusíme se zjistit do jaké míry byla Pratesiho tvorba ovlivněna prostředím, ve kterém se narodil a vyrůstal. Následně vymezíme několik hlavních témat Pratesiho románové tvorby, na jejichž základě se pokusíme o vytvoření komplexního obrazu Toskánska dané doby a jeho obyvatel. Oporou nám při tom budou dva stěžejní romány: *L'Eredità* (Dědictví) a *Perfidie del caso* (Náhodné zákeřnosti). Důraz bude kladen mimo jiné na časté autobiografické prvky obsažené v díle Maria Pratesiho, zaměříme se proto především na ta témata, v nichž autor nějakým způsobem ztvárňuje události svého života, případně některých jeho úseků.

Nebude chybět ani krátké pozastavení se nad jazykovými a stylistickými prostředky: upozorníme na regionální či dialektální vlivy a uvedeme mnohé příklady, zároveň neopomeneme představit autorův originální styl psaní.

Cíl práce

Protože se nejedná o příliš známého autora, jak již bylo zmíněno výše, a to ani v českém prostředí, ba ani v rodné Itálii, v závěru práce se pokusíme poukázat na fakta, proč tomu tak pravděpodobně je: na základě dílčích analýz zhodnotíme slabé stránky tvorby Maria Pratesiho, zároveň se však budeme snažit vyzdvihnout autorovy klady a upozornit tak na velký literární talent, pro mnohé stále bohužel utajený.

Také se pokusíme zařadit autora do historicko-literárního kontextu, i když je to úkol velmi nelehký (jak ostatně uvidíme v závěru.)

Hlavním cílem této práce je představit (a to především českému čtenáři) nepříliš známého a obtížně dostupného autora Maria Pratesiho a jeho rodný kraj - Toskánsko.

Metodika

Tato práce vychází jak z primární literatury - tedy přímo z románů a ze závěrů vytvořených na základě jejich četby, tak z literatury sekundární: spolu s mými názory budu uvádět i různé další postřehy literárních kritiků a nebudou chybět ani četné citace.

Pratesiho díla nebyla nikdy přeložena do českého jazyka, budu proto vycházet převážně z italské literatury - jak primární, tak sekundární. Citace budou vždy uvedeny v italském originále, připojím však i svůj český překlad.

2. Historické pozadí

V této kapitole se zaměříme na historický kontext Pratesiho doby. Jak již bylo řečeno v úvodu, v období, kdy Mario Pratesi žije a píše svá díla, dochází na území dnešní Itálie k mnohým změnám politicko-ekonomického, ale i kulturního a sociálního charakteru. Mění se situace má velký vliv na autorův život, ale především pak na jeho tvorbu.

Kapitola se dělí na tři menší podkapitoly. V první, nazvané „Změny na Apeninském poloostrově“ nastíníme čtenáři historické pozadí Itálie v období velkých změn kolem revolučního roku 1848 a uvedeme hlavní fakta související se sjednocením Itálie v jednotný stát. V rámci druhé podkapitoly se budeme zabývat změnami, týkajícími se autorova rodného kraje, Toskánska. V poslední, třetí podkapitole, se pak zaměříme na politickou situaci dané doby očima Maria Pratesiho.

2.1 Změny na Apeninském poloostrově

Rok 1848 v Itálii

Nacházíme se v roce 1848. Vlna revolucí zasahuje téměř celou Evropu. Lid, nespokojen se současným fungováním věcí, se bouří, a to nejen v Itálii, ale také ve Francii, Německu, Maďarsku i Čechách. Především podnikající buržoazie - měšťanstvo se snaží nastalou situaci nějak řešit, chtějí odstranit feudální přežitky, které brání kapitalistickému vývoji a požadují větší integraci a emancipaci.

Vzrůstají i konflikty mezi lidmi, spjaté především s neustálým zhoršováním se pracovních podmínek. Mnoho lidí je nezaměstnaných, v předchozích letech došlo navíc k velké neúrodě, a to má za následek nejen hladovění mnoha obyvatel, ale i neustálé zvyšování cen a celkovou nespokojenost lidu. Spolu s nespokojeností vzrůstá i národní cítění a snaha o naplnění národních cílů.

Roku 1848 Itálie ještě zdaleka není taková, jakou ji známe dnes, jako jednotný samostatný stát. Na území Apeninského poloostrova leží mnoho malých království a států, ve kterých navíc vládou převážně cizí rody. Severní Itálie patří Rakušanům, střední Itálii tvoří z velké části Papežský stát a jižní Itálie je spravována španělsko-francouzským rodem Bourbonů. V Toskánsku (přesněji v Toskánském velkovévodství) vládne Habsbursko-Lotrinská dynastie, jejímiž hlavními představiteli jsou převážně panovníci

z Rakousko-Uherska respektive Česka, Uher a Rakouska. Jedinou domácí dynastií na území Itálie je dynastie savojská, která vládne na Sardinii, v Savojsku¹ a Piemontu.

Revoluce v Itálii začíná v lednu 1848, povstáním lidu proti absolutistické vládě rodu Bourbonů na Sicílii. Lid se současně bouří i v severní Itálii - v Benátsku a Lombardii, v tomto případě proti nadvládě rakouské. V dalších letech se pak postupně formují politické požadavky, vznikají politické strany, a dochází k politickým bojům a postupnému sjednocování států rozdrobených po celé Itálii.

Sjednocení Itálie

Sjednocení Itálie je dlouhý a složitý proces, kterému se s ohledem na rozsah práce na tomto místě nemůžeme věnovat příliš do hloubky. Zmíníme proto jen hlavní fakta, která nám mohou být nápomocna k lepšímu pochopení celé problematiky.

Mario Pratesi přichází na svět v listopadu roku 1842, tedy do plně rozvinutého procesu risorgimenta². Již v té době se hlavní myšlenky většiny obyvatelstva nesou v národním duchu: cílem je politicky sjednotit italský národ na Apeninském poloostrově v jednotný stát.

Myšlenka sjednocení se objevuje již kolem roku 1820, kdy dochází k rozmachu tajných společenství, organizací inspirujících se vzorem svobodného zednářství, tzv. karbonářů (scházeli se na odlehlých místech, kde se pájilo uhlí, od toho jejich název), která vznikají v jižní Itálii za nadvlády Francie. Karbonáři podnítili mnohé nepokoje (zejména v Neapolském království, v Papežském státě, v Piemontu, Parmě, Modeně, Lombardii, Benátsku a Toskánsku), všechny však skončily neúspěchem a nenašly širší masovou odezvu.

Proti sobě stojí dvě skupiny, které však spojuje společný cíl, jen se ho každý snaží dosáhnout po svém: liberálové, které zastupuje především bohatší vrstva, a radikálové, kteří jsou bojovnější a jejich zájmy jsou více orientovány ve prospěch lidu, nejenom majetných vrstev obyvatelstva. Rozdíly v názorech těchto dvou skupin vedou k četným roztržkám. To celou situaci ještě ztěžuje.

¹ historický region, nacházející se v nejzápadnější části Alp na dnešním území Francie (většina území), Itálie (východní malá část) a Švýcarska (nepatrná část)

² pojmem risorgimento (z italského ri = „znovu“ a sorgere= „vznikat, pramenit“) chápeme hnutí (ideové i politické) za svobodu a národní jednotnost Itálie

Cavour

Camillo Benso Cavour³ usiloval o sjednocení Itálie pod vedením savojské dynastie. Byl umírněného politického zaměření a nepřítelem revoluce, zároveň si ale uvědomoval, že musí získat vojenskou pomoc pro válku proti Rakousku a podporu republikánů.

Cavour zprvu nevěřil ve sjednocení Itálie, ale dokázal využít okolností a náhod, které se naskytly. Příležitostí se stala krymská válka⁴ (1853-1856), do které Piemont poslal expediční sbor, aby bojoval společně s Francií a Anglií proti Rusku.

Válka skončila Pařížskou smlouvou, která byla výsledkem Pařížského kongresu. Ten nepřinesl Itálii příliš velké území, Cavourovi došlo, že sjednocení Itálie nepůjde jen diplomatickou cestou, a že je potřeba najít spojence.

Žádá proto o pomoc Napoleona III., dohodnou se, že Francie podpoří Sardinské království ve válce proti Rakousku. Píše se rok 1859 a začíná druhá válka za nezávislost. V rozhodující bitvě u Solferina stojí proti sobě dvě vojska: francouzsko-piemontské a vojsko habsburské monarchie. Itálie poráží Rakousko.

Po zprávách o vítězství na severu povstalo obyvatelstvo středoitalských států: Modeny, Parmy, Toskánska a Církevního státu proti svým panovníkům a požadovalo připojení k Sardinskému království. V červenci roku 1859 se Napoleon sešel s Františkem Josefem a dohodli se na ukončení válečných akcí. Francie získala od Rakouska Lombardii, kterou předala Sardinskému království, sama Francie pak získala Savojsko a Nizzu, Rakousku pak zůstalo Benátsko.

Cavour pokračoval ve sjednocování, snažil se o připojení všech středoitalských států včetně severní části Církevního státu, dochází k lidovému hlasování, která rozhodují o připojení.

³ Camillo Benso Cavour (1810-1861) byl předsedou vlády Sardinského království a později prvním italským předsedou vlády. Usiloval o sjednocení Itálie pod vládou savojské dynastie. Pro sjednocenou Itálii v roce 1861 prosadil monarchickou státní formu, království.

⁴ Původně byla krymská válka ozbrojeným konfliktem mezi carským Ruskem a Osmanskou říší. Rusové se ale v touze po pomstě dopustili zásadních strategických chyb, jednou z nich byla i jejich neopatrnost, když zaujali pozice na území Habsburské monarchie. Rakouský císař František Josef I. z toho přirozeně nebyl nijak nadšen, a proto se přidal ke spojencům. Francii, Británii a Osmanskou říši kromě Rakouska v rámci Německého spolku podpořilo i Prusko v čele s Fridrichem Vilémem IV. a přidalo se i Sardinské království pod taktovkou Savojců, jmenovitě Viktora Emanuela II. Rázem se tak celá situace obrátila proti carovi, stála proti němu téměř celá Evropa.

Mazzini a Garibaldi

Zapojují se také republikáni v čele s Mazzinim⁵ a Garibaldi⁶ s demokraty. Právě Mazzini a Garibaldi sehráli klíčovou roli ve sjednocení Itálie. Oba, především ale Mazzini, kladou důraz na fakt, že jestliže je národ opravdu národem, to znamená má jednotné náboženství, jazyk, zvyky a kulturu, pak nemůže existovat jinak nežli jako jednotný organismus.

Oba touží po dosažení jednotného státu, a to především prostřednictvím lidové povstalecké aktivity. Mazzini tvrdí, že italský stát může vzniknout pouze pokud se o něj zasadí lid sám. A tak je to právě lid, kdo má sehrát hlavní úlohu při utváření nové národní jednoty, a to i z toho důvodu, že vládnoucí vrstva se snaží spíše upevnit svoji vlastní moc než aby rozšiřovala svůj vliv za hranice svého státu.

Dokončení sjednocení

Cavour si byl dobře vědom toho, že jih Itálie je naprosto odlišný a že spojením severu a jihu by vzniklo zvláštní uskupení, neboť jih ještě není připraven na kapitalismus, přesto se ale i nadále pokoušel o vytvoření jednotného státu.

Itálie je nakonec přeci jen sjednocena, a to dvěma dobrovolnickými vojsky: Garibaldim a jeho Expedicí Tisíce⁷ a vojskem Sardinského království. Zatímco Garibaldi začíná na Sicílii a postupuje na sever, druhé vojsko začíná právě na severu a postupuje směrem na jih. Nakonec se setkají na dnešním území regionů Umbrie a Marche.

Píše se rok 1861. Itálie je jednotná od severu až po jih, ačkoliv k úplnému sjednocení chybí ještě připojit regiony Trentino, Benátsko a především pak Papežský stát, přesto je ale možné procestovat Itálií od Lombardie až po Sicílii, tedy od samého severu až do úplné špičky pomyslné kozačky, a být přitom pořád na území jednoho státu. Stejného roku, přesně 17. března 1861, je zvolen i první italský král, Viktor Emanuel II. ze savojské dynastie.

⁵ Giuseppe Mazzini (1805-1872), italský vlastenec, filozof, právník a politik, jeden z hlavních představitelů risorgimenta, kteří se podíleli na sjednocení Italského království.

⁶ Giuseppe Garibaldi (1807-1882), vůdce vlastenců (tzv. Rudých košil) v partyzánské válce proti rakouské a francouzské armádě na území Itálie v letech 1848-1849 a roku 1851. Úspěšně dobyl Sicílii i Neapol a napomohl tak vytvořit zárodek Italského království.

⁷ vojsko čítající něco málo přes tisíc dobrovolníků různých sociálních vrstev

Roku 1866, na konci třetí války za nezávislost, Itálie získává regiony Benátsko a Trentino a je stále blíže úplnému sjednocení. Od toho ji dělí pouze připojení Papežského státu. Ten se povede získat roku 1870 a Itálie je tak konečně jednotným státem. Znamená to konec rakouské nadvlády, obchodní a celní unii mezi jednotlivými italskými státy, ale především silný stát schopný udržet na uzdě církve i lidové masy. Vzniká Italské království.

Následujícího roku se přesouvá hlavní město z Florencie (byla hlavním městem v období od roku 1865 až do roku 1870) do Říma, který je od roku 1871 hlavním městem Italského království.

2.2 Situace v Toskánsku

“Quando Mario Pratesi viene al mondo, a Firenze si parla ancora tedesco e sulla Toscana regna sua altezza il Granduca d'Austria Leopoldo II.“⁸

„Když Mario Pratesi přichází na svět, ve Florencii se ještě mluví německy a Toskánsku vládne jeho výsost velkovévoda rakouský Leopold II.“

I pro Toskánsko znamenají tyto roky velké změny, především politické a kulturní. Toskánské velkovévodství zaniká a stává se součástí Italského království. Města jako Florencie, Siena či Pisa, která měla doposud tak zvučné jméno a důležité postavení v rámci Toskánska, se najednou ocitají v konkurenci ostatních velkých měst, jakými je například Milán nebo Řím, a udržení jejich významné pozice je velmi obtížné.

Mario Pratesi se narodil v Toskánském velkovévodství a zemřel v Italském království. To podstatně ovlivnilo nejen jeho život, ale především jeho tvorbu. Pratesiho neustálá kritika „starých časů“ (později i „časů nových“, jak následně uvidíme) se objevuje ve většině jeho děl.

Toskánské velkovévodství

Vraťme se nyní o několik stovek let zpět. Píše se rok 1569 a rod Medicejských sjednocuje své dědictví a spojuje městské státy Florencie a Sienu s Florentským vévodstvím.

⁸ Filippo Bologna, *L'Eredità inconsapevole dei romanzi di Pratesi*, La Repubblica.it, sezione Firenze, 14. srpna 2011, internetový odkaz: <http://ricerca.repubblica.it/repubblica/archivio/repubblica/2011/08/14/eredita-inconsapevole-dei-romanzi-di-pratesi.html>

Tak vzniká Toskánské velkovévodství a panovníkem se stává velkovévoda Cosimo I. Hlavním městem je ustanovena Florencie. Po vymření rodu Medicejských připadne Toskánsko roku 1737 Františku Štěpánovi Lotrinskému a do roku 1860 zde vládne Habsbursko-Lotrinská dynastie. Od té doby je Toskánsko velmi ovlivněno politikou Rakousko-Uherské monarchie.

Za období největšího rozkvětu Toskánského velkovévodství můžeme považovat období mezi lety 1765-1790, kdy je panovníkem Petr Leopold I. z Habsbursko-Lotrinské dynastie, syn Marie Terezie. Byl velkovévodou toskánským (pod jménem Petr Leopold I.), kromě toho ale také císař římský, král český a uherský (jako Leopold II.) Je to právě on, kdo v Toskánsku obnoví veškerou ekonomiku, administrativu i právní moc a započne rozsáhlé vysušování kraje Maremma⁹, které potom dokončí jeho vnuk Leopold II. Toskánský, jenž se ujímá vlády roku 1824 a zůstává u moci až do roku 1859.

Pratesi žije právě v období, kdy je u moci toskánský velkovévoda Leopold II., velmi schopný panovník, tedy alespoň ze začátku. Leopold II. zahájil svoji vládu velmi slibně, pokračoval v mnoha iniciativách, které započal již jeho děd, velkovévoda Petr Leopold I., pokračoval ve vysušování Maremmy a ve zúrodnění půdy, kromě toho nechal vystavět mnoho nových cest, železnic a mostů, zakázal cenzuru a přistoupil k celní unii s dalšími italskými státy.

Rakouská vláda se snažila Leopolda ovlivnit, aby se mohla dostat k moci, ale marně. Ačkoliv Leopold neměl příliš zkušeností, dokázal vždy prosadit své názory a od samých počátků své vlády ukázal, že chce i dokáže být nezávislým panovníkem a že jedním z jeho hlavních cílů je právě omezit vliv rakouské politiky v Toskánsku. Jeho vláda byla jednou z nejtolerantnějších vůbec ve srovnání s vládami okolních států.¹⁰

⁹ pojmem Maremma rozumějme geografickou část Itálie, od Toskánska až po sousedící region Lazio, u Tyrhénského moře

¹⁰ V té době se ostatně dostalo (právě ve Florencii) azylu i mnoha významným představitelům kultury té doby, zmiňme alespoň některá z nejdůležitějších jmen: Alessandro Manzoni (1785-1873), Giacomo Leopardi (1798-1837), Niccolò Tommaseo (1802-1874), Francesco Domenico Guerrazzi (1804-1873). Tito významní literáti a patrioti mohli (alespoň zpočátku) dosti svobodně tvořit a vyjadřovat své názory, zatímco jinde by skončili za mřížemi, třeba na hradě Špilberku, na Moravě. Z hradu, vystavěného v gotickém slohu se ve druhé polovině 17. století stala mohutná barokní pevnost, která byla několikrát bez úspěchu obléhána. Jeho nedílnou součástí byla i obávaná věznice. Byl to právě Leopold II., který tzv. Leopoldovým traktem zrušil v květnu 1790 celé vězení doživotně odsouzených v dolních kasematech Špilberku, včetně trestu přikování a zavedl i další zmírnění pro všechny odsouzence. Horní patro však sloužilo i nadále jako vězení, a to až do počátku 30. let 19. století. V té době se v nadzemních prostorách špilberské pevnosti začínají objevovat i „politici“ vězni, mezi nimi i mnozí italscí vlastenci a spisovatelé: Silvio Pellico (1789-1854), Piero Maroncelli (1795-1846), Gabriele Rosa (1812-1897) nebo například Francesco Teodoro Arese Lucini (1778-1835).

Toskánci nejdříve nesouhlasili s připojením velkovévodství k Italskému království, obdivovali svého panovníka, časem se ale objevují i na území Toskánska čím dál tím častější revolucionářská hnutí a povstání, usilující o sjednocení Itálie a o omezení vlivu velkovévodství. Leopold II. nedokáže tato povstání potlačit, a protože neví, jak s nenadálou situací naložit, raději se ubírá do ústraní a odjíždí do nedaleké Sieny.

Ministerský předseda (kterého Leopold sám nominoval) se ho snaží přesvědčit, aby se vrátil do Florencie a celé situaci se postavil čelem, nikoliv zády, Leopold ale prchá do Gaety a nechává Toskánsko na pospas Rakušanům. Ti se nemohou dočkat zásahu. Rakousko je již delší dobu nespokojeno s Leopoldovou vládou, odmítající se řídit vídeňskou politikou. Rakušané obsazují Toskánsko, především tedy Florencii, a potlačují revoluci. Protože Leopold neklade téměř žádný odpor, Rakušané celé situace využívají a tvrdí veřejně lidu, že zasáhli jen proto, že je o převzetí kontroly nad celou situací požádal právě Leopold, jejich milující panovník. Ačkoliv to není pravda, lid se bouří a Leopold II. se stává trnem v oku většiny Toskánců, a to i jeho největších příznivců. Doposud milovaný panovník je nyní všemi nenáviděn, lid jím pohrdá.

Když se Leopold vrací do Florencie, má na sobě rakouskou uniformu a je doprovázen rakouskými vojáky. Odpor a hněv lidu se ještě zněkolikanásobuje. Aby si zřídil respekt a mohl se znovu dostat k moci, zavede několik drastických zákonů a vyžaduje jejich přísné dodržování. Ruší například svobodu tisku. Ze všech sil se snaží potlačit revoluční hnutí a obnovit moc a slávu velkovévodství, avšak marně.

Roku 1859 je nucen odstoupit a přenechat vládu svému synovi, Ferdinandu IV., který se ale vlády nakonec neujímá, zanedlouho totiž vypukne druhá válka za nezávislost.

Vojsko dobrovolnických vlastenců, bojujících za jednotný stát, se dostává i na území velkovévodství. Nebylo ale vůbec nutné bojovat, celá situace se vyřešila velmi rychle mírovou cestou, neboť většina Toskánců, zklamaných posledními událostmi a především pak Leopoldem, byla pro připojení velkovévodství k Italskému království.

O celé věci se rozhodne v lidovém hlasování a o rok později je skutečně Toskánské velkovévodství připojeno ke království Piemontsko-Sardinskému. Takto tedy končí sláva velkovévodství a začíná nová éra italského jednotného státu, Italského království.

Pratesi je u zrodu nového státního útvaru, tolik odlišného od toho předchozího, kde se narodil a vyrostl. Těžko posoudit, co bylo lepší: zdali Toskánsko jako samostatné velkovévodství nebo Toskánsko, které je součástí Italského království.

My se na celou situaci podíváme očima Maria Pratesiho, následující podkapitolu věnujeme právě autorovým politickým myšlenkám.

2.3 Politická situace očima Maria Pratesiho

Pratesiho pohled na život byl (jak ostatně ještě uvidíme v následujících kapitolách) velmi pesimistický a tento pesimismus se nevyhl ani autorovým názorům na politickou situaci.

Svému příteli Barzellotimu¹¹, píše Pratesi četné dopisy, ve kterých vyjadřuje svoji nespokojenost s vystupováním italské vlády.

Abbovi¹², dalšímu příteli, se v jednom z dopisů svěřuje se svým obecným názorem na politiku, kdy tvrdí, že:

“... politica e onestà si escludono fra loro.“¹³

„... politika a poctivost se vzájemně vylučují.“

Pratesi se velmi zajímal o politickou situaci v zemi. Pečlivě sledoval veškeré události a byl velkým patriotem a nacionalistou, ačkoli spíše pasivním, protože jeho chatrné zdraví mu nedovolilo účastnit se bojů.

Je mu 17 let, když Leopold II. opouští Florencii a Rakušané se ujímají vlády nad Toskánskem. Na vlastní kůži tak zažívá poslední momenty velkovévodství, které mu zůstanou v paměti a často a rád o nich bude psát ve svých knihách.

Jedním z hlavních témat Pratesiho tvorby, objevující se ve většině autorových děl, je právě neustálá kritika „starých časů“. Kniha, kde autor dává nejvíce najevo svoji nespokojenost související s posledním obdobím Toskánského velkovévodství a především pak s vládou Leopolda II. a s rakouskou nadvládou, je *Il mondo di Dolcetta*.¹⁴

¹¹ Giacomo Barzellotti (1844-1917) literární kritik, filozof, profesor obecné filozofie na Univerzitě v Římě, kromě toho přednášel i na univerzitách v Pavii a Neapoli. Senátor od roku 1908. Jeden z nejlepších přátel Maria Pratesiho, vyměňovali si dopisy. Napsal mnoho filozofických studií.

¹² Giuseppe Cesare Abba (1838-1910) profesor, spisovatel, nejlepší přítel Maria Pratesiho, jejich vzájemná korespondence se stala předmětem zájmu mnoha studií. Roku 1859 se účastnil války jako dobrovolník, roku 1866 bojoval v třetí válce za nezávislost. Napsal mnohá díla, hodnocená velmi kladně například Carduccim. Roku 1910 byl jmenován senátorem Italského království.

¹³ dopis Abbovi ze Sieny, červenec 1867, v časopise *Pegaso*

¹⁴ Mario Guidotti, *Il romanzo Toscano e Mario Pratesi*, Vallecchi, Firenze, 1983, str. 88

Pratesi byl odpůrcem Toskánského velkovévodství a byl znechucen jeho panovníkem Leopoldem II. Naopak sympatizoval s myšlenkami revolucionářů a se vznikem Italského království a utvrzovaly ho v tom i názory jeho přátel. Pratesiho nejlepší přítel Abba byl věrným patriotem a bojoval v mnoha bitvách jako dobrovolník. Pratesi byl na tom zdravotně velmi špatně a nemohl se bitev zúčastnit, neboť mu to jeho zdravotní stav nedovolil. To ho velmi tíží, stejně tak jako nepřítomnost jeho věrného přítele. Celou situaci ale bedlivě sleduje alespoň z povzdálí a komentuje ji.

“La democrazia che vorrebbe il d’Azeglio, una democrazia cioè di gentiluomini cavallereschi, non è che il sogno di un’anima buona buona qual’era la sua e dicendo che solo per tale democrazia perverremo alla pace, è lo stesso che dire rimarremo in guerra perpetum. Così infatti sarà, perché così sempre fu.“¹⁵

„Demokracie, jakou by chtěl d’Azeglio¹⁶, to znamená demokracie vznešených gentlemanů, není ničím jiným než snem předobré duše, jako je ta jeho, a tvrdit, že pouze prostřednictvím takovéto demokracie dosáhneme míru, je to samé jako tvrdit, že zůstaneme věčně ve válce. A tak tomu také bude, protože tomu tak vždy bylo.“

Pratesi si brzy uvědomí, jako jeden z prvních vůbec, že ačkoliv myšlenka sjednocení (v případě Toskánska připojení Toskánského velkovévodství k Italskému království) nebyla jistě úplně chybná, věci se bohužel nepohnuly k lepšímu, tak jak mnozí doufali a předpokládali.

Řada odpůrců Italského království stejně totiž nakonec přísahala věrnost novému státnímu útvaru a hlavní představitelé politické scény nezanechali svých prestižních postů. Jinými slovy státní uspořádání je možná jiné a i myšlenky jsou jiné, ale lidé, kteří se snaží je uvést v platnost, jsou pořád ti samí, a ačkoliv se zaručili mnoha slibům, je nutné si uvědomit, že člověk se nezmění jen tak ze dne na den.

A tak zůstávají všechny staré nešvary, a dokonce se k nim připojují některé nové: nevymizely úplatky ani korupce, spravedlnost je stále řízena velmi zaujatě a dokonce i kvalitní lékařská péče se stává záležitostí pouze bohatých vrstev.

Pratesi už nekritizuje jen „staré časy“, ale jeho kritika se zaměřuje i na současnost a vyjadřuje obavy o budoucnost.

¹⁵ dopis Abbovi ze Sieny, červenec 1867, v časopisu *Pegaso*

¹⁶ Massimo Taparelli D’Azeglio (1798-1866), italský politik, patriot, malíř a spisovatel, předseda vlády Sardinského království

Často se stává až jakýmsi prorokem a snaží se zjistit, jak se asi celá situace vyvine.

“Il nostro secolo finirà con la lotta degli operai contro la borghesia; il venturo comincerà coi soprusi degli operai, e finirà con la lotta dei contadini contro di loro: non esisterà altra distinzione se non dell'ingegno, e l'ingegno si contenterà di fare il bene di tutti.“¹⁷

„Naše století skončí bojem dělníků proti šlechtě; století nadcházející začne zneužitím moci dělníků a skončí bojem zemědělců proti nim: nebude existovat jiné rozlišení než inteligence a právě inteligence se spokojí s všeobecným konáním dobra.“

Autor se nám snaží naznačit, jak se podle něj bude celá situace vyvíjet. Dělnický lid stojí proti šlechtě. Lidu se sice podaří získat demokracii a vydobýt si určité místo ve společnosti a příští století začne jeho nadvládou, lid se ale nakonec nespokojí s málem (protože čím víc máme, tím víc toho chceme) a půjde po vesničanech, jelikož je považuje za slabší.

Pratesi tvrdí, že ať už je nebo bude u moci kdokoliv, stejně mu bude pořád málo to, co má a bude chtít víc a víc a bude se snažit to vymáhat na té skupině obyvatel, kterou považuje za sobě nižší. Šlechta si tak zasedne na měšťanstvo, měšťanstvo na dělníky, dělníci na zemědělce. Jediné, co může celou situaci zachránit, je používat zdravý rozum.

Ani v knize *L'Eredità*, ačkoliv se zde autor politikou příliš nezabývá a soustředí se spíše na příběh a na charakteristiku vesnického života, si neodpustí občas nějakou tu poznámku, týkající se historických změn dané doby.

Na následujících řádcích můžeme pozorovat nejenom cenné dobové svědectví, ale i autorův sarkasmus a smysl pro ironii:

“E neanche v'eran giornali, o solo qualche giornale melodrammatico, o quello granducale, che in quattro paginette t'informava delle cose più importanti che fossero accadute nel mondo durante una settimana. Sapevi per esempio ciò che era accaduto in tutti i maggiori imperi d'Oriente, in California, al Capo, in Siberia, e dell'Austria poi sapevi moltissimo: delle sue intervensioni armate, de' suoi feld-marescialli vittoriosi; delle visite che faceva l'Imperatore clementissimo alle sue fedeli città lombarde; dell'Italia poco o nulla, come non esistesse: o solo, per un semplice avviso ai pochi faziosi, si registrava di tanto in tanto qualche impiccagione di liberali. Ma le impiccagioni accadevano sempre fuori del civilissimo granducato, dove si governava con modi paterni, lasciando però braccio libero ai frati che nerbavano, predicavano, stabaccavano, confessavano; gli sbirri ammanettavano, i soldati corteggiavano marzionalmente, in divisa austriaca, donne,

¹⁷ Mario Pratesi, *Prefazione a Cose vedute*, di G.C.Abba, Sten, Torino, 1912, str. 13-14

processioni e pontificali: e la piccineria, il sotterfugio, l'ipocrisia, il Cianciume sciocco, la floscia arrogante docilità, il soffocamento d'ogni spontanea vivezza, e i cinici e scurrili plebeismi erano le aure vitali che più spesso si respiravano allora in questo giardino d'Italia, in questa sacra terra di Dante: né altrove credo che fosse cielo più puro e più alto: maledetti tempi che ci lasciaste il vostro influsso deleterio nell'ossa!¹⁸

„A nenašly se noviny, nebo třeba jen nějaký melodramatický deník či ten velkovévodský, který by vás na čtyřech stránkách neinformoval o těch nejdůležitějších věcech, které se udály ve světě během jednoho týdne. Věděli jste například, co se stalo v nejdůležitějších říších Orientu, v Kalifornii, v Kapském Městě, na Sibiři, a o Rakousku jste se toho dozvěděli spousta: o jeho ozbrojených výpravách, o vítězných maršálech; o návštěvách, jimiž poctil vlídný vůdce svá věrná lombardská města; avšak o Itálii málo nebo nic, jako kdyby neexistovala; nebo, to jako pouhé upozornění pro hrstku zaujatých, se někdy objevila zmínka o oběšení liberálů. Ale k těm oběšením docházelo vždy mimo území civilizovaného velkovévodství, kde se vládlo otcovským způsobem, přesto se ale ponechala volná ruka mnichům, kteří mlátili, kázali, čichali tabák, zpovídali; policajti nasazovali pouta, vojáci se v rakouských uniformách bojovně dvořili ženám, procesím, pontifikálním mším: a křivosti, podvody, přetvářka, hloupé drby, povadlá arogantní poddajnost, udušení jakékoliv spontánní živosti, cynické a hrubé křupanství, to bylo ovzduší, které se v té době nejčastěji dýchalo v této zahradě Itálie, v této svaté zemi Dantově: nikde jinde, myslím, nebe nebylo čistší a vyšší: hrozné to časy, které nám zanechaly svůj pustošivý vliv v kostech!“

Ani v dalším Pratesiho díle, *Le Perfidie del caso* není nouze o poznámky, týkající se situace v Toskánsku:

“Amenità queste e bizzarrie degli osti e dei salumai di Firenze, i quali hanno lasciato passare tante rivoluzioni, hanno visto aprire tanti negozi all'uso Parigi, senza mai riformarsi da ciò che erano.“¹⁹

„Tyto nesmysly a výstřelky hospodských a lahůdkářůz Florencie, kteří nechali proběhnout mnoho revolucí, viděli otvírat mnoho obchodů v pařížském stylu, aniž by se změnili z toho, čím vždycky byli.“

Také Florencie se podstatně mění, autor kritizuje zejména konzumní způsob života, znepokojuje ho otvírání nových a nových obchodů s luxusním zbožím na místě historických památek nebo důležitých budov:

¹⁸ Mario Pratesi, *L'Eredità*, Barbera Editore, Firenze, 1889, str. 108

¹⁹ Mario Pratesi, *Le Perfidie del caso*, Fratelli Treves Editori, Milano, 1898, str. 247

“Ella guardava, nella malinconica via dei Bardi, dove la vecchia Firenze, distrutta altrove per far largo alle vetrine di lusso, mantiene ancora la sua storica e bella semplicità.“²⁰

„Dívála se ven do malichonické ulice dei Bardi,kde si stará Florencie, na jiných místech zničená , aby udělala místo vitrínám s luxusním zbožím, dosud zachovává svoji pradávnu a hezkou prostotu.“

Kritika, ať už časů minulých či současných, se objevuje ve většině autorových děl, i když pokaždé z úst někoho jiného. Mohli bychom tedy hovořit o více druzích kritiky, jak naznačuje i Toppetta²¹.

Nazýváme tyto kritiky přímá a nepřímá. Pratesi používá přímou kritiku v těch částech, kde mluví sám za sebe, ať už jako vypravěč nebo hlas, který zasahuje do děje. Je to tedy kritika vedená přímo z pera samotného autora a často nemá ani nic společného s dějem, Pratesi nás o historické situaci vlastně jen informuje. Jedná se o samostatné části, které autor zasazuje do příběhu, aniž by s ním často měly nějakou spojitost, jsou to (z hlediska příběhu) zcela nepodstatné části a teoreticky bychom je mohli i přeskočit, aniž by příběh ztratil na dynamice, ba naopak, byl by možná i jednodušší. Tvrdí to právě Toppetta a já osobně se s jeho názorem plně ztotožňuji.

Autor také využívá kritiky nepřímé, která vychází z úst některé z postav. Toppetta upřesňuje, že nejčastěji se jedná o kněze či jiného náboženské představitel, nebo o umělce.²² V tomto případě nazýváme tuto kritiku kritikou nepřímou, protože autor nezasahuje do textu sám za sebe jako vypravěč, ale promlouvá k nám přímo jedna z postav, jejíž myšlenky tvoří její charakter a dosavadní zkušenosti.

Je však nutno podotknout, že kritika přímá a nepřímá často splývají, neboť (jak uvidíme v pozdějších kapitolách) v Pratesiho dílech je mnoho autobiografických prvků, a tak i když k nám zdánlivě promlouvá románová postava, jedná se de facto o autora slova, která Pratesi jen přizpůsobil dané postavě a charakteru.

Pratesi píše v knize *Le Perfidie del caso* následující slova o místním biskupovi:

“Alla sola espressione del viso si capiva che il vescovo era un malinconico di altri tempi ormai molto lontani.“²³

²⁰ Ibidem, str. 177

²¹ Roberto Toppetta, *Mario Pratesi: l'alba inquieta di Tozzi e Pratolini*, Bulzoni Editore, Roma, 1985, str. 76-77

²² Ibidem, str. 77-78

²³ Mario Pratesi, *Le Perfidie del caso*, Fratelli Treves Editori, Milano, 1898, str. 9

„Z pouhého výrazu tváře bylo jasné, že biskup byl melancholik z časů již dávno minulých.“

Tady k nám naopak promlouvá samotný biskup, zklamaný Ghilbertim, místním malířem:

“Mi dispiace perché è buono, onesto, ingenuo, ma già lo vedo volgare con il secolo, un secolo che ingoia spensieratamente i propri veleni e che ha creato davanti a sé il più spaventevole vuoto.“²⁴

„Mrzí mě to, protože je hodný, poctivý, naivní, ale už ho vidím, jak se mění spolu se stoletím, stoletím, které pohltní bezmyšlenkovitě vlastní jedy a které před sebou vytvořilo tu nejstrašnější prázdnotu.“

I prostřednictvím paní Luigi nám dává Pratesi najevo, jaký má měnící se politická situace vliv na celou společnost:

“Tutto era cambiato intorno alla signora Luigia, oggi non ritrovava in Lucca la città così tacita e mesta, ma gli uomini, le cose, il trono ducale, la corte, che l’avevano vista fanciulla, e giovane e bellissima sposa, non c’erano più.“²⁵

„Vše kolem paní Luigi se změnilo, dnes již nenacházela v Lucce to město tak tiché a sklíčené; ale lidé, věci, vévodský trůn, dvůr, které jí viděly jako malé děvčátko, a mladou a krásnou nevěstu, už nebyly.“

Viděli jsme, jaký názor má na celou situaci Mario Pratesi, který se velmi zajímá o politickou situaci v zemi, i když spíše jen pasivně. Popisuje negativně časy staré, ani nová politická situace se však nevyhne jeho slovům kritiky. V autorových knihách najdeme cenná svědectví, Pratesi často popisuje realitu doby a vyjadřuje svůj nesouhlas s probíhajícími změnami a s úpadkem celé společnosti i umění (jak ještě uvidíme).

Protože máme k dispozici mnoho autorových dopisů, můžeme vidět, co Pratesi psal svým nejvěrnějším přátelům a udělat si tak obrázek, na základě autorových slov, nejen o jeho vztahu k politice jako takové, ale také, a to především, o jeho životě. Právě následující kapitola se podrobně věnuje životu Maria Pratesiho.

²⁴ Ibidem, str. 107

²⁵ Ibidem, str. 119

3. Život a dílo Maria Pratesiho (1842-1921)

*"Apprezzato da pochi, conosciuto da pochissimi, ignorato da molti."*²⁶

„Jen málokým oceňován, ještě hrstce znám, zato mnohými ignorován.“

3.1 Dětství a dospívání

Mario Pratesi se narodil 11. listopadu 1842 v malém italském městečku Santa Fiora, v Toskánsku. Otec Igio Pratesi pocházel z Marradi, nedaleko Florencie, matka Edda Bandini byla původem ze Sieny.

Malý Mario byl velmi vázán na svoji matku, asi jako každé dítě, v jeho případě se ale jednalo o cit ještě možná hlubší, Pratesův otec byl totiž velmi tvrdý, přísný a také velmi zaměstnaný (pracoval jako úředník), proto malý Mario trávil veškerý čas pouze se svojí matkou a velmi k ní citově přilnul.

Když byly Pratesimu pouhé čtyři roky, právě ve chvíli, kdy začínal růst a měnit se z malého dítěte na většího a rozumnějšího chlapce, který začíná vnímat svět, který ho obklopuje, jeho matka náhle zemřela - právě ve chvíli, kdy ji Mario nejvíc potřeboval. Nečekaná smrt chlapce velmi zasáhla a ovlivnila celý jeho následující život. S touto velmi bolestivou ztrátou se snaží vypořádat po celý zbytek života, aniž by se s ní někdy vyrovnal úplně.

Často svoji matku zmiňuje ve svých dílech, píše o ní také v dopisech přátelům. Z jeho slov je cítit nejen bolest, ale i obrovský respekt k nejdůležitější a nejmilovanější osobě svého života.

Takto na ni vzpomíná v jednom ze svých děl:

*"...molto fragile, soave di volto e nel sorriso un non so che di benigno che dopo non trovai più in altre persone a me sorridenti..."*²⁷

„...velmi křehká , s jemnou tváří a v jejím úsměvu bylo cosi vlídného, co jsem pak už nikdy nenašel u osob, které se na mě usmívaly..."

²⁶ Mario Guidotti, *Il romanzo toscano e Mario Pratesi*, Vallecchi, Firenze, 1983, str. 18

²⁷ Mario Pratesi, *Da fanciullo: memorie dell'amico Tristano*, v *Racconti*, Salerno Editrice, Roma, 1979, str. 411

Ve stejném díle ji připomíná ještě několikrát, nedokáže zapomenout, vzpomínky jsou stále velmi živé:

“La perdei di quattro anni e tre mesi. Dal giorno ch’ella morì me ne ricordo come se fosse ora. Era il ventidue di febbraio... Mia madre era distesa sul cataletto, in mezzo alla stanza, tra le candele accese. Le tocco la mano... è fredda... cerco, per destarla, di muoverle un braccio, alzarglielo, e non posso, perché è stecchito!... Grido... Accorrono, e piangendo mi strapparono a forza da quel cadavere.“²⁸

„Přišel jsem o ni, když mi byly čtyři roky a tři měsíce. Ode dne, kdy zemřela, si na to pamatuji, jako by to bylo včera. Bylo dvacátého druhého února... Moje matka byla položena na posteli, uprostřed místnosti, mezi zapálenými svíčkami. Sáhnu jí na ruku... je studená... snažím se, abych ji probudil, pohnout jí s paží, nadzdvihnout ji, ale nemůžu, protože je ztuhlá!... Křičím... Přiběhli, a brečího mě silou odtrhli od její mrtvoly.“

Touto událostí se Pratesimu úplně mění život. Matka již není jeho hlavní oporou a on si musí poradit sám a osamostatnit se, ačkoliv je ještě velmi malý.

Rodinná situace není jednoduchá, Pratesiho otec je velmi autoritativní, zastává tradiční hodnoty tvrdé výchovy a i on je smrtí manželky silně zasažen, ačkoliv to nedává příliš najevo a pokud ano, tak velice po svém. Igio nebyl zlý ani agresivní, neuměl ale příliš projevovat své city a nebyl schopen dát svým synům (Pratesi měl tři bratry) morální podporu, pocit bezpečí a především tolik potřebnou lásku. Smrt manželky celou situaci ještě zhoršila, byl stále více nesvůj, i on se ocitl znenadání na všechno sám a nevěděl, jak si s nenadálou situací poradit. Hledal útěchu především v práci, postupně se staral více o svůj úřad nežli o své čtyři syny. Situace se nezlepšila, ani když se podruhé oženil.

Pratesi na něj vzpomíná následovně:

“uomo di poche lode e di meno carezze perché intendeva educarci severamente.“²⁹

„muž mála chvály a ještě méně pohlazení, protože nás chtěl vychovat přísně.“

Jak Mario rostl, s otcem si byli čím dál tím vzdálenější. Igio nechápal svého syna, který byl tak odlišný nejen od něj, ale i od ostatních bratrů (dva z nich, Tito a Dante, byli vojenští důstojníci, další bratr Plinio byl známý filolog a řečtinář).

²⁸ Ibidem, str. 412

²⁹ Ibidem, str. 422

Zatímco Mariovi sourozenci se dokázali s bolestivou situací vyrovnat, osamostatnit se a najít si své místo v životě, Mario byl jiný: neustále tichý, sklíčený, uzavřený sám do sebe, toužil především po svobodě a psaní, pro otce byl však jen věčným snílkem s duší umělce.

Chlapec vyrůstá v prostředí, kde ho nikdo nemiluje, nebo mu to alespoň nedává najevo, cítí se osamocený, zoufalý, nikdo ho nechápe. Uzavírá se do svého vlastního světa, ve kterém se však cítí jako ve vězení, touží po osamostatnění se, po volnosti, svobodě.

Když nadešel čas školní docházky, otec poslal Maria do vojenské internátní školy ve Florencii. Tam se chlapec setkává s hodnotami velmi podobnými těm, které uznává jeho otec a které se jemu tak protiví: disciplína, morálka, řád, poslušnost, přesnost. Pratesi, jak by se dalo očekávat, v takovémto prostředí trpí, jeho touha po svobodě vzrůstá a spolu s ní i pesimistický pohled na život jako takový. Cítí se sám, na nesprávném místě, nikdo ho nechápe a není schopen mu pomoci. Rozhodne se proto školu opustit.

Otec mu najde práci na místní policejní stanici, to je ale na Maria již příliš, nedokáže pracovat pod tlakem a v přítomnosti tolika autoritativních charakterů, snaží se vzepřít a uzavřít tuto kapitolu svého života, ale není to jednoduché.

Nakonec se odhodlá a rozhodne se rodinu opustit. Je mu 20 let, nemá dostudovanou školu, ani žádnou práci. Přesto doufá, že se mu poštěstí nějaké místo najít - místo nejen pracovní, které by odpovídalo jeho schopnostem a charakterovým rysů osobnosti, ale především pak místo v širším významu slova - místo v životě. Je mladý, zmatený, nejistý, nemá příliš optimistické vyhlídky, přesto i nadále doufá v lepší zítřky.

3.2 První pracovní zkušenosti a důležitá přátelství

Pisa

Pratesi odchází z Florencie a přesouvá se do nedaleké Pisy. V Pise ho nečeká příliš bohatý život, musí velmi pracovat, aby se vůbec uživil, pobyt zde ale není bohatý ani na šťastné události, spíše mu přináší první důležité zkušenosti.

Nemohl se zapsat, ačkoli chtěl, na místní univerzitu z důvodu nedokončené docházky na vojenské škole ve Florencii, i přesto navštěvuje univerzitní přednášky a snaží se získané informace co nejlépe využít ve svůj prospěch.

Brzo si ho začnou všimnout některé významné osobnosti té doby: učenci, vzdělanci, politici. Mezi nimi zmíníme především jedno jméno: Giacomo Barzellotti, jeden

z nejuvěřnějších přátel Maria Pratesiho vůbec. Poznali se roku 1865 a jejich přátelství trvalo až do Barzellottiho smrti roku 1917.

Dalším velmi oddaným přítelem Maria Pratesiho byl Giuseppe Cesare Abba, profesor, spisovatel a mimo jiné také velký patriot. Poznali se roku 1865 v Pise a stali se nejlepšími přáteli. Renato Bertacchini tvrdí, že byli:

“... due fedeli compagni di strada, pronti a consigliarsi e a sorreggersi, nel reciproco e schietto riconoscimento dei loro valori.“

„... dva oddaní souputníci, připravení poradit si a podržet se, ve vzájemném a upřímném uznání svých hodnot.“

Přátelství bylo pro Pratesiho velmi důležité, a to především z toho důvodu, že byl po většinu svého života sám, a tak se rád svěřoval svým nejlepším přátelům prostřednictvím dopisů. Díky této korespondenci, ze které se dochovala podstatná část dopisů (chybí jen některé počáteční), můžeme lépe pochopit Pratesiho pocity a pokusit se nahlédnout do jeho nitra. Nečerpáme totiž z děl, z nichž se snažíme dostat nějakou myšlenku, která by souvisela s autorovým životem, ale čteme přímo Pratesiho slova nejlepším přátelům, tedy lidem, kterým věřil a kterým otevřel svůj vnitřní svět. Jsou to slova plná samoty, bolesti, utrpení a velkého zoufalství.

Z korespondence nejlepšimu příteli Abbovisi dochovalo 408 dopisů, z toho 215 je psáno Abbou a 193 Pratesim. Jen některé z nich byly ale vydány. Ty byly publikovány Pratesovým synovcem Ginem Bandinim v časopise *Pegaso* a další pak ve sbírce *Maggio 1860*, vydané Luisou Giuliou Benso.³⁰ Mnohé dopisy jsou také k dispozici na následující webové stránce: www.pratesi.vicu.utoronto.ca

Pratesi ve své závěti zanechal veškerá práva na svoji tvorbu rodině, konkrétně bratranci z matčiny strany Ginu Bandinioví: tomu odkazuje právo na opětovné vydání některých svých děl, i právo vydat nedokončený rukopis. Byl to právě Pratesiho synovec Gino Bandini, kdo se postaral o všechny dochované dopisy a z velké části je publikoval. Nemalý podíl na záchraně Pratesiho děl mají i ostatní autorovi příbuzní, kteří

³⁰ Luisa Giulia Benso, *Gli amici di Abba*, in *Rassegna Nazionale*, 16. června, 16. října, 16. prosince 1918; 1. března, 16. března, 16. června 1919

se po jeho smrti stěhují do Kanady a rozhodnou se věnovat veškerý dochovaný materiál knihovně E.J Pratt Library University ve Victorii v Britské Kolumbii.³¹

Vraťme se ale k autorovu nejlepšímu příteli. Abba byl pro Pratesiho obrovskou morální oporou, ale Pratesi svého nejlepšího přítele také velmi podporoval: Abba publikoval některá ze svých první děl právě díky Pratesiho cenným radám. Pratesi navíc dokázal odradit přítele i od plánované sebevraždy.

Spojovalo je mnoho podobných věcí: oba nahlíželi na život velmi pesimisticky, oba byli velmi mladí, zmatení, nezkušení a nevěděli, co se životem, kromě toho zastávali stejné politické názory a pojila je také touha po psaní, úspěchu a naplnění snů. I Abbův život nebyl příliš šťastný, Abba měl spoustu problémů, přesto byl ale celkem vyrovnaný sám se sebou. Naproti tomu Pratesi se potýkal celý život s depresemi, špatnou finanční i zdravotní situací, jeho největší problémy ale související především s nemožností začlenit se do společnosti a s nalézt své vlastní já.

Oba si byli vědomi cenného přátelství, které je pojilo, a byli za ně velmi vděční. Nic jiného v životě vlastně ani neměli, tedy kromě literatury.

V květnu 1899 píše Abba Pratesimu:

„Noi siam gente che non ha nella vita altra vera gioia all’infuori di questa, rovesciarsi tra noi l’uno sull’altro con l’anima, come cavalloni di mare in tempesta che si incontrano e si fondono insieme spumando.“³²

„Jsme lidé, kteří nemají v životě jiné potěšení, než je toto, vylít si navzájem mezi sebou své duše, stejně jako mořské příbojové vlny v bouři, setkají se a pak se vzájemně spojí v pěně.“

Seznámili se 2. března 1865 v Pise, tyto řádky píše Abba Pratesimu, poté, co si přečetl jeho první román *Jacopo a Marianna*:

“Non ti so dire quanto io goda oggi ripensando a quell’incontro, e quando lessi quello di Nevio e di Jacopo, il cuore mi ammonì che tu scrivendo, certo avevi pensato a quel giorno.“³³

³¹ I díky velké ochotě pracovníků této knihovny se mi podařilo sehnat některé z důležitých materiálů, ze kterých čerpá tato práce. Velké poděkování ale patří především Pratesiho příbuzným, kteří obohatili italskou literaturu přelomu 19. a 20. století o Pratesiho díla, která si jistě zaslouží pozornost nejen literárních kritiků, ale i nás, čtenářů.

³² dopis Pratesimu, 12. května 1899, v časopise *Pegaso*, IV, zpracoval Gino Bandini

³³ dopis Pratesimu, 22. dubna 1872, v časopise *Pegaso*

„Nedokážu ani vyjádřit, jak jsem dnes rád, když si vzpomenu na to naše setkání, a když jsem četl o Neviovi a Jacopovi, srdce mě ihned upozonilo, že když jsi psal, myslel jsi jistě na ten den.“

Pobyt v Pise byl pro Pratesiho každopádně velmi přínosný. Poznává mnoho přátel i významných osobností, které ovlivní celý jeho další život. Píše svá první díla, básně: *Gli insorti polacchi* (1863), *In morte di Stanislao Bechi* (1863), *Addio* (1864). Kromě toho píše také recenzi na Abbovu knihu *Arrigo*.

Siena

Roku 1866 vypukne třetí válka za nezávislost, Pratesi se ale (na rozdíl od přítele Abby) nemůže účastnit bojů, neboť jeho zdravotní stav mu to nedovoluje. Vydává se proto do Sieny, kam se mezitím stěhuje i jeho otec, touto dobou již v penzi.

Pratesi propadá stále větším depresím: má chatrné zdraví, nevydělává dostatek peněz, které by mu stačily k přežití a k základním potřebám, navíc ho sužují neustálé a čím dál tím živější vzpomínky na dětství a na smrt matky. Jeho deprese se zhoršují a vlastně nikdy úplně nezmizí. Pratesi se snaží vyrovnat se s tím po svém, pomocí studia a četby knih, čím víc na to ale myslí, tím hůř mu je a propadá se stále do chmurnějších myšlenek.

“Vorrei studiare ma non posso applicarmi. Passo il mio tempo immemore di me stesso, chiuso il giorno nella mia camera... sono ridotto a tale che non mi è più possibile nessuna profittevole applicazione...”³⁴

„Chtěl bych studovat, ale nemohu se tomu věnovat. Trávím svůj čas a nevnímám sám sebe, zavřený celý den ve svém pokoji... jsem na tom tak špatně, že mi není možno žádného uplatnění...“

Ani situace doma se za ta léta příliš nezlepšila.

“A notte mi ritiro in casa dove non trovo gioie, non trovo sorrisi, non trovo il dolce calore degli affetti domestici.”³⁵

„V noci se vracím domů, kde nenacházím radost, nenacházím úsměvy, nenacházím sladké teplo rodinného krbu.“

³⁴ dopis Abbovi, 31. července 1866, v časopise *Pegaso*

³⁵ dopis Abbovi, 31. července 1866, v časopise *Pegaso*

Pratesi neví jak dál, je mu pouhých 24 let a jedinou možnou formu úniku z tohoto světa, vidí ve smrti. Nemá nic, jen literaturu a pár dopisů přátelům, ve kterých líčí své největší bolesti a utrpení:

“Entro di me si agita un mondo infinito di poesia, ma questo mondo si dilegua nelle tenebre quando mi assalgono le memorie del mio passato... Le immagini di questo mondo non possono vivere fuori di me perché le stecchisce il disinganno e il veleno che gli uomini hanno versato nel cuore.“³⁶

„Zmítá se ve mně nekonečný svět poezie, ale tento svět se ztrácí v temnotách, když na mě dolehnou vzpomínky na minulost... Obrazy tohoto světa nemohou žít mimo mé já, protože je na místě zabije rozčarování a nenávisť, které mi lidé nalili do srdce.“

Jedinou útěchou je mu právě četba, díky které uniká, alespoň na chvíli, z reálného světa do světa příběhů, jeho oblíbenými autory jsou především: Vergilius, Dante, Foscolo, Leopardi, Byron, Shelley a Goethe.

V tomto období píše další básně: *La notte* (1866), *A Carolina Mayer* (1866), *In nozze di Cleide Bandini* (1867), *Vaticinio* (1867).

Florencie

Roku 1867 se stěhuje ze Sieny do Florencie, kde má pracovat jako sekretář pro Niccola Tommasea³⁷, který je v té době již téměř slepý. Ani ve Florencii ho nečekají příliš příznivé časy. Tommaseo si může dovolit dávat Pratesimu jen velmi skromnou odměnu a ani jejich společné soužití se nejeví jako zrovna ideální.

Pratesiho trýzní chudoba a především smutek. Abbovi píše následující řádky:

“Ho trovato da lavorare presso Niccolò Tommaseo, ma la fatica è grande, il frutto che ne traggio troppo meschino.“³⁸

„Našel jsem práci u Niccola Tommasea, práce tu mám hodně, ale výdělek, který dostávám, je velmi skromný.“

³⁶ dopis Abbovi, 7. června 1866, v časopise *Pegaso*

³⁷ Niccolò Tommaseo (1802-1874), spisovatel, velký přítel Manzoniho, napsal mnoho knih zabývajících se lingvistikou, kromě toho psal básně a modlitby.

³⁸ dopis Abbovi z Florencie, září 1867, v časopise *Pegaso*, 1932

Pratesi musí hodně pracovat, nevydělává ale příliš peněz, to, co dostane, mu stačí sotva na přežití. Navíc se nešťastně zamiluje do Tommaseovy dcery Cateriny. Zlomené srdce, které nebylo nikdy milováno, poznalo jen lásku vlastní matky, jež však brzy umírá, o to toužebněji prosí o trochu lásky, pohlázení, milé slovo. Pratesi se nejdříve ostýchá své city sdělit, z osobních i pracovních důvodů, pak se ale konečně odhodlá. Tommaseo však nemá pro věc pochopení a Pratesi, nejen že trpí ještě víc nežli předtím, cítí se zklamaný a nikým nemilován, ale přijde i o práci.

Kvůli stupňujícím se neshodám zanechává roku 1868 svého úřadu, neboť již nedokáže pracovat po Tommaseově boku a Tommaseo si to ani nepřeje.

Takto líčí celou událost svému příteli v dopise:

“Irritato da certe parole un po’ brusche del Tommaseo, gli ho risposto con insolenza. E più volte m’accade di non frenarmi, e se n’accora il buon vecchio. Non so se avrò il coraggio di risalir le sue scale.”³⁹

„Podrážděný několika Tommaseovými ostrými slovy, jsem mu opovážlivě odpověděl. Vícekrát se mi stává, že se neovládnu, a dobrý stařík se tím trápí. Nevím, jestli budu mít odvahu vystoupat znovu po jeho schodech.“

Kromě toho Pratesiho stále více trápí špatné zdraví.

“Non so per qual miracolo io possa ancora star ritto. L’altro giorno mi venne del sangue dal petto e sento proprio che tra breve sarà finita.”⁴⁰

„Nevím, jakým zázrakem se ještě vůbec udržím na nohou. Předevčirem jsem vykašlal krev a cítím, že brzo bude všemu konec.“

Stráví dlouhé týdny v nemocnici v Sieně. Trápí ho dráždivý kašel, neustále vykašlává krev a nemá přílišné naděje na uzdravení. Navíc ho souží deprese, které místo aby postupně ustávaly, se spíše stupňují. Pomýšlí na sebevraždu. Dlouhé týdny strávené na lůžku ho však donutí přemýšlet o celém jeho životě a především o budoucnosti. Nakonec dospěje k závěru, že si život nevezme a místo toho se naplno ponoří do psaní, které tolik miluje. Je mu 27 let.

³⁹ internetový odkaz: <http://italies.revues.org/1574>

⁴⁰ dopis Abbovi, 29. prosince 1869

Právě nepříjemné zkušenosti z nemocnice se později projeví i v jeho tvorbě, jedním z hlavních témat, kterými se Pratesi ve svých dílech zabývá a neustále se k nim vrací, je právě prostředí nemocnic a hřbitovů.

V tomto období píše další básně, všechny jsou z roku 1869: *A Caterina Benincasa*, *In morte di Giovan Battista Bertossi uno dei Mille*, *Ai colli di Firenze - Ricordanze*, *Per una morta fanciulla*, *La chiesuola di Ponte alle Grazie*, *L'Angelo Custode*, *La tarantella sul lido*.

3.3 Další pracovní zkušenosti a kariéra učitele

Prato, Florencie

První práci po nepříjemném pobytu v nemocnici získává autor v Pratu, nedaleko Florencie. Zde pracuje jako vychovatel ve slavné vzdělávací instituci Collegio Cicognini, založené jeziuty již v sedmnáctém století. Ani v Pratu se však nezdrží delší dobu, zanedlouho se stěhuje do Florencie, kde pracuje ve státním archivu.

Benátky

Následuje přesun do Benátek. Zde má Pratesi konečně trochu volného času a píše *Noterelle veneziane*, které později vyjdou pod titulem *Ricordi veneziani (1889)*. Mezitím poznává další významnou osobnost, tou je inženýr, novinář a ředitel časopisu *Diritto* ve Florencii a později i v Římě, Clemente Mariani⁴¹, který se rozhodne vydat v rámci svého časopisu Pratesiho dílo *Memorie del mio amico Tristano*.

Následně vydává na stránkách stejného časopisu román *Le viole di Marianna*, vydaný později editorem Civellim v Římě roku 1872 jako *Iacopo e Marianna*. První román má úspěch a Pratesi je jmenován profesorem literatury.⁴²

⁴¹ Clemente Maraini (1838-1905), inženýr původem z Lugana, studoval v Římě a Konstantinopoli. Pracuje v Turecku a podílí se i na stavbě Suezského průplavu. Po návratu do Itálie pracuje jako sekretář Agostina Bertaniho, významného politika té doby. Byl velkým přítelem Carla Dossiho, který ho často cituje ve svých dílech. Řídil římský levicový časopis *Il Diritto*, ve kterém publikoval díla mnoha neznámých začínajících autorů, mezi nimi i Mario Pratesi.

⁴² Mario Guidotti, *Il romanzo toscano e Mario Pratesi*, Vallecchi, Firenze, 1983, str. 33

V té době je mu 30 let a zdálo by se, že konečně našel stálé uplatnění a jeho život se mohl začít ubírat lepším směrem. Přesto však nenachází klid v duši.

Učí po dobu více než 34 let, v různých městech Itálie, se svým životem však není spokojen, učení ho totiž okrádá o drahocenný čas, který by raději věnoval sám sobě a především pak své vášni: literatuře, musí ale učit, aby si vydělal na živobytí. Na vlastní zájmy a na to málo, co ho dokáže učinit alespoň trochu šťastným, nemá čas. Jako by byl uzavřen ve stále se točícím kruhu života, ve kterém se necítí sám sebou, do kterého nepatří, do kterého se dostal omylem, a ze kterého, a to je to nejhorší, není úniku.

Svému nejlepšímu příteli, Abbovi, píše:

“Almeno tu non sei privo di quel grande ed unico bene senza il quale non può vivere né rilevarsi l'artista, intendo di quell'indipendenza assoluta di sé medesimo per la quale se al mattino, svegliandoti, ti viene in mente di prendere il tuo bastone e incamminarti a un viaggio pedestre, t'è consentito perché non legato dall'obbligo di un penoso lavoro.“⁴³

„Alespoň ty nemáš nouzi o to jediné, bez čeho nemůže umělec žít ani na sebe upozornit, mám na mysli absolutní nezávislost vlastní osoby, díky níž když se ráno vzbudíš, napadne tě vzít si hůl a vykročit bezmyšlenkově na procházku, je ti to dovoleno, protože nejsi vázán závazky strastiplné práce.“

Druhá polovina autorova života by se dala charakterizovat jako boj uměleckých ideálů s pracovními závazky. Nevyplněná přání, zbytečnost bytí jako takového, zoufalství a beznaděj, měnící se politická situace v zemi, zdravotní stav, deprese: to jsou hlavní problémy, které svírají Pratesiho duši.

Přesouvá se do dalších měst, jednak kvůli práci, ale také proto, že pořád nepřestává doufat, že by mohl najít to, co hledá: klid pro svoji duši, ale i pro psaní a studium, které tolik miluje. Jak rád by přestal pracovat a mohl se věnovat výhradně psaní, finanční situace mu to ale bohužel nedovoluje.

Doufá i v nalezení svého vlastního já a ve vyrovnání se se sebou samým a především s bolestivou minulostí.

Hledá něco lepšího, přívětivějšího, smysluplnějšího. Možná ani sám neví, jak pojmenovat to, co vlastně hledá, přesto se ale nevzdává.

⁴³ dopis publikovaný Luigiou Giuliou Benso, *Gli amici di Giuseppe Cesare Abba* v časopise *Rassegna Nazionale*, 16. června 1918, str. 266

Pavia, Viterbo, Terni, Arezzo

Pracuje jako učitel v dalších městech: v Pavii, Viterbu. Z Viterba se pak stěhuje do Terni, ale ani tam není šťastný, cítí se zoufalý a hlavně sám. Lituje, že vůbec tuto pracovní nabídku přijal.

Jednomu ze svých nejvěrnějších přátel, Barzellottimu, píše následující řádky:

“Ma questo pane Giacomo mio, è ben amaro, ed io mi pento grandemente di averlo accettato cinque anni fa; furono cinque anni di torture crudelissime patite solo e in silenzio.“⁴⁴

„Ale tento chléb, můj milý Giacomo, je velmi hořký, a já velice lituji, že jsem ho před pěti lety vůbec přijal; bylo to pět let krutého utrpení, které jsem snášel sám a v tichosti.“

Ačkoli je obklopen mnoha studenty, připadá si sám, jako by žil na pustém ostrově:

“Io vivo qua allo scuro come una talpa e solo come Robinson Crusoe.“⁴⁵

„Žiji tady v temnotě jako krtek e sám jako Robinson Crusoe.“

Učí také v Arezzu, na technickém institutu, kde je jeho kolegou Manfredo Vanni⁴⁶, i on spisovatel původem z Maremmy. Stanou se věrnými přáteli.

Reggio Calabria, Milán

Roku 1881 se Pratesi stěhuje do Reggio di Calabria, a rok poté do Milána, ale ani tady nenachází tolik vysněné štěstí.

Doufá v nalezení přátelství nebo dokonce v setkání se ženou, se kterou by mohl strávit zbytek života, se ženou, která by ho milovala a pomohla mu dát smysl již tak nešťastnému bytí. Bohužel, doufá marně. V té době je mu 40 let.

⁴⁴ dopis Barzellottimu, 5. března 1877, v *Giuseppe Fatini, Mario Pratesi - Un romanziere amiatino: Lettere a Giacomo Barzellotti*, v *Annuario*, 1931-1932, Liceo-Ginnasio Carducci-Ricasoli, Grosseto, 1933

⁴⁵ dopis Barzellottimu z Terni, 1. června 1867

⁴⁶ Manfredo Vanni (1860-1937), profesor a spisovatel

Svému příteli Barzellottimu píše:

“Qua conduco la stessa vita: conosco molti e la più parte antipatici: nessuno e nessuna, che è peggio, che possa dare un po' d'alimento al cuore affamato, o con cui mi senta io in armonia.“⁴⁷

„Vedu tady stejný život: znám mnoho lidí a z nich je většina nesympatických: žádný a především žádná, což je horší, která by mohla věnovat trochu potravy nenasyčenému srdci, nebo se kterou bych se cítil dobře.“

V Miláně stráví celkem 10 let (1882-1892). Píše sbírku povídek *In provincia* (1883), esej *Santi, solitari, filosofi* (1886) a především pak v pořadí druhý román, jedno z nejdůležitějších děl celé jeho tvorby vůbec, kterým se budou později inspirovat jak Vasco Pratolini, tak Federigo Tozzi, román *L'Eredità* (1889).

Belluno

Roku 1893 se stává správcem školy v italském Bellunu. Ani zde není úplně šťasten, navíc ho velmi znepokojuje politická situace v zemi, píše čím dál tím častěji dopisy Barzellottimu, ve kterých vyjadřuje svoji nespokojenost. Poprvé v životě ale nemá finanční problémy a může se konečně věnovat více psaní.

V Bellunu stráví celkem 13 let. Z tohoto období pocházejí následující díla: romány *Il mondo di Dolcetta* (1895) a *Le perfidie del caso* (1898), esej *La villa di Massimo D'Azeglio* (1890), následuje další román *Il peccato del dottore* (1902), eseje a vzpomínky z cest *Figure e paesi d'Italia* (1905), a další a další eseje: *L'idea religiosa dopo il 1815* (1903), *Prometeo di Shelley* (1903), *La illusione storica del paesaggio romano* (1904), *I cenci. Dramma di Shelley* (1904).

Další přesuny za prací - do Benátek a do Porta Maurizia, odmítá, důvody vysvětluje svému příteli v dopise:

“La memoria delle difficoltà superate qui, mi ha svogliato anch'essa dall'andare a incoltrarle altrove con gentaccia nuova.“⁴⁸

„Vzpomínka na překonané nesnáze tady mě odradila od toho, abych odešel, a setkal se s nimi zase jinde, s dalšími hroznými lidmi.“

⁴⁷ dopis Barzellottimu z Milána, 8. února 1889

⁴⁸ dopis Barzellottimu z Belluna, 10. července 1904

3.4 Stáří a smrt

Florenie

Roku 1906, ve věku 64 let, se stěhuje do Florencie. Tentokrát již natrvalo. Konečně se může věnovat jen literatuře a studiu. Je starý a nemocný, přesto je to jedno z nešťastnějších období jeho života. Konečně se cítí blíže domovu, konečně může psát, konečně je volný.

Z tohoto období pochází velké množství autorových děl: román *La folia del marchese Roberto* (1908), povídky: *La dama del minuetto* (1910), *Le due figliuole dell'ostessa* (1910), *Il capitano delle corazze* (1911), píše *Prefazione alle novelle di Giuseppe Cesare Abba* (1912), následuje autorův poslední román *Armonie e dissonanze* (1913), dále se věnuje povídkám: *Don Angelo e la sua nipote* (1914), *Troppa grazia Sant'Antonio* (1915), stejného roku píše i esej o italském kardinálovi Franchim⁴⁹: *Alessandro Franchi* (1915), následují další prózy a povídky: *Luisa Anzoletti* (1915), *I canti dell'ora* (1915), *Elia Thesbite* (1916), *Fantasia su motivi biblici* (1916), *Acque passate* (1917), *Problemi scholastici* (1917), *Il povero militare* (1918), esej *Paesisti* (1918), povídky *Il sogno del vecchio Benvenuto* (1920), další esej *La loro fede e la loro arte* (1920). Poslední autorovým dílem je próza *L'anima della donna* (1920).

Pratesi prožije poslední léta svého života v domě v ulici San Leonardo, u Viale dei Colli. V tomto domě také 3.9.1921, ve věku 79 let zemře.

Na jeho domě je dnes pamětní deska s velmi poutavým epigrafem, který, alespoň tedy dle mého názoru, plně vystihuje celkovou osobnost Maria Pratesiho.

Epigraf napsal Isidoro del Lungo⁵⁰, literární kritik a lingvistik, věrný přítel Maria Pratesiho. Jedno ze svých nejdůležitějších děl vůbec, román *L'Eredità*, Pratesi věnoval právě del Lungovi.

⁴⁹ Alessandro Franchi (1819-1878), italský arcibiskup, který se stal později kardinálem. Kromě toho byl zvolen, papežem Lvem XIII. kardinálem státního sekretáře, tento úřad odpovídá zhruba úřadu předsedy vlády a může ho zastávat pouze biskup-kardinál

⁵⁰ Isidoro del Lungo (1841-1927), literární kritik a odborník na vývoj italského jazyka, spolupracoval na vydání italského slovníku *Vocabolario della Crusca* a byl prvním prezidentem stejnojmenné akademie, zabývající se historií italštiny, *Accademia della Crusca*, a taktéž presidentem spolku, který se zaměřuje výhradně na studium díla Danta Alighieriho, *Società dantesca*

“In questa casa
nella campestre solitudine
consolato dall’arte
chiuse gli occhi della vita laboriosa
Mario Pratesi
che nella prosa narrativa e descrittiva
appropriò le schiette forme toscane
a concetti di luce e d’ombre soffusi
ma sempre da profondo sentimento animati
scrittore originale e potente
anima affettuosa e sdegnosa
da natura formato
piuttosto a meritare
che a procacciarsi la fama
1842-1921“

„V tomto domě,
ve vesnické samotě,
utěšen uměním,
zavřel oči po životě vyplněném prací
Mario Pratesi,
který ve svých narativních i popisných dílech
uplatnil ryzí toskánské formy
na koncepty světél a stínů,
jež však vždy vycházely z hlubokého citu,
autor originální a poutavý,
duše vřelá a opovrhující,
utvářený přírodou
a uznání spíše zasluhující
než že by si ho vydobyl.
1842-1921“

4. Toskánsko jako vzpomínka na rodný kraj

Na předešlých stránkách jsme představili spisovatele Maria Pratesiho a seznámili se s jeho životem a dílem. V této kapitole se budeme věnovat autorovu rodnému kraji. Naším cílem bude zjistit zda a jak se Toskánsko, jeho prostředí, zvyky a mentalita místních obyvatel odrazily v Pratesiho díle. Zmíníme také nejčastější místa, kam autor umisťoval děje své tvorby a pokusíme se odpovědět na otázku, proč tomu tak bylo.

Mario Pratesi se narodil v malém toskánském městečku Santa Fiora, v provincii⁵¹ Grosseto. Nad jeho rodným městem se tyčí hora Monte Amiata, která dominuje celému okolí. Je z ní výhled na veškerou Maremmu. Celý tento kraj má pro Pratesiho obrovskou důležitost: ačkoliv se narodil v Toskánsku, většinu svého života (více než 40 let) strávil v městech po celé Itálii. Na své kořeny však nezanevřel, ba naopak, do Toskánska se neustále vracel prostřednictvím svých vzpomínek, které se staly nedílnou součástí jeho díla. Právě do Toskánska zasadil děj téměř všech svých příběhů, ty nejvydařenější se odehrávají v siensko-grossettské Maremmě, v okolí měst Siena a Grosseto.

Právě v těchto místech, ve vesnici ležící mezi Sienou a Florencií a z menší části také v samotné Florencii, se odehrává román *L'Eredità*. Román *Le Perfidie del caso* je zasazen do prostředí měst Florencie, Sieny, Luccy, část příběhu se pak odehrává v malém městečku Piopoli, v dnešní Pienze.⁵²

Santa Fiora je malé městečko středověkého vzhledu s bohatou historií. Po dobu mnoha staletí byla sídlem několika vznešených rodů. O její důležitosti a významné pozici svědčí i fakt, že se o ní několikrát zmiňuje Dante v Božské komedii.

Město se dělí na dvě části: Santa Fiora alta (horní) a Santa Fiora bassa (dolní). Zatímco v horní části města se tyčí hrad, dominující širokému okolí, ve spodní části jsou pak domy a středověké hradby.

⁵¹ italské provincie (italsky province) jsou nižšími územně-správními celky mezi obcemi (italsky comune) a oblastmi (italsky regione). V tomto případě, Mario Pratesi se narodil v kraji (regionu) Toskánsko, v obci (comune) Santa Fiora, v provincii - okrese (provincia) Grosseto. Provincia a regione do jisté míry odpovídají českému správnímu rozdělení na okresy a kraje.

⁵² Giulio Natali, *Lecture di pensiero e d'arte: Ricordi e profili di maestri e amici: Profilo di Mario Pratesi : con sette lettere inedite*, Edizione di Storia e Letteratura, Roma 1965, str. 59

“...questa terra che, unica in Europa, conserva ancora un tessuto ambientale segnato sì dalla storia, ma fondamentalmente lo stesso di qualche millennio addietro.”⁵³

„... tento kraj, který si, jako jediný v Evropě, dosud zachoval ještě tkáň prostředí poznamenanou sice tokem dějin, ale v zásadě stejnou jako před několika tisíci lety.“

Obyvatelé mají o své milovaném městečku dokonce i přísloví:

“Santa Fiore chi ci va ci s’innamora.”⁵⁴

„Kdo do Santa Fiory přijde, ten se zamiluje.“

A Pratesi se opravdu zamiloval, a to nikoli do někoho konkrétního, ale právě do Santa Fiory a vůbec do celého rodného kraje, na který je po celý svůj život hluboce vázán. Právě vzpomínky na Toskánsko hrají důležitou roli v celkovém vývoji autorovy osobnosti. Naprostosouhlasím s myšlenkou Marie Grazielly Fausti která tvrdí, že když jsme daleko od domova, je to jako bychom ztratili něco, co je naší součástí.⁵⁵ Přesto se ale domnívám, že toto „něco“ uvnitř nás nelze ztratit úplně, ale jen částečně, nejedná se tedy o ztrátu jako takovou, ale spíše jen o dočasné pozapomnění. Jsem totiž přesvědčena, že naše vzpomínky nám nikdy nikdo nemůže vzít, že ať už jsme kdekoliv, jsou naší součástí, nosíme je s sebou všude. Naše chování, životní postoje a názory ovlivňuje nejen výchova a prostředí, ve kterém vyrůstáme, ale z velké části také naše okolí: přátelé, se kterými se stýkáme, i lidé, které běžně potkáváme na ulici a přicházíme s nimi do styku. Všechny tyto faktory mají vliv na formování naší osobnosti. Především děti jsou výborní pozorovatelé všeho, co se kolem nich děje a jejich chování je vlastně jen odrazem již zmíněných faktorů: výchovy, prostředí, ve kterém vyrůstají a lidmi, se kterými se stýkají.

Myslí si to ostatně i Pratesi:

“lo spirito pare che da prima si vada formando e esplicando per una serie d’imitazioni...”⁵⁶

„duše člověka, jak se zdá, se formuje a vyvíjí napodobováním...“

⁵³ Cesare Giulio Cecioni, ordinario nell’Università di Firenze, *Presentazione*, v Maria Graziella Fausti in collaborazione di Lucy Serafini, *Tra paduli e strade bianche: con Renato Fucini, Mario Pratesi, Ettore Soci, Manfredo Vanni*, Il ramo d’oro, Firenze, 1995, str. 9

⁵⁴ Mario Guidotti, *Il romanzo toscano e Mario Pratesi*, Vallecchi, Firenze, 1983, str. 26

⁵⁵ Maria Graziella Fausti in collaborazione di Lucy Serafini, *op. cit.*, str. 12

⁵⁶ Mario Pratesi, *L’Eredità*, Barbera Editore, Firenze, 1889, str. 32

Dítě se narodí a neví, jak se chovat, neví, co je správné a co ne. Jsme to my, společnost v širším slova významu, kdo dítě vychovává. A i v dospělosti si svůj „domov“ nosíme všude s sebou.

Domnívám se, že autor píše tak často o svém rodném kraji právě z toho důvodu, že většinu svého života tráví mimo svůj rodný kraj a tak se snaží obnovit svět, který se mu jeví jako téměř zapomenutý, a snaží se mu vdechnout život alespoň v myšlenkách. Probouzí svůj vnitřní svět, odkrývá již téměř zapomenuté pocity. Cítí stesk po dětství, ačkoliv nebylo, jak jsme viděli v minulé kapitole, příliš šťastné. Je zajímavé, jak se nám s odstupem času jeví dětská léta mnohem příjemnější, než možná ve skutečnosti byla.

“Perché quanto la memoria ha in sé di più caro, quanto il mondo ha di più prezioso e di più vago, il paese natale in mille cose vedute prima tante e tante volte senza quasi badarvi (mentre esse però entravano in noi quasi non viste), tutto allora, in quell'accensione dell'animo, torna in mente animato di nuova luce.“⁵⁷

„Protože co má paměť v sobě nejhezčího, co má svět nejvzácnějšího a půvabnějšího, rodný kraj v tisíci věcech viděných již předtím a tolikrát, aniž bychom si toho všimli (zatímco ony do nás vstupovaly bez povšnutí), všechno tehdy, v zápalu duše, vyvstane v paměti oživeno novým světlem.“

Abychom pochopili, kým vlastně jsme, musíme znát prostředí, ze kterého pocházíme, vědět, jaké jsou naše kořeny, pochopit naše vlastní já. Stejně tak jako spadne strom, když nebude mít pevné kořeny, nebo právě vylíhnuté kuře nejspíše zemře, když se o něj nikdo nepostará, stejně tak nemůže existovat lidská bytost, aniž by znala odpovědi na otázky: kdo jsem, odkud pocházím.

Také Mario Pratesi se snaží najít cestu ke svému vlastnímu já a to právě nahlédnutím do minulosti. Proto tak často čerpá z témat rodné země, vzpomíná na domov, a ačkoliv často kritizuje (politickou situaci nebo místní obyvatele), je rád, že může být opět součástí (i když jen pomyslně, na papíře) toho všeho, co mu tolik chybí a v čem tolik nachází sám sebe.

Pratesi miluje svoji rodnou zem. Zem, kterou můžeme chápat dvěma různými způsoby.⁵⁸

⁵⁷ Mario Pratesi, *In provincia*, (a cura di) Giorgio Luti, Jole Soldateschi, Salerno Editrice, Roma, 1979, str. 12

⁵⁸ Maria Graziella Fausti in collaborazione di Lucy Serafini, op. cit., str. 12

Doposud jsme se zabývali pohledem prvním, to jest láskou k zemi jakožto rodnému kraji. Jak jsme již zmínili, v Pratesiho dílech je všudypřítomna láska k místům, kde se narodil a vyrůstal, je to láska ke kraji jakožto minulosti, která je stále někde hluboko v nás zakotvena.

V dalším slova smyslu se jedná o zem jako půdu⁵⁹: jedním z hlavních témat Pratesiho tvorby je právě těžký život zemědělců a každodenní kontakt s přírodou. Pratesi upozorňuje na odlišnost venkovského (především zemědělského) života a městského prostředí. Zatímco měšťané a obchodníci se mohou spolehnout sami na sebe a na své schopnosti, zemědělec je závislý především na matce přírodě, na jejích vrtoších a na nekonečné těžké práci.

Pratesi miluje půdu a považuje za nutné se o ni starat, nejen proto že nám přináší obživu, ale také, a to zejména, protože i on uznává názor, že pouze pokud známe přírodu a svět, který nás obklopuje, pouze v takovémto případě můžeme poznat a pochopit sami sebe.

4.1 Prostředí románů

Jak jsme měli možnost vidět na předešlých stránkách, Pratesiho tvorba byla velmi ovlivněna autorovým vztahem k rodnému kraji. Pratesi zasazuje příběhy většiny svých děl do Toskánska. Nyní se zaměříme na několik nejčastějších prostředí, ve kterých se odehrávají Pratesiho romány.

Město versus venkov

Autorova tvorba by se dala charakterizovat jako srovnání několika realit, mezi těmi nejčastějšími je pak porovnání vesnice a města a především pak vesničanů a měšťanů. Zatímco vesnice je autorův ideál, Pratesi miluje vesnickou krajinu a čistotu, ačkoliv její obyvatelé jsou nevzdělaní a mají sklon k pomlouvačnosti, zároveň obdivuje i slávu a majestátnost toskánských měst, zejména Florencie, o to více ale pohrdá městským obyvatelstvem, které je podle něj nositelem neřestí, nešvarů a zlovyků.

Můžeme si také všimnout rozdílů mezi ženami, žijícími na vesnici a těmi ve městě. Zatímco vesnické ženy jsou prosté, podřízené manželovi a silně věřící, ženy z města jsou velmi samostatné, elegantní, dobře oblečené a, především pokud bereme v úvahu historický kontext doby, i velmi emancipované a na nikom nezávislé.

⁵⁹ italské slovo "terra" v sobě nese oba dva významy: kraj i půda

Autor svůj rodný kraj popisuje velmi poutavě. Je vidět, že ho dobře zná. Nemluví o něm však jen v kladech, ba naopak, často kritizuje, a to především, jak již bylo řečeno, nevzdělanost vesničanů a namyšlenost měšťanů.

Postavy jsou velmi propracované, působí velmi autenticky, nejspíše právě proto, že jsou umístěny do prostředí autorovi tak známého.

V Pratesiho románech najdeme často zmínku o typické toskánské krajině: autor popisuje zeleň okolních kopců, krásné lesy, vesnické domy a stavení, cesty lemované cypřiši, vedoucí do měst. Z jeho slov je cítit především láska a obdiv nejen k vesnici, jako takové, ale k celému Toskánsku, které považuje za nejhezčí kraj široko daleko:

“... pareva di comprendere, in un’occhiata, tutta la storia del Comune più glorioso che abbia avuto il mondo.“⁶⁰

„... zdálo se pochopit, v jediném pohledu, celou historii, nejslavnějšího kraje, jaký kdy spatřil světlo světa.“

Autor popisuje také prostředí měst, zejména Florencie, její slávu a majestátnost:

“... il grave cupolone maestoso che signoreggia, con toscana e quasi togata magnificenza, la divina città e tutta la valle, popolata di case e di uliveti, dove l’Arno si perde lento come in un sogno di verde.“⁶¹

„... vážně majestátní kupole, která dominuje, s toskánskou a téměř namyšlenou velkolepostí, božskému městu a celému údolí, obklopenému domy a olivovými háji, kde se řeka Arno ztrácí pomalu jako sen v zeleni.“

Jeho popis je velmi detailní, autor uvádí názvy konkrétních ulic, doposud v Toskánsku existujících: podstatná část příběhu *Le Perfidie del caso* se odehrává v ulici Bardiů (Via de’ Bardi). Autor si záměrně vybírá názvy ulic, které nějakým způsobem souvisejí s probíranou tematikou, například nevěstinec se nachází v Ulici Lásky (Via dell’Amore).

“I nomi stessi delle viuzze, Via del Bacio, Via della Rosa, Via dell’Amore, parevan dire che a Piopoli pure si passava piacevolmente la vita amandosi.“⁶²

⁶⁰ Ibidem, str. 178

⁶¹ Ibidem, str. 178-179

⁶² Mario Pratesi, *Le Perfidie del caso*, Fratelli Treves Editori, Milano, 1898, str. 28

„Samotná jména ulic, Ulice polibku, Ulice růže, Ulice lásky, naznačovala, že i v Piopoli plynul život v příjemném milování.“

Ačkoliv je Toskánsko v době, kdy autor píše své hlavní romány, mnohem vyspělejší než ostatní státy na Apeninském poloostrově, z Pratesiho knih na nás dýchá krajina zaostalá, zem, o kterou se nikdo nestará, která je daleko od veškerého pokroku.

Vesnice, půda, zemědělci, chudoba: to je svět, který autor tolik miluje, který si pamatuje z dětství, to je prostředí, které mu tolik chybí, a které považuje za část svého vlastního já.

Prostředí hřbitovů a nemocnic

Dalším velmi častým prostředím, kam autor umísťuje podstatnou část své románové tvorby, je prostředí nemocnic a hřbitovů. Zálibu v těchto prostředích nacházíme například i u krepuskolárních básníků, je tedy pravděpodobné, že právě jejich poetikou se Pratesi inspiroval, i když jsou jeho díla (*L'Eredità* a *Le Perfidie del caso*) psána dříve, než se o krepusklorismu⁶³ jako takovém začne mluvit jako o literárním směru.

Jak jsme již viděli v předchozích kapitolách, autor do svých děl často promítá vlastní myšlenky a názory, jeho tvorba má silný autobiografický podtext a není tomu jinak ani v následujícím případě. Jak již bylo řečeno, Pratesimu zemřela matka, když byl ještě velmi malý. Tato událost ho velmi zasáhla a vyrovnával se s ní téměř celý život.

“... un'altro uomo stava per essere calato giù nell'abisso, su cui sorvola presto l'oblio e resta sempre il mistero.“⁶⁴

„... a dalšího člověka se chystali spustit dolů do té propasti, na kterou se brzo snese zapomění a zůstane navždy záhadou.“

Autor je doslova fascinován hřbitovy, často se o nich ve svých dílech zmiňuje a detailně je popisuje. Jeden ze svých nejdůležitějších románů chtěl dokonce po hřbitovu pojmenovat:

⁶³ Krepuskolarismus (crepuscolarismo) je termín označující básnickou tendenci, již lze sledovat od roku 1903 zhruba do první světové války. Tímto pojmem označujeme tvorbu básníků, jejichž tvorba se vyznačuje zejména následující charakteristikou: tichý, pokorný intimismus, jenž je výrazem rezignace na čínorodý život a jenž zhodnocuje banalitu každodennosti s jejími návratnými fenomény a příznačnými předměty. Hlavními představiteli byli: Guido Gozzano, Sergio Corazzini, Corrado Govoni a Aldo Palazzeschi. (převzato z: Jiří Pelán a kolektiv, *Slovník italských spisovatelů*, Praha, Libri, 2004, str. 421)

⁶⁴ Mario Pratesi, *L'Eredità*, Barbera Editore, Firenze, 1889, str. 18

“To ho finito una novella assai lunga in dodici capitoli intitolata *Accanto al cimitero*.”⁶⁵

„Dokončil jsem velmi dlouhý román o dvanácti kapitolách, nazvaný *Vedle hřbitova*.“

Nakonec dílo dostává název poněkud méně depresivní: *L'Eredità (Dědictví)*.

Jak tvrdí Roberto Toppetta, Pratesi samozřejmě není prvním, koho fascinuje smrt a detailně ji ve svých dílech rozebírá, mnoho dalších autorů se věnuje této tematicce, v Pratesiho pojetí je ale jedna novinka:

“La morte è una presenza costante nella letteratura toscana, ma la novità è che in essa Pratesi non trovi nulla di brutto.”⁶⁶

„Smrt je v toskánské literatuře stále přítomná, novinkou však je, že Pratesi v ní nenachází nic ošklivého.“

Můžeme se domnívat, že tady měla na Pratesiho vliv především scapigliatura a dekadence, právě v těchto literárních směrech jsou totiž smrt a nemoc zbaveny tabu a často jsou znázorňovány i v kladných konotacích.

Hřbitov jako by byl pro Pratesiho místem, kde konečně nachází vytoužený klid.

“La morte sembrava quasi andarvi cerimoniosa, facendo soltanto di quando in quando una discreta visita di dovere.”⁶⁷

„Jako by sem smrt přicházela obřadně, vykonávajíc jen čas od času povinnou návštěvu.“

Autor strávil dlouhé týdny i v nemocnici a po většinu svého život byl často nemocný a navíc trpěl depresemi. I nemocniční prostředí je v jeho knihách častým tématem, zejména proto, že mu bylo velmi blízké.

S měnící se historicko-politickou situací se mění i mnoho věcí a služeb, mezi nimi také zdravotnictví. Pratesi si uvědomuje, že i nemocnice se zhoršují a často na to ve svých dílech upozorňuje. Ke kritice politické situace se tak přidávají i kritiky další, v tomto případě nespokojenost se zdravotnictvím.

⁶⁵ dopis Barzellottimu, 8. února 1888, v Giuseppe Fatini, *Un romanziere amiatino - Mario Pratesi: lettere a Giacomo Barzellotti*, Tipografia Giachetti, Prato, 1933

⁶⁶ Roberto Toppetta, *Mario Pratesi: l'alba inquieta di Tozzi e Pratolini*, Bulzoni Editore, Roma, 1985, str. 79

⁶⁷ Mario Pratesi, *L'Eredità*, op. cit., str. 9

“Da noi soltanto i ricchi e gli agiati possono curarsi nei sanatori aperti in aria balsamica ma preziosa, e perciò negata ai poveri.”⁶⁸

„U nás jenom bohatí a dobře situovaní se mohou léčit v ozdravovnách otevřených v blahodárném, ale vzácném povětří, jež je proto nepřístupné chudákům.“

4.2 Shrnutí obsahů autorových románů

Vzhledem k omezenému rozsahu práce se nemůžeme zabírat všemi Pratesovými díly, zaměříme se tedy pouze na autorovy romány. Jako předmět analýzy nám poslouží zejména dvě díla: *L'Eredità* (Dědictví) a *Le Perfidie del caso* (Náhodné zákeřnosti).

4.2.1 *L'Eredità*

Děj příběhu se odehrává v hospodářství Poggio Sole (Slunečný vrch) uprostřed toskánské krajiny, kde bydlí a pracuje Stefano Casamonti, spolu s manželkou Giovannou a dvěma syny: Domenicem, přezdívaným Filusella, a Amerigem. Zatímco Filusella je poslušný a pracovitý, Amerigo je neklidný rebel, který se stydí za svůj vesnický původ a snaží se uniknout do města.

Hospodářství patří Stefanovu bratrovi Ferdinandovi, bohatému obchodníkovi s vínem, který žije ve Florencii a stará se o svůj obchod. Stefanova rodina žije na hospodářství, stará se o Ferdinandovy pozemky, obdělává půdu a může zde zadarmo pobývat a dostává i podíl z úrody, ze kterého musí vyjít.

Ferdinando je starý a nemocný a cítí, že se blíží jeho konec. Stefano se rozhodne poslat mu na pomoc do obchodu s vínem svého syna Ameriga, doufá totiž, že syn si tak bude moci vydělat lehčí práci, než je práce na poli, a zároveň doufá, že až strýc zemře, přenechá Amerigovi alespoň část dědictví, aby mohla rodina koupit hospodářství, na kterém žijí a pracují a aby mohli zlepšit společenský status rodiny.

Stefano ale není jediný, kdo má na bratrovo dědictví záslusk. Beppa žehlířka, manželka Gasparina kuchaře, je Ferdinandovou milenkou a má s ním nemanželského syna Gustava, i on pracuje u Ferdinanda v obchodě. Beppa velmi doufá v dědictví, aby mohla žít ve větším blahobytu. V dosažení požadovaného cíle jí napomáhá svým nezodpovědným chováním právě Amerigo, který, jakmile se přestěhuje do města, začíná navštěvovat místní

⁶⁸ Mario Pratesi, *Alessandro Franchi*, in *Rassegna Nazionale*, 10. července 1904

nevěstinec, kde se zamiluje do krásné prostitutky Zairy. Platí ji penězi, které tajně krade svému strýci Ferdinandovi. Ten zanedlouho, na základě Beppiniho upozornění, Ameriga přistihne přímo při činu a posílá ho zpět domů, na vesnici k rodičům.

Amerigo ale nemá nejmenší chuť vrátit se domů a začíná pracovat v nevěstinci, kde se i nadále stýká se Zairou. Jednoho dne, při oslavě karnevalu, muž, který zde pracoval před Amerigem na stejné pozici, ho z pomsty a ze žárlivosti bodne při rvačce do hrudi. Amerigo stráví dlouhé týdny v nemocnici, ze které ale utíká za svojí milou, bez které nemůže žít. Tím se zhorší jeho zdravotní stav a Amerigo, protože nemá jinou možnost, se vrací domů, kde zanedlouho poté umírá.

Mezitím umírá i Ferdinando a vypukne boj o dědictví.

Stefano s Beppou se navzájem podezřívají z krádeže peněženky, ve které by se měly nacházet veškeré Ferdinandovy úspory spolu se závětí. Nikdo ale netuší, kde je peněženka. Až jednoho dne ji Stefano úplnou náhodou najde, Ferdinando ji totiž ukryl do polštáře křesla: jediného kusu nábytku, který Stefano neprodal a rozhodl se odnést si ho domů.

V peněžence se nachází spousta peněz a mimo jiné také závěť, která připisuje dědictví Gustavovi, Ferdinandově synovi, a další třem dětem, které měl Ferdinando s další ženou. V dědictví není zmínka ani o Beppě, ani o Stefanovi.

Stefano závěť spálí a peněženku si ponechá, peníze z ní ale neutratí najednou, ale postu peně, aby to nebylo moc nápadné. Bystřému oku Beppy ale jen tak nic neunikne a má na Stefana podezření a snaží se ho udat na policii a získat tak peníze, na které, jak se domnívá, má nárok.

Vztahy Beppy a Stefana jsou na ostří nože. Na dědictví si navíc začne dělat nárok i Gustavo a spolu s několika kamarády Stefana napadne. Gustavo je vážně poraněn, ale přežívá, Stefano ale po potyčce umírá. Lid udělá z Gustava hrdinu a chudáka, zatímco Stefana úplně odsoudí jakožto zloděje. Filusella mlčí, protože historce o nalezení peněženky v křesle by stejně nikdo nevěřil.

Protože soud nemá k dispozici závěť, ve které Ferdinando uznává Gustava svým synem, dědictví nakonec získává Filusella, jakožto nejbližší příbuzný, musí se o něj ale podělit s dalšími devíti bratry Ferdinanda a Stefana, kteří se doposud neozvali, ale jakmile slyšeli o dědictví, ihned přispěchali, aby na ně ještě něco zbylo. Rodina je i tak nadále chudá a navíc nemá ve vesnici dobrou pověst.

4.2.2 *Le perfidie del caso*

Kniha začíná smrtí neznámého bohatého člověka, jehož posledním přáním, se kterým se svěřuje v závěti, je nechat vymalovat velkou nástěnnou malbu v místní kapli, která se nachází poblíž hřbitova v malém toskánském městečku Piopoli.

Úkol je nakonec svěřen mladému umělci Ghilbertimu, nadějnému malíři, který je navíc přítelem místního biskupa. Ghilberti, ačkoliv velmi nadaný malíř, není příliš uznáván, neboť je na danou dobu velice inovativní a jde svou vlastní cestou a věnuje se vlastnímu umění a neinspiruje se, jako všichni ostatní, velkými umělci dob minulých.

Ghilberti se přestěhuje z Florencie do Piopoli, kde, mezitím co hledá inspiraci pro svoji malbu, potkává náhodně Palmiru, krásnou mladou ženu, která ale žije v bídě a musí velmi tvrdě pracovat, aby uživila manžela, který je mentálně nevyspělý a navíc se opíjí a podvádí ji s jinou ženou, o mnoho starší a ošklivější, než je ona.

Ghilberti zůstane očarován Palmiřinou krásou a rozhodne se jí nabídnout, aby mu stála modelem pro jeho nástěnnou malbu. Palmira je vdaná a navíc žije v malém městě, v prostředí s velmi uzavřenou mentalitou, protože se bojí společenského odsouzení, musí se scházet s Ghilbertim pozdě v noci v kapli u hřbitova. Zde Palmira pózuje Ghilbertimu, který se do ní zamiluje a dává dokonce peníze jejímu manželovi, aby mohl realizovat svůj sen a odjet do Ameriky, a Palmira rak zůstala sama a mohla se postavit na svoje vlastní nohy a začít nový život.

Jednou v noci je dvojice přistižena v kapli, a ačkoliv je za jejich vztahem výhradně umělecky zaměřený, v městečku vypukne skandál a biskup je nucen umělci veřejně vynadat a Palmiru poslat pryč z města. Palmira odjíždí do Sieny, kde má sloužit biskupově sestře Luigie, která potřebuje hospodyni.

Když Ghilberti dokončí své dílo, vrací se do Florencie, kde ho brzy dostihne Palmira, která po pouhých pár týdnech strávených v práci, utíká od paní Luigi.

Jejich vztahu brání hned několik překážek, Ghilberti se zamiloval do Palmiry, protože je krásná, brzo si ale uvědomuje kulturní propast, která je dělí, Palmira je sice nádherná, ale za to velmi prostá, nevzdělaná a její způsoby málo vytříbené. I proto Ghilberti Palmiru podvádí s velmi elegantní ženou z města.

Malířovým velkým přítelem je pak hrabě, který upadl do hluboké deprese. Veškerý čas tráví vysedáváním po hospodách, a když se zrovna neopíjí, nechává se šikanovat svým krutým sluhou Dreou. Hrabě nemá sílu postavit se čelem svým problémům,

navíc je až bláznivě zamilován do Palmiry, která jím ale pohrdá a neváhá vystřelit si z něj: slíbí mu, že když přestane pít, bude ho milovat.

To velmi rozlobí Ghilbertiho, kterému na hraběti doopravdy záleží, a právě když se rozhodne s Palmirou utnout veškeré vztahy a jít dál svou vlastní cestou, milenka mu sděluje, že je těhotná. Ghilberti nemá sílu ji opustit, cítí se provinilý, jejich soužití téměř z povinnosti se ale stává čím dál tím obtížnějším, Palmira je navíc velmi žárlivá a celá situace je pro Ghilbertiho nesnesitelná, rozhodne se proto přestěhovat a odloučit tak Palmiru od sebe navždy.

Přikazuje svému sluhovi Cenciovi, aby se postaral o zavazadla a o přesun všech obrazů a hlavně aby Palmiru za žádnou cenu nepouštěl do bytu. Palmiře se i přes Ghilbertův výslovný zákaz podaří do bytu proniknout a je rozhodnuta, i když se Cencio snaží ze všech sil jí v tom zabránit, zde zůstat až do Ghilbertova návratu.

Cencio Palmiru v bytě zamkne, aby si byl jist, že neuteče, a odjíždí s částí materiálu do nového Ghilbertiho bytu.

Palmira se zatím přehrabuje v zásuvkách a hledá malířovy milostné dopisy, nevšimne si ale, že mezitím přišel i hrabě, který ji zoufale prosí, aby ho milovala, jak mu slíbila, Palmira se mu ale vysměje. Zatímco hrabě bral celou záležitost smrtelně vážně, pro ni to byla jen pouhá hra, pouhé rozptýlení. Celá situace nakonec dožene zoufalého hraběte k unáhlenému gestu, kdy ženu, kterou miluje nade všechno na světě, zabije a poté, při odchodu, omdlí.

4.3 Hlavní témata Pratesiho románové tvorby

Pratesiho díla mají silný autobiografický podtext, autor promítá do své tvorby vlastní pesimistický postoj k životu a věnuje se psychologickému vylíčení postav venkovského, ale i buržoazního původu. Díla Maria Pratesiho tak podávají velmi dobře zpracované konkrétní obrazy života společenských tříd v Itálii na přelomu 19. a 20. století.

Cílem této kapitoly bude vymezit několik hlavních témat autorovy románové tvorby a na jejich základě představit nejvýraznější rysy Toskánska a toskánské společnosti. Důraz bude kladen na časté autobiografické prvky obsažené v díle Maria Pratesiho, zaměříme se tedy především na ta témata, v nichž autor nějakým způsobem ztvárňuje události svého života, případně některých jeho úseků. Oporou nám budou dva již výše zmíněné romány.

Oba dva se odehrávají právě v Toskánsku, ačkoliv autor v době, kdy je píše, pobývá mimo svůj rodný kraj. V případě první knihy, v Miláně, druhý román pak píše v severoitalském Bellunu. Na následujících stránkách rozebereme postupně nejčastější témata Pratesiho románové tvorby:

- 1) Vliv tradice a pokroku ve městě a na vesnici
- 2) Rozdíly mezi společenskými vrstvami obyvatel
- 3) Složitost mezilidských vztahů a hledání svého vlastního já
- 4) Úpadek společnosti a umění

Našlo by se ještě jedno téma, které je často přítomné v Pratesiho tvorbě, a sice „Historické změny v Toskánsku“, tímto tématem se ale nebudeme zabývat v rámci této kapitoly, neboť jsme ho již probrali úvodu práce – v podkapitole „Politická situace očima Maria Pratesiho.“

Přejdeme nyní k rozboru hlavních témat románové tvorby Maria Pratesiho a podívejme se, jaké bylo Toskánsko a jeho obyvatelstvo na přelomu 19. a 20. století.

4.3.1 Vliv tradice a pokroku ve městě a na vesnici

V době, kdy Mario Pratesi píše svá díla, je větší část italské společnosti tvořena vesnickým obyvatelstvem a jedním z hlavních ekonomických zdrojů představuje zemědělství, které mělo odjakživa, spolu s obchodem a řemeslem, vedoucí úlohu v chodu toskánské ekonomiky a má ji dodnes, spolu s cestovním ruchem.

Obyvatelé toskánského venkova jsou prostí a nevzdělaní, žijí v uzavřeném prostředí, a jsou velmi vázáni na místní tradice a zvyky.

Všichni velmi tvrdě pracují, často i proto, že zemina není příliš kvalitní a vhodná pro pěstování. Někteří z těchto rolníků vlastníky pozemky, které obdělávají, z větší části je ale rozšířen systém následující: zemědělci obdělávají půdu a starají se o hospodářství, které sice není jejich, ale mohou tam alespoň zadarmo pobývat a dostávají i podíl z úrody.

Rodiny jsou velmi početné, ve stejném domě žijí často pohromadě rodiče, děti i vnoučata. Společnost je silně patriarchální: ženy, i když často pracují tvrději nežli muži, jsou nuceny podřídít se manžellovým požadavkům a nemohou jen tak svobodně říci, co si myslí, stejně tak jejich děti, i ony jsou odkázány na rozhodnutí muže, hlavy rodiny. Je to právě otec, který řídí a schvaluje veškerá rozhodnutí, ať už správná nebo nesprávná.

V románech *L'Eredità* a *Le Perfidie del caso* si můžeme všimnout hned dvou autoritativních postav - hlav rodiny, na jedné straně je to Stefano, na straně druhé pak Ghilbertův otec. Byl to jistě Pratesův otec, který autora inspiroval k napsání těchto dvou postav.

“Quattordici figliuoli ebbe, e anche con loro pare che la sua mano fosse più pronta ai colpi che alle carezze, perché quando parlava lui, come se avesse tonato la voce di Dio dal roveto ardente, i figliuoli non fiatavano.“⁶⁹

„Měl čtrnáct synů a i u nich, zdá se byla jeho ruka připravena spíše na rány, než pohlazení, protože když mluvil on, jako kdyby hřměl hlas Boha ohnivého keře⁷⁰, děti ani nedýchaly.“

Jak jsme viděli, i autorův otec byl velmi autoritativní a vyžadoval přísnou kázeň i od svých synů. Také Stefano si dokázal lehce sjednat pořádek, obává se ho celá rodina a dokonce i pes.

“Il babbo apparì: Amerigo subito si nascose dietro il pagliaio, Giovanna sospirò, Carmelinda cessò di canterellare, il cane scodinzolò così a mezza coda, più per dovere verso il padrone, che non perché si rallegrasse di rivederlo. Dal padrone non aveva vuto mai una carezza, ma calci e sassate per ricacciarlo nell'aia (chè quello era il suo posto) quando la bestia si provava a venirgli dietro.“⁷¹

„A objevil se otec: Amerigo se ihned schoval za stodolu, Giovanna vzdychala, Carmelinda si přestala prozpěvovat, pes vrtěl ocasem, spíš protože to jeho pán vyžadoval, ne protože byl rád, že ho vidí. Od jeho pána se mu nedostalo nikdy pohlazení, zato kopanců a ran kamenem, aby ho zahnal na dvůr (protože tam bylo jeho místo), když se zvíře snažilo jít za ním.“

Je ale také pravda, jak jsme již uvedli, že Pratesiho postavy nejsou „černé“ nebo „bílé“, ale spíše „černobílé“, proto i Stefano, ačkoliv postava velmi autoritativní, má své slabší chvíle a dokáže být i příjemný až dojemný:

“E lui, così duro e burbero co' suoi figli, ora, già piegando verso la sessantina, bisognava vederlo come vezzeggiava i due pargoletti.“⁷²

⁶⁹ Mario Pratesi, *L'Eredità*, Barbera Editore, Firenze, 1889, str. 2

⁷⁰ biblický odkaz, přirovnání otce ke starozákonnímu trestajícímu Bohu

⁷¹ Ibidem, str. 45-46

⁷² Ibidem, str. 62

„A on, tak tvrdý a mrzutýke svým dětem, teď, když už mu bylo kolem šedesátky, museli byste ho vidět, jak ty dvě děti rozmazloval.“

Ghilibertův otec je dalším příkladem autoritativní hlavy rodiny. Carlo Ghilberti, malíř, je jednou z hlavních postav románu *Le Perfidie del caso*. Ghilbertův otec, truhlář, by nejraději viděl svého syna pokračovat ve svých šlépějích a měl by z něj rád „něco pořádného“.

Ghilibertovou vášní jsou ale obrazy, to však jeho otec nechápe a snaží se ho za každou cenu změnit. Dostávají se tak do sporu, který nakonec Ghilberti vyhrává a věnuje se nalo svému umění.

Právě na tomto tématu je jasné, do jaké míry se autor inspiroval svým vlastním životem a že jeho tvorba má silný autobiografický podtext, vzpomeňme na Pratesiho otce, který považoval Maria za věčného snílka s duší umělce, Pratesi se nakonec dokáže, stejně jako právě Ghilberti, vzepřít, a věnovat se tomu, co tolik miluje – literatuře.

Dalším charakteristickým rysem toskánského venkova je fakt, že na malých vesnicích zná každý každého a pověsti a drby se šíří rychlostí blesku, Všichni špehují a spekulují a nemohou se dočkat, až budou moci všem vypovědět, co viděli. Každý si to však upraví k obrazu svému a tak často kolují okolím příběhy, které mají s realitou jen pramálo společného. Zejména ženy musí být neustále na pozoru, aby se nedostaly do problémů, je totiž snadné získat špatnou pověst a být odsouzen společností, ba dokonce být i vyloučen ze společenského života vesnice. Proto velmi často jednájí v tajnosti, a i proto se Ghilberti schází s Palmirou, která mu stojí modelem, v noci.

Ačkoliv mezi nimi (alespoň tedy ze začátku) nic není, podle většiny společnosti musí být nutně milenci. Na přelomu 19. a 20. století neexistuje la toskánském venkově přátelství mezi mužem a ženou. Pokud se muž stýká se ženou, přitom ale stačí, aby ji jen potkal na ulici a prohodil s ní pár slov, společnost za tím hned vidí něco víc a už odsuzuje. Z neviných řečí (kterým všichni věří) ale často bývají problémy.

Lidé jsou závistiví a nepřející. Palmira je velmi krásná, a tak jí její přítelkyně její triumfy závidí: krásnou tvář i postavu, přesvědčují jí, aby nechodila tancovat a byla raději doma, aby nepřišla ke špatné pověsti, kterou jí pak kazí ony samy, když o Palmiře všude mluví, celé rozzlobené.

“È tutta quanta una polizia segreta questa nostra società vile. Tutti spiano, di tutto s’informano, e tutto ridicono a modo loro. Il bello è che poi si danno tra loro dei pettegoli. Ma se è tutta quanto un pettegolezzo la vita!”⁷³

„Je to všechno jedna tajná policie, ta naše hanebná společnost. Všichni špehují, o všem se informují a převypráví to pak po svém. Nejlepší je, že si pak mezi sebou nadávají do pomlouvačů. Ale vždyť je celý život jedna velká drbárna!“

Ghilberti nostalgicky vzpomíná na město, na Florencii, kde se nemusí schovávat, zkrátka zapadne v davu lidí, určitě ne o moc lepších, než jsou lidé vesničtí, lidé jsou konec konců všude stejní, ale alespoň ve městě se o vás lidé tolik nezajímají, je jim více méně jedno, co máte na sobě nebo s kým si na ulici povídáte. Lidé na vesnici se často nudí a nevědí, co s dlouhou chvílí, a tak si ji krátí pozorováním z okna a následným odsuzováním. Pratesi tvrdí, že na vesnici se vlastně často nic neděje, a tak každá sebemenší nová věc, je pro místní obyvatele úplným pozdvižením.

Všichni se znají, protože bydlí blízko, a na ulici tak potkávají pořád ty stejné obličeje, nepřátelské pohledy, podezřívavost.

“La mattina quando esco di casa, incontro sempre lo stesso bieco signore con la sua aria villana d’intolleranza, lo stesso burocratico che par giunto all’apice del potere, lo stesso zoppo che non muta mai quel brutto movimento quando cammina, e lo stesso cane accucciato davanti alla stessa porta. Di tutti costoro il più simpatico è il cane.”⁷⁴

„Ráno, když vyjdu z domu, potkávám pořád toho stejného zlostného pána, s jeho vzhledem venkovské intolerance, stejného úředníka, který, vypadá, jako by se vydrápal na vrchol moci, stejného kulhavce, který nikdy nezmění ten ošklivý způsob chůze, a stejného psa, schouleného před stejnými dveřmi. Ze všech je nejsympatičtější ten pes.“

Většina obyvatelstva je silně věřících a chodí pravidelně do kostela, ani to jim ale nezabrání vyvarovat se hříchům: muži například vysedávají v hospodách a opíjejí se nebo chodí do nevěstinců.

⁷³ Mario Pratesi, *Le Perfidie del caso*, Fratelli Treves Editori, Milano, 1898, str. 262-263

⁷⁴ Ibidem, str. 76-77

Toskánská společnost přelomu 19. a 20. století má i rozdílný pohled na náboženství. Zatímco na vesnici je většina obyvatel věřících a dodržuje četné tradice a zvyky, například chodí pravidelně do kostela a náboženství jaké takové má důležitý význam, měšťané jej považují za přežitek a věnují se raději svým vlastním zájmům a často i Bohem pohrdají a tvrdí, že neexistuje. Obyvatelé měst jsou otevřenější a mnohem více egoističtí, vesničané drží více při sobě a spojuje je mimo jiné také právě víra v Boha.

Giovanna, jedna z hlavních postav románu *L'Eredità*, je skvělým příkladem vesnické ženy: oddaná manželovi, tvrdě pracující doma i na poli, stará se o děti a pomáhá s vnoučaty, chodí do kostela a silně věří v Boha. Je velmi milá, hodná a přívětivá, zároveň však poněkud hloupá a naivní, o tom svědčí i fakt, že Giovanna neví o přítomnosti nevěstinců ve městech, když zjistí, že opravdu existují, rozpláče se a provzlyká celou noc.

Oproti tomu Palmira, postava z románu *Le Perfidie del caso*, v Boha nevěří a ani nechodí do kostela, odůvodňuje to tím, že je to zbytečné, lidé se nakonec stejně vrátí k původním hříchům a navíc, když ji někdo v kostele uvidí, bude ihned přemýšlet, čím se asi provinila. Také Pratesiho postoj k náboženství je spíše kritický, církev je příliš bohatá a využívá svých kompetencí k věcem, které se jí vůbec netýkají. Je zkorumpovaná a příliš lehce odpouští hříchy.

4.3.2 Rozdíly mezi společenskými vrstvami obyvatel

Dalším velmi významným tématem autorovy románové tvorby je rozdělení obyvatelstva do několika společenských tříd. Jsou zde šlechtici urozeného původu (šlechtické tituly byly uznávány v Itálii až do roku 1948), které většinou lid nenávidí, neboť bohatství nenabyli snahou a tvrdou prací, ale pouhým dědictvím; dále jsou zde bohatí obchodníci, kteří mají zásadní roli jak ve společnosti, tak v politickém životě, a to zejména v Toskánsku, a nakonec je zde nejchudší vrstva obyvatel: rolníci, zemědělci, vesničané.

Jsou to právě bohatí obchodníci, kteří kontrolují a ovlivňují, ať už pozitivně nebo negativně, ekonomiku měst, a také životy svých skromnějších spoluobčanů rolníků, kteří obdělávají půdu na jejich statcích nejen aby zajistili vlastní živobytí, ale pracují mimo jiné také pro bohaté vlastníky těchto statků, aby zajistili dostatek potravin i jim a celému městu.

Jedním z bohatých měšťanů je i hlavní postava románu *L'Eredità*, Ferdinando, obchodník s vínem, který je neustále obklopen přáteli a příbuznými, kteří doufají, že až jednoho dne zemře, budou to právě oni, komu připadne jeho dědictví.

A právě kolem bohatých měšťanů, známých po celém městě, se často točí životy všech ostatních, zejména pak slabších sociálních vrstev.

V obou románech můžeme vidět obrovskou propast, která leží mezi buržoazní a rolnickou třídou a silnou touhu ze strany zemědělců dostat se na pozici, která by byla respektovanější a měla lepší sociální postavení v rámci celé společnosti. Vesničan chce být uznávaným měšťanem, uznávaný měšťan pak šlechticem.

Společenské postavení je velmi důležité a spolu s ním i zvolený šat. Vesničané pracují v otrhaném starém oblečení, v neděli na mši si ale vezmou tu nejlepší košili a šaty, které mají, a stejně je tomu, když jedou do města. I ve městech se velmi dbá na to, jak je člověk oblečen, především ženy si velmi zakládají na svém zevnějšku a často až soupeří s ostatními ženami, kdo se předvede v lepších šatech nebo po boku majetnějšího muže.

Pratesi tomuto tématu věnuje ve svých knihách velkou pozornost, mnohé z postav jsou až posedlé touhou zlepšit svůj život a sociální postavení v rámci společnosti a jsou ochotní pro to udělat téměř cokoli. To je téma, objevující se jak u francouzského naturalismu, tak u italského verismu.

“...imparò anche lui la tattica del contadino toscano che spesso s'inurba, e bada, più che altro, a non guastare i fatti suoi, cioè l'interesse.“⁷⁵

„... naučil se i on taktice toskánského zemědělce, který často odchází do města, a stará se především o to, aby nepokazil své záležitosti, čili mu jde o finanční prospěch.“

Rolníkům by stačilo koupit statek, kde pracují, aby mohli získávat ze země nejen potraviny, ale také zisk, který by jim umožnil dovolit si lepší životní styl, a především by získali tolik vytoužený respekt lidí.

Vidíme to i u Stefana z románu *L'Eredità*, jehož snem je i nadále obdělávat svoji milovanou půdu, ale nemít již za zády žádné pány, velet si sám. Touží po opravdovém výdělku, který by mohl zvýšit respekt lidí vůči celé rodině, a tak se snaží za každou cenu získat dědictví svého bohatého bratra vinaře Ferdinanda, mezitím kultivuje půdu druhých,

⁷⁵ Mario Pratesi, *L'Eredità*, op. cit., str. 25

a tak nějak přežívá, nejedná se ale o žádné velké obohacení se, protože téměř všechny zisky patří majiteli statku. Snaží se proto finančně zajistit alespoň své dva syny, kterým hledá práci. Filusella pracuje jako hrobník a Amerigo pak pracuje právě ve vinárně bohatého strýce.

Amerigo (*L'Eredità*) a Palmira (*Le Perfidie del caso*) ale netouží vybudovat si slibnou budoucnost, aby jednou mohli slušně vychovat své děti, jsou ještě mladí a myslí spíše na přítomnost. Hledají nejkratší a nejjednodušší způsob, jak zlepšit svůj sociální stav. Oba touží jen po blahobytu a bohatství, přitom ale nechtějí pracovat. Oba touží po městském životě, obdivují krásné šaty, svobodu a především měšťany, tak rafinované a odlišné od obyvatel venkova.

Rovnost mezi bohatými a chudými je ale téměř nemožná, kdo se narodil v rolnické rodině byl obvykle odsouzen zůstat zemědělcem po zbytek svého života, neměl přístup ke vzdělání a jen těžko měl šanci zlepšit své společenské postavení.

Chudák byl zkrátka chudákem a bohatý bohatým. Jediná cesta, která vedla k získání bohatství téměř bez práce a legální cestou bylo právě dědictví. Toto schéma odpovídá zákonům predestinace, na kterých stavěli naturalisté: tedy, že jsme a priori ovlivněni zděděnou genetickou výbavou, sociálním prostředím a historickým okamžikem.

Palmira, jedna z hlavních postav románu *Le Perfidie del caso* tvrdí, že:

“Il paradiso e l'inferno ci sono, ma in questo mondo: il paradiso l'hanno i signori, e l'inferno i poveri, e dopo non c'è più altro.”⁷⁶

„Ráj a peklo existují, ale tady na zemi: ráj mají pánové a peklo chudí, pak už není nic.“

Pipparello, její manžel, si pro změnu myslí, že když je někdo chudý, má právo bojovat za svoji vlastní existenci, protože stejně všichni kradou, tak proč by nemohl i on? Celou situaci rozebírá následovně, pro lepší vysvětlení používá metafory velkých a malých ryb: Pipparello tvrdí, že velké ryby požívají ty malé, ale že by to podle něj mělo být naopak, to znamená malé ryby, kterých je většina, by se měly spojit a společně sežrat těch pár velkých ryb, které v moři jsou, tak se alespoň dobře nají. A až pak nebudou už žádné velké ryby, protože jich není příliš, a zbudou jen ty malé, celá situace se může opakovat od začátku: skupina malých ryb postupně sežere ty větší, až zbudou jen ryby úplně nejmenší a ty se pak vzájemně požerou mezi sebou.

⁷⁶ Mario Pratesi, *Le Perfidie del caso*, Fratelli Treves Editori, Milano, 1898, str. 152-153

4.3.3 Složitost mezilidských vztahů a hledání svého vlastního já

Dalším z opakujících se témat v románech Maria Pratesiho je složitost mezilidských vztahů a hledání svého vlastního já.

Pratesi ve svých románech důkladně analyzuje lidské city a vášně: láska hraběte Ranieriho k Palmiře, Amerigova posedlost Zairou a Palmiřina slabost pro malíře Ghilbertiho jsou některými z jasných příkladů intenzivní lásky.

Pratesiho lásky jsou až groteskní a směšně tragické, touha vůči milované osobě, pro kterou jsou postavy ochotny obětovat téměř cokoli, z nich dělá téměř šílence. Právě silné city vedou postavy do záhuby a k obrovskému trápení až k úplnému sebezničení. I z toho můžeme pochopit, že Pratesi považuje lidské instinkty za nebezpečné a schopné ničit životy lidí i okolí. Zatímco láska narušuje život lidí a často je vede až k bezohledným činům, přátelství je pro Pratesiho svaté, je to jedna z nejdůležitějších hodnot jeho života vůbec, spolu s vášní pro umění, kulturu a rodný kraj.

Právě lidské zoufalství a sebeničení je dalším z často se opakujících témat románové tvorby Maria Pratesiho. Mnohé postavy žijí trvale nespokojené se životem nebo s vlastním sociálním postavením a to je vede k podnikání kroků, které mají často nenapravitelné důsledky.

V obou knihách: *L'Eredità* i *Le Perfidie del caso*, ale především pak ve druhém díle, postavy užívají jako prostředek k úniku z reality a mnohým problémům, alkoholu, zejména pak vína.

Ferdinando, obchodník s vínem, je velmi starý a nemocný a tuší, že se blíží jeho konec. O to více ho mrzí, že osoby, které jsou mu nejvíce nablízku, jsou falešné a city jen předstírají, protože doufají, že na ně bude obchodník myslet v závěti. Tato skutečnost ho velmi tíží a jediné chvíle, kdy dokáže být veselý a zapomenout na všechny své problémy a nemyslet na svoji vlastní smrt, jsou právě večery ve vinném sklípku, kdy je obklopen přáteli a omamuje své smysly vínem.

Ještě dramatičtější je situace hraběte Ranieriho, vůbec nejnešťastnější postavy těchto dvou románů. Hrabě je šlechticem již od narození, ale jeho matka ho neměla ráda a nevěnovala mu příliš pozornosti, vyrostl proto v prostředí, kde chyběla láska a vlídné slovo. Jeho soukromý učitel ho považoval za hloupého a neschopného a pro ránu nešel daleko. Hrabě má navíc za sebou nepříliš vydařenou vojenskou kariéru, kdy si z něho jeho nadřízení jen utahovali a využívali ho, ačkoliv se hrabě snažil ze všech sil a dělal vždy maximum

pro to, aby své úkoly řádně splnil. Hrabě není ženatý, má jen sestru, která je ale neustále na cestách, a proto bratra svěří do opatrovnictví sluhovi Dreovi, kterého považuje za schopného a myslí si, že se o bratra dobře postará.

Zatímco hrabě je jistě nejnešťastnější postava, Drea je pak jedním z nenegativnějších charakterů. Svého pána okrádá, k obědu mu dává zbytky a neváhá ho ani zbít nebo ho zavřít do pokoje a nikoho k němu nepouštět.

Hrabě nesnáší sám sebe a proto se tak často snaží uniknout z reality všedních dnů a zapomenout na veškeré své problémy prostřednictvím alkoholu. Tráví klidně i celé dny v místních hostincích a je neustále opilý, má otrhané oblečení, příliš o sebe nedbá a je terčem posměchu každého, kdo ho potká. A když zrovna není opilý a uvědomuje si celé své utrpení, je natolik nešťastný, až je téměř blázen.

Hrabě se nedokáže postavit problému čelem, protože na to zkrátka nemá sílu, je slabý, nešťastný, chová se jako smyslu zbavený.

Palmira nesnáší urozené lidi, protože podle ní neudělali nic, čím by si zasloužili bohatství a společenský obdiv, její nenávisť ale spíše jen závistí, sama by chtěla být bohatá, mít krásné šaty a nemuset pracovat od rána do večera, aby si vůbec něco málo vidělala. Protože se nudí, rozhodne se, z čistého rozmaru, hrát hru s hrabětem Ranierim, který ji miluje a udělal by pro ni cokoliv. Palmira mu slíbí, že když přestane pít, bude ho milovat.

Hrabě Ranieri slib dodrží, Palmira ho ale stejně nechce, zatímco hrabě bral celou záležitost smrtelně vážně, pro ni to byla jen pouhá hra, pouhé rozptýlení. Celá situace nakonec dožene zoufalého hraběte k unáhlenému gestu, kdy ženu, kterou miluje, zabije.

Další postava, která si neumí poradit se svým vlastním životem a neustále hledá své vlastní já a snaží se pochopit, co je vlastně zač, je Amerigo: mladík, který pohrdá svým vesnickým původem a snaží se ze všech sil být jako bohatí měšťané. Neuvědomuje si ale, jak moc tím zraňuje své rodiče: matku, která ho ze srdce miluje a chce pro něj jen to nejlepší, a otce, který od něj očekává, že bude pracovat a bude poslušným synem, stejně tak jako jeho bratr.

Amerigo pracuje na statku, v noci ale chodí tajně do města za Zairou, která pracuje v místním nevěstinci. Domů se vrací brzy ráno za úsvitu a chodí ihned pracovat, bez toho, aby alespoň chvíli spal, samozřejmě takovýto nápor nevydrží příliš dlouho a jednoho dne omdlí. Předstírá, jak je mu špatně, aby nemusel pracovat jako zemědělec – práce, kterou nejenom nesnáší, ale i jí velice pohrdá.

Amerigův otec Stefano je hluboce zklamán synem, který není jako ostatní vesničané: silný, schopný tvrdé práce, poslušný. Posílá tedy syna k svému bratrovi Ferdinandovi, obchodníkovi s vínem. Doufá, že tam bude Amerigo šťastnější, aniž by musel tvrdě dřít na poli a navíc, a to především, když si ho třeba strýc oblíbí, rodina může doufat i v část dědictví.

Amerigo žije ve městě úplně jiný život, užívá si přízně žen, které jsou tak odlišné od těch vesnických. Zaira, prostitutka, se kterou Amerigo udržuje poměr, ho poblázní natolik, že se Amerigo úplně změní. Nakonec kvůli ní uteče i z nemocnice, těžce zraněn, a zanedlouho na to umírá.

V druhém románu, *Le Perfidie del caso*, se setkáváme s postavou Palmiry, o které již byla řeč. Palmira je mladá velmi krásná, ani ona ale neví, jak naložit se svým životem. Vdávala se, když byla velmi mladá a zamilovaná. Zamilovanost ale již pominula a teď musí pracovat, aby uživila manžela, který pije, je líný, nic neumí a podvádí jí s kde kým.

Také Palmira je postava velmi nešťastná a nespokojená se životem, který vede. Chtěla by se hezky oblékat a myslet jen na sebe, bez toho, aby se musela obávat, jestli jí vystačí peníze do příštího měsíce, i proto se zamiluje do malíře Ghilbertiho, který jí nabídne konečně změnu a příležitost dát smysl jejímu životu: podporuje ji nejenom finančně, ale především psychicky, věří jí a je jí i velkou oporou, i když toho později lituje, protože Palmira je velmi žárlivá, zpychne a začne mít vůči Ghilbertimu až majetnické sklony.

Ten se jí snaží ze začátku pomoci, poté se ale nemůže dočkat, až se od ní osvobodí, protože Palmira se začíná stávat až nesnesitelnou, i přesto má ale Ghilberti výčitky svědomí, že ji nechává samotnou a na holičkách.

Postavy často nevědí, jak naložit se svým životem, a hledají odpověď v náručí jiného muže nebo ženy. Právě nevěra je dalším z častých témat autorovy tvorby.

Zatímco nevěra ze strany muže k ženě je společensky tolerována a je považována za celkem běžnou součást života, ačkoli je samozřejmě v rozporu s náboženským učením a tak je nutné ji udržet pokud možno v tajnosti, v každém případě, téměř všichni muži, kteří si to mohou dovolit, navštěvují místní nevěstince, provozované právě ženami, které hromadí neuvěřitelné bohatství a využívají dívky k prostituci. Nevěstince byly naprosto legální a byly zrušeny až v druhé polovině 20. století.

Naproti tomu nevěra ze strany ženy byla tvrdě odsuzována, a to jak církví, tak celou společností. Přesto k ní docházelo často, nebylo výjimkou, že děti považovaly za otce úplně cizího člověka, jako je to v případě paní Beppy z románu *L'Eredità*, která podvádí chudáka

manžela s jedním z nejbohatších mužů města, pro kterého pracuje jako hospodyně. Výměnou za přízeň a dary se stává jeho milenkou, situace se ale vymkne kontrole a skončí až početím nemanželského dítěte.

“Gustavo era figlio della Beppa stiratora, bella moglie di Gasparino cuoco, nel quale e nel vinaio Gustavo aveva come due babbi: se non che ritirava tanto dal vinaio e nell'indole e nel sembiante, che ci voleva poco a distinguere il padre vero dal putativo; nè valeva che Stefano dicesse che Gustavo invece era tutto, ma tutto il ritratto di Gasparino.“⁷⁷

„Gustavo byl synem Beppy žehlířka, krásné manželky Gasparina kuchaře, ve kterém a v obchodníkovi s vínem měl Gustavo jako dva otce, podobal se velmi obchodníkovi, povahově i vzhledem, a tak nebylo složité odlišit pravého otce od toho domnělého (údajného), nemělo smysl, že Stefano tvrdil, že Gustavo je věrnou kopií Gasparina.“

Gustavo byl obchodníkovým nemanželským synem, Stefano se ale snažil všechny přesvědčit o opaku, trval proto na tom, že Gustavo se podobá právě manželovi paní Beppy, kuchaři Gasparinovi, aby zabránil Gustavovi, jakožto obchodníkovo synovi, v dědictví, na které měl záslusk on sám.

Pratesiho postoj k nevěstincům je negativní, stejně jako jeho přístup ke konzumnímu způsobu života. Autor kritizuje, jak jsme viděli na předchozích stránkách, především Florencii, město s tak bohatou historií a plné památek, jehož ulice plné historických budov se bourají, aby udělaly místo nově vznikajícím obchodům s luxusním zbožím. Pratesi je proti tomu a svoji nespokojenost dává ostře najevo. Jeho romány jsou plné nečekaných zvrátů a zápletek, nevěř a podvodů všemožného typu. Z toho můžeme vidět, jak moc Pratesi nevěří lidem.

Autor měl několik věrných přátel, jinak byl ale celý život sám. Jeho postavy jsou stejné jako on: nedůvěřivé k okolí, ale především pak samy k sobě, bojácné, nejisté, nevědí, co si počít se životem, ani vlastně jsou, a končí většinou velmi tragicky, pokud tedy nenajdou nějaký smysluplný cíl, který je naplňuje a který jim pomůže vyrovnat se se sebou samým a zpříjemnit jim strastiplnou cestu životem. Tímto vysvobozením jsou většinou právě přátelé nebo umění.

⁷⁷ Ibidem, str. 35

4.3.4 Úpadek umění

Úpadek společnosti je charakterizován především novými stále se otvírajícími nevěstinci a celkovým konzumním způsobem života, o kterém jsme se zmínili již několikrát. Spolu se společností upadá ale i umění. Tato skutečnost autora velmi tíží a těžce se s ní vyrovnává po celý život.

Právě „úpadek umění“ je dalším z oblíbených témat Pratesiho děl. Je dobře vidět především v románu *Le Perfidie del caso*. Malíř Ghilberti bojuje celý svůj život proti uměleckým expertům, kteří si nenechají ujít sebemenší příležitost, aby zkritizovali jeho dílo. Zatímco ostatní umělci studují velikány dob minulých a inspirují se jejich dílem, přičemž se striktně drží všech pouček, Ghilberti se odhodlá jít svou vlastní cestou a věnovat se vlastnímu umění. Dokonce i biskup, Ghilbertův věrný přítel a mecenáš, mu naznačuje, aby zanechal svých improvizací a zaměřil se spíše na vzory předešlých století. Ghilberti má ale jasno, chce se věnovat umění a to tomu svému. Jeho myšlenky jsou na jeho dobu velmi inovativní a odvážné, právě proto se nedokáže příliš prosadit a nevydělává mnoho peněz a musí pracovat jako učitel, aby si vůbec vydělal na živobytí. Práce učitele je pro něj téměř jako vězení, má totiž vysoké ambice a jeho největším přáním je věnovat se naplno umění a obrazům a nemuset stráct svůj drahocenný čas lekceci umění studentům, kteří nejsou ani nadaní, ani nemají chuť se umělci stát.

V Ghilbertově postavě je nemožné nešimnout si skrytého hlasu Maria Pratesiho, i on toužil věnovat se výhradně svým knihám, ale byl nucen učit, aby měl vůbec nějaký příjem. Téměř celou druhou polovinu svého života sváděl boj s volným časem, tak rád by psal a věnoval se tomu, co ho tolik bavilo, život si ale nevybírání a i pracovat se musí. Pratesi se ve svém životě cítí konečně spokojen a naplněn, teprve když je starý a vrací se do Florencie, kde se konečně může věnovat pouze svým knihám.

Další bodem, který spojuje Pratesiho s Ghilbertim, je touha po úspěchu. I Pratesi se touží po celý svůj život stát slavným a zanechat budoucím generacím svá díla, do kterých dává to nejlepší, co umí. Přesto ho kritika více méně ignoruje a Pratesi se nestane slavným ani během svého života, ani po své smrti.

4.4 Shrnutí

Po představení těchto témat je nám jasné, že se autor inspiroval svým vlastním životem a že jeho tvorba má silný autobiografický podtext. Pratesi nebyl spokojen se svým vlastním životem ani se společností, která ho obklopovala, je proto pochopitelné, proč jsou jeho postavy tak podobné právě jemu. Pratesi zkrátka jen vypráví, prostřednictvím svých postav, úseky svého života. Jeho díla jdou pro nás velkým svědectvím nejenom dané doby, prostředí a místních obyvatel, ale jsou v nich i časté autobiografické prvky. Tím jsme odpověděli na otázku „Do jaké míry měl autorův život vliv na jeho tvorbu?“

Pokusme se nyní odpovědět na otázku „Do jaké míry ovlivnil Pratesiho tvorbu jeho rodný kraj?“ Velmi podstatně. Toskánsko se stalo Pratesimu nevyčerpatelným zdrojem inspirace. Je ale také nutno zdůraznit, že autorův vztah k rodnému kraji byl velmi rozporuplný. V jeho dílech lze pozorovat nejen okouzlení, ale také ostrou kritiku, související především s politickou situací a se změnami dané doby.

Pratesi se snaží co nejlépe vystihnout realitu doby, výrazně však přispívá i vlastní fantazií, životními zkušenostmi a především pak právě vzpomínkami. Jeho dílo tak odráží nejen objektivní realitu doby, ale také autorovy vlastní pocity a názory.

Ukončíme kapitolu citátem, který potvrzuje námi zjištěný závěr, tudíž fakt, že Mario Pratesi byl velmi citově vázán na svůj rodný kraj a nostalgie po místech, kde se narodil a vyrůstal, mu zůstala až do úplné smrti.

“Io morirò con la nostalgia di questi luoghi, e se la mia anima resta, prego che ella si avvolga col vento che dai macigni dell'Amiata va lungo la Fiora malinconica fino al mare.“⁷⁸

„Zemřu se steskem po těchto místech, a jestli moje duše zůstane, prosím, necht' se rozptýlí s větrem, který z velkých kamenů hory Amiaty vane přes malinčnickou Fioru až k moři.“

⁷⁸ Mario Pratesi, *In provincia*, Barbera Editore, Firenze, 1883

5. Jazyk Pratesiho románů

Seznámili jsme se s autorovým životem a dílem a poznali jeho rodný kraj a obyvatele. Představili jsme také nejčastější témata, kterými se autor zabývá ve své románové tvorbě. Nyní se zaměříme na jazykovou a stylistickou formu Pratesových děl.

Je nutné si uvědomit, že až do poloviny 19. století vlastně neexistuje jednotný italský jazyk⁷⁹. Když Pratesi začíná psát svá díla, spor o italštinu je ještě pořád aktuální.

Utvoří se dvě rozdílné skupiny a každá se snaží, jak už tomu tak bývá, prosadit svůj názor jako ten jediný správný. Na jedné straně stojí příznivci toskánštiny jakožto národního jazyka, po vzoru Manzoniho.⁸⁰ Na straně druhé jsou pak příznivci regionálních jazyků - dialektů, kterými se v té době mluví po celé Itálii. Ta se sice definitivně sjednocuje roku 1871, jazykově ale není jednotná ještě ani o mnoho let později a vlastně i dnes je na území dnešní Itálie většina obyvatel bilingvních: to znamená, že mluví jak italsky, tak právě dialektem.

“Solo fra gli italiani, il toscano cresce senza il complesso linguistico che affligge, e insieme educa, gli scrittori nati in altre regioni, esperti tutti, in grado maggiore o minore, delle difficoltà del bilinguismo.“⁸¹

„Jenom mezi Italy toskánština vzrůstá bez jazykového komplexu, který trápí a zároveň vzdělává spisovatele narozené v jiných krajích, ti všichni mají zkušenost, větší nebo menší, se složitostmi dvojjazyčnosti.“

Před sjednocením Itálie se na jejím území mluví také španělsky, francouzsky a německy, obyčejný lid se pak mezi sebou domlouvá právě dialekty: neapolština, toskánština a lombardština jsou ale vzájemně velmi odlišné jazyky a tak nějakou chvíli potrvá, než si k sobě najdou cestu, standardizovaná italština se prosadí a v Itálii se bude konečně mluvit italsky.

Koncem 19. století je v Itálii mnoho obyvatel negramotných. Psaná forma jazyka je tak přístupná jen omezené skupině lidí a jazyk se nemá jak vyvíjet.

⁷⁹ Giacomo Devoto, *Il linguaggio d'Italia*, Biblioteca Universale Rizzoli, Milano, 1974, str. 307

⁸⁰ Roberto Toppetta, *Mario Pratesi: l'alba inquieta di Tozzi e Pratolini*, Bulzoni Editore, Roma, 1985, str. 101

⁸¹ Giacomo Devoto, *Giosuè Carducci e la lingua italiana*, in *Convivium*, XXV, 1957, str. 537

Příkladem je i Stefano, jedna z hlavních postav románu *L'Eredità*, který si nemůže přečíst závěť, zanechanou zemřelým bratrem, neboť neumí číst. Obrací se proto s radou o pomoc na svého syna Filusellu.

“Filusella sapeva un po‘ leggicchiare pel suo consumo, cioè quanto bastava al suo ufficio di beccamorti.“⁸²

„Filusella uměl trochu číst pro svoji potřebu, to jest tolik, kolik mu stačilo pro jeho práci hrobníka.“

Itálie je veliká a má velmi členité pobřeží, to celou situaci ještě zhoršuje. V každém koutu Itálie se lidé baví jiným jazykem a často si mezi sebou ani nerozumí. Mají k sobě daleko nejen geograficky, ale především jazykově a kulturně. Situace se začíná zlepšovat až počátkem 20. století, výrazně tomu napomůže zejména vynález rozhlasu a televize. Z domů po celé Itálii slyšíme čím dál tím častěji italštinu, která k nám doléhá právě z rozhlasových a televizních vln. Lid se tak konečně začíná sjednocovat i jazykově. Také za fašismu se usilovalo o vymýcení dialektů.

Je to právě Manzoni, který přichází s myšlenkou, že by se Italové neměli sjednotit jen politicky, ale také, a to především, jazykově, a navrhuje jakožto jediný národní jazyk, jazyk Dantův: toskáňštinu.

Pratesi je od samého začátku přesvědčen, že Manzoni má pravdu a že jednotným jazykem Italů by měla být toskáňština, neboť zní tak poeticky a vznešeně.⁸³ Zároveň tvrdí, že to nejsme my, kdo určuje jazyk, ale jazyk sám, který se vyvíjí.

“„ questa eterna questione della lingua non si risolve perché appunto non può risolversi. Io credo che il linguaggio sia una di quelle cose che vanno da sè con i tempi, da non poter essere imposte nè regolate dagli uomini.“⁸⁴

„... tato nekonečná jazyková otázka se nevyřeší, protože se zkrátka vyřešit nedá. Věřím, že jazyk je jeden z těch věcí, které se vyvíjejí v průběhu času a nemohou být nařízeny ani korigovány lidmi.“

⁸² Mario Pratesi, *L'Eredità*, Barbera Editore, Firenze, 1889, str. 193

⁸³ Roberto Toppetta, op. cit., str. 101

⁸⁴ dopis Maria Pratesiho Abbovi, Martedì Santo, 1868, v časopise *Pegaso*

Pratesi píše právě toskáňštinou, a to i díky tomu, že má k Toskánsku velmi blízko, narodil se tam a na svůj rodný kraj byl velmi vázaný. Kromě toho se zabýval studiem literárních velikánů, z nichž jsou všichni původem z Toskánska: Dante, Boccaccio, Lorenzo il Magnifico, Machiavelli a další.

“Questa lingua benedetta ci fa impazzire. Io credo che a tutti i dialetti italiani vada innanzi il toscano, perché non dialetto, ma vera lingua compiuta nelle forme.“⁸⁵

„Tehle hrozný jazyk nás dohání k členství. Já myslím, že toskáňština předčí všechny dialekty, protože to není dialekt, ale pravý jazyk kompletní ve svých formách.“

Pratesimu velmi záleželo na stylistické stránce a na správném výběru slov, četl mnoho knih a zajímal se i o filologickou povahu textu. Jeho jazyk je někdy úplnou poezií. Všimněme si, jaká krásná slova autor volí, aby nám sdělil, že Palmiře bylo 22 let:

“Palmira, la cui fronte era inghirlandata soltanto dal sorriso di ventidue primavere.“⁸⁶

“Palmira, jejíž tvář byla ověncena pouze úsměvem dvaadvaceti jar.“

Autorův styl je velmi popisný, používá především mnoho přívlastků a synonym. Často cituje i jiné autory, především Ariosta, Leopardiho, Machiavelliho.

Ve svých textech se autor zaměřuje především na popisy krajiny, památek, postav i zvířat a důraz klade zejména na zvukovou stránku textu.

K dokreslení atmosféry využívá detailních popisů vůní a především pak právě zvuků. Některé z popisovaných dějů mají až filmovou povahu⁸⁷, čtenář si situaci promítá v hlavě právě jako film.

“... in quel momento, si cominciò a sentire un rumore che avanzandosi lento lento, faceva rintonare via via la finestra dell'oscura contrada. Era il carrettone dell'Ospedale. La gran porta della città, con fragore di catenacci, si spalancò, e il carro uscì fuori, nella buia campagna, e la porta gli sbattè dietro un gran tonfo, e di nuovo fu richiusa con fracasso di spranghe e chiavi.“⁸⁸

⁸⁵ Ibidem

⁸⁶ Mario Pratesi, *Le perfidie del caso*, op. cit., str. 47

⁸⁷ Roberto Toppetta, op. cit., str.114

⁸⁸ Mario Pratesi, *Belisario*, op. cit., str. 165

“... v tu chvíli se začal ozývat zvuk, který se pomalu nabíral na síle až burácel za oknem tmavé městské čtvrti. Byl to nemocniční vůz. Velká městská brána se za rachotu závor otevřela dokořán, kočár vyjel ven, do tmavé venkovské krajiny a brána se za ním zavřela pořádným prásknutím a byla znovu zamčena za řinčení závor a klíčů.“

Autor používá mnoho metafor, nejčastěji přirovnává (postavy a jejich charakterové vlastnosti, ale i krajinu a prostředí) ke zvířatům a mytologickým postavám, mezi kterými preferuje boha Bakcha⁸⁹, cituje ho nejčastěji. Hostinec je nazýván „Bakchovou temnou ohradou Bacca“, postavy, které v hostincích popíjejí jsou „ovládány bohem Bakchem“, a ten, kdo rád pije a zajde si na pivo nebo víno, je pak „veselým bakchantem“.

“... Bacco gli fa brillare alla fantasia il raggio della sua coppa, color rubino, ed ei la vuota, credendo di trovarvi la gioia che gli manca, come gli manca la pietà, la stima, l'affetto e il modo di occupare il suo tempo.“⁹⁰

„...Bakchus mu prozáří fantazii paprskem svého poháru rubínové barvy, věří, že v něm najde radost, která mu chybí, stejně jako mu chybí soucit, úcta, city a způsob, jak trávit svůj volný čas.“

Pratesiho jazyk velmi úzce souvisí s vývojem děje i s náladami postav. Podle toho, jak se mění jejich pocity, mění se i okolí a příroda. Smutek, se kterým se musí postavy vypořádat, je i smutkem a sklíčeností přírody. Jeden příklad za všechny: Amerigo je těžce nemocný a pomalu se blíží jeho konec, napovídá nám to právě měnící se krajina:

“Ma come parve trista, l'assetata campagna al primo dirompere delle piogge autunnali. Pareva che quelle piogge avessero spento improvvisamente l'estate, e che la terra umida e senza sole, e coperta lontano da un sottile velo di nebbia, la rimpiangesse. Allora, mentre le mandre scendono malinconiche alla pianura, e i primi fuochi invernali s'accendono sulla montagna, l'infermo fu affrettato più celermente al suo fine.“⁹¹

“Ale jak se zdála smutná, ta vyprahlá krajina s prvním příchodem podzimních dešťů. Zdálo se, jako by ty deště z ničeho nic uhasily léto a jako by je vlhká půda zbavená slunce, přikrytá v dálce slabým závojem mlhy, oplakávala. A zatímco melanchonická stáda sestupují do údolí a na horách se zapalují první zimní ohně, nemocný se velmi rychle přiblížil svému konci.“

⁸⁹ římský Bůh vína a vinobraní

⁹⁰ Mario Pratesi, *Le perfidie del caso*, op.cit., str. 191

⁹¹ Mario Pratesi, *L'Eredità*, op.cit., str. 138

Autorův jazyk je také často sarkastický, Pratesi má velmi ironický smysl pro humor, za nímž se často skrývá hořká pointa.

“Camminava adagio, tossiva adagio, si soffiava il naso adagio, e rubava adagio in modo che la padrona (aveva tanta stima di lei!) non se n'accorgeva.“⁹²

„Chodila pomalu, kašlala pomalu, smrkala pomalu, a kradla pomalu, tak aby si paní (chovala k ní velikou úctu!) ničeho nevšimla.“

O autově sarkasmu napovídá i začátek knihy *L'Eredità*, příběh, odehrávající se z velké části v okolí hřbitova:

“...nel 1818 (l'anno in cui presso a poco incomincia questo allegro racconto)...“⁹³

„...roku 1818 (kdy přibližně začíná tento veselý příběh)...“

Pratesi je velmi opatrný při výběru slov, nesnáší neologismy, a to především ty, které jsou cizího původu, má totiž za to, že nemohou vykreslit do detailu to, co chce říci, neboť jazyk, který používáme by měl být vázán na naši zkušenost a především pak na rodný kraj.⁹⁴

“Le parole sono ciò che noi le facciamo, o che le fannole immagini e le note del nostro mondo interiore che balzan fuori da quelle, non appena le tocca il nostro pensiero. Ora, fra le tante, quelle che più dolcemente o direttamente ridestano i nostri affetti o i nostri ricordi, sono appunto quelle vecchie parole, le quali, come puri suoni, non sono né più belle né più brutte di quelle venute in uso di poi; nondimeno perché le udimmo e le usammo domesticamente nell'età nostra più giovanile, esse ci tornano più gradite, e ci possono sembrare anche più corrette e più proprie a significare le cose.“⁹⁵

„Slova jsou tím, čím je uděláme, nebo čím je udělají obrazy a rysy našeho vnitřního světa, které z nich vyskočí ven, jakmile se dotknou našich myšlenek. A, mezi těmi, která nejněžněji nebo nejprudčeji znovuprobouzí naše city a vzpomínky, jsou právě ta stará slova, která, jako čisté zvuky, nejsou ani hezčí, ani ošklivější než ta, která se začala používat později; nicméně proto, že jsme je slýchali a používali doma v mladém věku, vracejí se nám tato slova jako vítanější, a můžou se nám zdát správnější a také vhodnější pro vyjádření významu.“

⁹² Mario Pratesi, *Le perfidie del caso*, op.cit., str. 121

⁹³ Mario Pratesi, *L'Eredità*, op.cit., str. 7

⁹⁴ Roberto Toppetta, *Mario Pratesi: l'alba inquieta di Tozzi e Pratolini*, Bulzoni Editore, Roma, 1985, str. 101

⁹⁵ Mario Pratesi, *Le memorie di un purista*, in *Figure e paesi d'Italia*, Roux e Viarengo, Torino, 1905, str. 258-259

Doposud jsme se zabývali spíše pozitivními charakteristikami autorova jazyka: detailní popisnost, důsledný výběr slov, časté metafory a přirovnání, krásný až básnický jazyk. Je ale nutno zmínit, že Pratesi ve svých dílech často dost nemístně zasahuje svými polemikami a moralistickými poznámkami (jak již bylo uvedeno dříve), jež se týkají především historického kontextu doby. Pratesi k nám promlouvá jako vypravěč nebo jako hlas zasahující do děje a snaží se nás poučit. Autorovy poznámky však často nemají s dějem nic společného, Pratesi nás sice informuje o historické situaci, jejíž důležitost nemůžeme podceňovat, zároveň nás však oddaluje od příběhu a často i nudí.

Jak jsme měli možnost vidět, autor často a rád kritizuje, jeho kritice se nevyhl ani vývoj jazyka, i tato otázka totiž autora velmi znepokojuje. Snaží se zachránit situaci a proto píše jazykem velmi znělým až básnickým a snaží se k tomu nabádat i své kolegy.

V dopise svému příteli Barzellottimu píše:

“Non ti pare che si vada decadendo anche nell’uso della lingua? Apri qualche romanzo o commedia di alcuno dei nostri più celebri autori, e vedrai si sia lontani dalla via che il Manzoni aveva aperto.“⁹⁶

„Nezdá se ti, že se projevuje úpadek i v používání jazyka? Otevři román nebo komedii některého z našich nejznámějších autorů, a uvidíš, jak jsme daleko od cesty, kterou nám otevřel Manzoni.“

5.1 Regionální a dialektální vlivy

Jak již bylo naznačeno, Pratesimu velmi záleželo na jazykové i stylistické stránce jeho textů. K dokreslení celkové atmosféry využívá často regionálních a dialektálních slov. Tak je příběh, a především pak postavy, které hovoří, věrohodnější ve svém zasazení.

Podíváme se nyní na konkrétní příklady slov a výrazů, které Pratesi používá. Jako první je vždy uveden autorův výraz, v závorce je pak dnešní italská forma.

⁹⁶ dopis Barzellottimu, Sabato Santo, 1902, v Giuseppe Fatini, *Un romanziere amiatino - Mario Pratesi: lettere a Giacomo Barzellotti*, Tipografia Giachetti, Prato, 1933

Příklady slov, u kterých došlo postupem času k drobným stylistickým změnám, většinou se jedná o zdvojené hlásky nebo o obměnu jednoho až dvou písmen (ta buď přebývají, nebo naopak chybí): *da vero (davvero)*, *a posta (apposta)*, *doventare (diventare)*, *sclamare (esclamare)*, *intieramente (interamente)*, *birri (sbirri)*, *cuoprirsi (coprirsi)*, *sonare (suonare)*, *da per tutto (dappertutto)*, *pur troppo (purtroppo)*, *omo (uomo)*, *ispalla (spalla)*, *lo spedale (l'ospedale)*, *le genti (la gente)*, *le frutta (la frutta)*.

Příklady regionálních slov, která v normální italštině neexistují nebo se nepoužívají a pokud ano, tak spíše výjimečně: *uscio (porta)*, *lume (luce)*, *figliuolo (figlio, figliolo)*, *poro (povero)*, *berciare (gridare)*, *dare uggia (dare fastidio)*, *prece (preghiera)*, *pio (religioso)*, *gnaulare (miagolare)*, *lungi (lontano)*, *ire (andare)*, *onde/ond'è (quindi)*, *celia (scherzo)*, *ugne (unghie)*, *desinare (pranzare)*, *mattana (pazzia)*, *lesto (veloce)*, *zombare (picchiare)*, *menomare (rovinare)*, *dinanzi (davanti)*, *un par (un paio)*, *avvezzo (abituato)*, *gagliardo (orgoglioso)*, *teglia (cappello)*, *battiture (botte)*, *calunnia (bugia)*, *soggiungere (aggiungere)*, *primordi (primi tempi)*, *crucciare (preoccupare)*, *tosto (subito)*, *le amuzie (le parole)*, *chiotto (a voce bassa)*, *in seno (dentro di sé)*, *cheto (zitto)*, *stracco (stanco morto)*.

Příklady slov nebo slovních spojení, která jsou z gramatického hlediska dnešní italštiny chybné, v Toskánsku se ale normálně používají:

Si aveva ragione noi (avevamo ragione noi/si aveva ragione), *il mi' fratello (mio fratello)*, *il mi' babbo (mio padre/mio papà)*, *la mi' mamma (mia madre/mia mamma)*, *i bovi (i buoi)*, *gli orecchi (le orecchie)*, *i ginocchi (le ginocchia)*, *i diti (le dita)*.

Pro Pratesiho byl důležitý nejen příběh, ale také jazyková forma. Zajímal se o lexikum italštiny, ale především pak právě toskánské. Oporou mu při tom bylo zejména studium slovníků⁹⁷, mezi nimiž zmíníme tři nejdůležitější (uvádíme vždy autora, název slovníku a rok prvního vydání):

Emanuele Repetti, *Dizionario geografico storico della Toscana*, 1833

Giuseppe Fatini, *Vocabolario amiatino*, 1853

Pietro Fanfani, *Vocabolario dell'uso toscano*, 1863

⁹⁷ Roberto Toppetta, *Mario Pratesi: l'alba inquieta di Tozzi e Pratolini*, Bulzoni Editore, Roma, 1985, str. 114

Také jedna z vedlejších postav románu *Le Perfidie del caso*, básník Fruttuoso Galluzzi, používá slovník, i o takových detailech nás autor informuje. U této postavy bychom našli i několik vlastností, které má společné s autorem.

“E se la rima, per quanto egli consultasse il Ruscelli, non gli veniva, ... egli allora s' affacciava alla finestra, ... disfatto da tanti poetici sforzi.“⁹⁸

„A když ho rým nenapadal, ani když hledal v Ruscellim⁹⁹, ... naklonil se z okna... zmožen tolika básnickými pokusy.“

Osobně musím říci, že se mi autorův styl psaní velmi líbí a oceňuji zejména výběr slov a celkovou strukturu textu. Naprosto pak souhlasím s Guidottim:

“In pochi narratori dell'Ottocento (o in quanti contemporanei?) le immagini riescono così limpide, il periodo così fluido, la frase così ritmica: a volte sembra che egli sia un virtuoso della parola, tanta è la sua facilità e chiarezza comunicativa.“¹⁰⁰

„Jen u několika málo spisovatelů 19. století (a u kolika současných?) obrazy působí tak průzračně, souvětí tak plynule, fráze tak rytmicky: někdy se zdá, že je virtuos slova, taková je jeho lehkost a vyjadřovací srozumitelnost.“

⁹⁸ Mario Pratesi, *L'Eredità*, Barbera Editore, Firenze, 1889, str. 66

⁹⁹ Girolamo Ruscelli (přibližně 1518 - 1566), spisovatel a kartograf, věnoval se ale také lingvistice, jedním z jeho nejznámějších děl je *Rimario*, slovník rýmů

¹⁰⁰ Mario Guidotti, *Il romanzo toscano e Mario Pratesi*, Vallecchi, Firenze, 1983, str. 129-130

6. Klady a zápory Pratesiho románové tvorby

Jak jsme viděli v předchozích kapitolách, Pratesi se ve svých dílech věnuje popisu několika proti sobě stojících realit: město-vesnice, chudoba-bohatství, šlechta-měšťanstvo-rolníci a zemědělci, láska-nenávist, staré-nové, dobro-zlo. Přesto jeho pohled není černobílý. O tom svědčí například i kritika historické situace, autor nejdříve kritizuje „staré časy“, později se k nim ale přidá i kritika „časů nových“ a téměř nostalgické po těch starých. Zkrátka a jistě vše má svá pro i proti a to si autor velmi dobře uvědomuje.

Mezi silné stránky Pratesiho tvorby, především té románové, patří beze sporu popis. Popis prostředí, charakteristika postav a celého Toskánska, detailní popisy krajiny, které jdou v souladu s náladami postav, autorova originalita. Přestože je každý román charakterizován vlastními specifickými rysy, díla na sebe v podstatě navazují. Autorovi se povedlo představit Toskánsko přelomu 19. a 20. století jako málokomu z jeho současníků.

“E tutti coloro che si sentono stanchi e sfiduciati della comune immagine di una toscana simmetrica, ravviata, intellettualizzata e aridamente spiritosa, son grati a Pratesi d’averne invece rappresentato una Toscana tanto più aspra, romantica, dolorosa, ma al medesimo tempo più vera.“¹⁰¹

„A všichni ti, kteří se cítí unavení a sklíčení obecným obrazem symetrického spořádaného, intelektualizovaného a suše duchaplného toskánské, jsou vděční Pratesimu, který naopak představil Toskánsko mnohem drsnější, romantičtější, bolestivější, ale zároveň opravdovější.“

Ze silných stránek Pratesiho tvorby bych vyzdvihla především dvě: popis právě probíhajících změn jakožto cenné historické svědectví a, a to především, jazykovou a stylistickou stránku Pratesiho románů: důsledný výběr slov, časté metafory a přirovnání, krásný až básnický jazyk

“Chi non s’appaga né della cronaca, né degli aneddoti e cerca nella storia l’anima, cioè la vita morale che è tutto perché tutto comprende, apprenderà dagli sparsi accenni e dalle brevi digressioni dei romanzi di Mario Pratesi assai più sulla vecchia Italia e sul trapasso alla nuova che non da molti racconti cosiddetti storici.“¹⁰²

¹⁰¹ Emilio Cecchi, *Libri nuovi e usati: note di letteratura italiana contemporanea*, Edizioni scientifiche italiane, Napoli, 1958, str. 246

¹⁰² Mario Guidotti, *Il romanzo toscano e Mario Pratesi*, Vallecchi, Firenze, 1983, str. 127

„Kdo se nespokojí ani s kronikami, ani anekdotami a hledá v historii duši, to jest morální život, který je vším, protože všechno obsahuje, poučí se z roztroušených náznaků a krátkých odboček románů Maria Pratesiho o staré Itálii a o přechodu k nové mnohem více než z mnoha takzvaně historických příběhů.

Slabšími stránkami Pratesiho románové tvorby jsou pak, dle mého názoru, autorovy časté zásahy do textu. Pratesi k nám promlouvá jako vypravěč, zasahuje do děje a snaží se nás poučit. Autorovy poznámky však často nemají nic společného s dějem, Pratesi nás sice informuje o historické situaci, jejíž důležitost nemůžeme podceňovat, zároveň nás však oddaluje od příběhu a jeho myšlenky jsou často zdlouhavé a nudí.

Historické poznámky v autorově tvorbě jsou jistě přínosné a považují je také za zdařilé, za méně kladné ale považují jejich četnost a především zdlouhavost. Domnívám se například, že román *L'Eredità* mohl klidně skončit předposlední, třináctou, kapitolou. Závěr by byl jistě mnohem zajímavější. Vrchol příběhu totiž nenastává v poslední, čtrnácté, kapitole, jak tomu běžně bývá, tedy na úplném konci, ale příběh se uzavírá právě v kapitole třinácté, předposlední. Na závěrečných stránkách nás pak autor už jen informuje o událostech, které se staly potom, popis je ale velmi statický a kazí nejenom dramatické finále, ale i požitek z celého díla. Myslí si to i jiní:

“Davvero avrebbe potuto fare a meno di trarre il succo del discorso nelle pagine finali. La lezione era già chiara. Non è tanto la spiegazione ad ogni costo che dà fastidio quanto il tono melenso che l'accompagna. È un tono che cozza violentemente con quello usato prima e che inficia l'unitarietà stilistica del libro.“¹⁰³

„Opravdu si mohl odpustit ždímání příběhu na závěrečných stránkách. Lekce byla už tak dost jasná. Není to ani tak vysvětlení za každou cenu, které vadí, ale především hloupě nezávazný tón, který ho doprovází. Tento tón je v silném rozporu s tónem, užívaným předtím a narušuje stylistickou jednotu knihy.“

¹⁰³ Roberto Toppetta, *Mario Pratesi: l'alba inquieta di Tozzi e Pratolini*, Bulzoni Editore, Roma, 1985, str. 156

7. Závěr

Závěrem bych ráda shrnula nejdůležitější fakta a pokusila se autora zařadit do širšího historicko-literárního kontextu.

7.1 Shrnutí

V předchozích kapitolách jsme se seznámili s italským spisovatelem Mariem Pratesim, píšícím na přelomu 19. a 20. století a představili jeho život a dílo.

Autorově biografii jsme věnovali značnou část práce, neboť se domnívám, že pro představení autora v českém kontextu to bylo nezbytné. V jednotlivých podkapitolách jsme potom sledovali formování autorovy osobnosti, zmínili jsme autorovu složitou rodinnou situaci a věnovali se podrobně všem jeho cestám za prací. Poznali jsme také několik Pratesiho věrných přátel, pro autora velmi drahých a důležitých. Na autora jsme nahlíželi jako na spisovatele, učitele i člověka traumatizovaného osobními zážitky, především pak smrtí matky, nemocí a nemožností věnovat se naplno svým životním snům a posláním.

Podrobně jsme se pak věnovali zejména Toskánsku, autorovu rodnému kraji. Zjistili jsme, do jaké míry je Pratesiho tvorba ovlivněna prostředím, ve kterém se narodil a vyrůstal. Výběr námi analyzovaných textů je velmi úzký a v žádném případě jej nelze považovat za vyčerpávající, přesto se nám, myslím, podařilo, seznámit čtenáře s nepříliš známým autorem a představit jeho rodný kraj a na základě témat analyzovaných románů ukázat čtenáři nejvýraznější rysy Toskánska a jeho obyvatel 19. a 20. století, jež se nějakým způsobem promítly do Pratesiho literární tvorby. Věnovali jsme se také jazykové a stylistické stránce autorových děl.

Pratesi vedl velmi smutný a nelehký život, byl na všechno sám a navíc byl těžce nemocen. Jeho život se nesl ve velmi pesimistickém duchu. Únik z reality, od všech starostí a problémů, řešil právě literaturou, do které vkládal veškeré energie i naděje. Byl proto velmi zklamán, když zjistil, že kritika ho nepřijímá příliš přívětivě.

Jak tvrdí Toppetta, Pratesi měl smůlu, že byl hned ze začátku „zaškatulkován“ některými literárními kritiky jako „menší“ autor.¹⁰⁴

¹⁰⁴ Ibidem, str. 10

Pratesi tuto skutečnost velmi těžce nese:

“Per il naturale affetto che ognuno porta al proprio onesto e anche faticoso lavoro, lascio detto alcun che della mia opera letteraria, la quale non fu conosciuta, o non si volle conoscere nell’insieme, cioè nell’intimo e nel suo più profondo pensiero, nella varietà umana dei suoi caratteri, dell’ambiente e del nudo dramma, quale io nei romanzi e nelle novelle rappresentai.“¹⁰⁵

„Vlivem přirozené náklonnosti, kterou každý chová k vlastní poctivé a také namáhavé práci, řeknu něco o své literární tvorbě, která nebyla poznána a kterou nechtěli poznat v její úplnosti, to jest v její nejintimnější a nejhlubší myšlence, v pestrosti jejích postav, prostředí a i samotného dramatu, jak jsem je já v románech a v povídkách, znázornil.

Upřímně však také přiznává, že ne vždy se mu podařilo dosáhnout uměleckých cílů, které si vytyčil:

“Muio con rammarico di sapere che di quanto scrissi, nulla fu pari all’idea da me concepita dell’arte. Ne rimasi sempre inferiore anche perché le mie sfavorevoli condizioni mi impedirono sempre non meno che la servitù di uffici ingrati, nei quali consumai le forze degli anni migliori.“¹⁰⁶

„Zemřu s lítostí, protože vím, že z toho, co jsem napsal, se nic nerovnaloby myšlence mých představ o umění. Nikdy jsem se jí dost nepřiblížil, a to také proto, že nepříznivé okolnosti mi bránily ve všem kromě otroctví nevděčné práce, kde jsem spotřeboval síly svých nejlepších let.“

Jak tvrdí Filippo Bologna:

“Pratesi non è un genio ingiustamente incompreso, è uno scrittore incolonnato nel solco del verismo toscano. Un "minore", come direbbero i critici. E i minori sanno essere intempestivi, arrivano troppo presto, o troppo tardi, e non centrano sempre il colpo. Non è che non capiscano le cose. Le capiscono, senza accorgersene. È questo che li distingue dai maggiori. Che le capiscono, e si accorgono di averle capite.“¹⁰⁷

¹⁰⁵ *Introduzione* a Mario Pratesi, *Il Mondo di Dolcetta*, a cura di Renato Bertacchini, Cappelli, Bologna, 1963, str. 39

¹⁰⁶ *Ibidem*, str. 39

¹⁰⁷ Filippo Bologna, *L’Eredità inconsapevole dei romanzi di Pratesi*, La Repubblica.it, sezione Firenze, 14. srpna 2011, internetový odkaz: <http://ricerca.repubblica.it/repubblica/archivio/repubblica/2011/08/14/eredita-inconsapevole-dei-romanzi-di-pratesi.html>

„Pratesi není nespravedlivě nepochopený génius, je to spisovatel umístěný na okraj toskánského verismu.. „Menší“ spisovatel, jak by řekli kritici. A menší autoři si dovedou vybrat špatné načasování. Přicházejí příliš brzo nebo příliš pozdě a netrefí se do černého. Ne, že by věci nechápali. Oni je chápou, ale nevědí o tom. A to je to, co je odlišuje od velkých autorů, kteří jim rozumějí a jsou si toho vědomi.“

7.2 Zařazení autora do literárního kontextu

Literární kritici se navíc nemohou shodnout, kam autora zařadit v rámci dějin italské literatury, většina z nich ho řadí mezi veristy, a to především proto, že se zabývali převážně studiem románů *L'Eredità* a *Il Mondo di Dolcetta*¹⁰⁸. V těchto dílech se Pratesi opravdu nejvíce přibližuje verismu, ať už výběrem prostředí, krutostí a syrovostí, s níž je znázorňuje, nebo sociální pesimismem, který na nás dýchá téměř z každé stránky. Toto zařazení ale není úplně přesné, zvláště vezmeme-li v potaz časté autobiografické prvky, subjektivismus autorského pohledu a existenciální tón, který z autorových próz zaznívá. Navíc, jak jsme viděli, román *Le Perfidie del caso* se vyznačuje charakteristikami poněkud odlišnými.

Pratesi je zkrátka autorem mnoha tváří a je velmi těžké ho zařadit do jednoho literárního směru, zvláště když víme, že se věnoval tolika literárním žánrům.

“Il posto che la critica accademica assegna a Mario Pratesi nel panorama storico della letteratura italiana, è generalmente nel capitolo dedicato al verismo. Ma la collocazione non è esauriente perché la sua posizione, vista nell'intero arco operativo, è più incerta e contraddittoria della sistemazione ufficiale che per comodità interpretativa gli è stata ritagliata.“¹⁰⁹

„Místo, které akademická kritika přiděluje Mariu Pratesimu v historickém přehledu italské literatury, je obvykle v kapitole věnované verismu. Ale toto zařazení není vyčerpávající, protože jeho pozice, viděna v rozpětí celého jeho díla, je nejistější a protičečí oficiálnímu umístění, které mu, pro pohodlnost výkladu, bylo přiděleno.“

Ačkoliv nejspíš ani my nedokážeme najít autorovi přesné místo v širším kulturně-literárním kontextu jeho doby, neboť je to úkol velmi složitý a museli bychom vycházet z pečlivé analýzy celé jeho tvorby, alespoň se pokusíme nastínit a charakterizovat hlavní směry, které autorovu tvorbu ovlivnily.

¹⁰⁸ Mario Guidotti, *Il romanzo toscano e Mario Pratesi*, Vallecchi, Firenze, 1983, str. 48

¹⁰⁹ *Ibidem*, str. 48

“Nato in clima romantico, ma con gli occhi puntati sui classici, Pratesi fu dunque romantico e anche scapigliato, verista e decadente e quindi, negli ultimi bagliori, diede libero sfogo ai fermenti mistici che avevano sempre covato dentro di lui, per dare vita ad alcune pagine mirate all'esaltazione dello spirito e della fratellanza tra gli uomini.“¹¹⁰

„Narozen v romantickém ovzduší, ale s očima upřenými na klasiky, Pratesi byl tudíž romantik, ale i podpůrce scapigliatury, verista i dekadent a poté, v posledních záblescích, dal volný průchod mystickému vření, které v sobě vždy choval, aby dal život stránkám, zaměřeným na vyzdvižení spirituality a bratrství mezi lidmi.“

Literární směry, které nějakým způsobem ovlivnily autorovy myšlenky a kterými se spisovatel nejvíce inspiroval jsou: romantismus, kritický realismus, naturalismus, verismus, dekadence, krepuskolarismus a scapigliatura.

Je opravdu zajímavé sledovat, jak se u autora setkává vliv těchto stylů: v obou románech, *L'Eredità* i *Le Perfidie del caso*, si můžeme všimnout, jak se mísí vliv verismu a naturalismu s tematikou existenciální a s dekadentními motivy: zakázaná láska a patologické vášně, které nalézáme i u scapigliatů; zároveň se do Pratesiho tvorby promítá i krepuskolární melancholie a prostředí hřbitovů a v neposlední řadě téma nemoci a smrti, které provází celou autorovu tvorbu.

Zaměříme se nyní na charakteristiku jednotlivých literárních směrů a na jejím základě se pokusíme ukázat jak se tyto vlivy promítly do autorova díla.

Romantismus

Mezi hlavní rysy romantismu patří bezesporu odmítání sešňěrovanosti klasicismu a osvícenského racionalismu: romantický hrdina odmítá konvence a přísný řád, proti kterému se bouří. Opovrhuje prostřednostmi, davem a společností obecně: jde o vzpouru rozumem potlačených subjektivních citů a vášní: člověk a prudký cit versus uměřený rozum, civilizace, technika a společnost. Romantický buřič v materialistické společnosti nemůže obstát, jeho touha zůstává nenaplněna, dochází ke konfliktu ideálu a skutečnosti, srdce a světa, což vede k melancholii, niterné rozervanosti, pocitu osamění. To můžeme vidět například v postavě Ameriga, který se bouří proti svojí vlastní rodině, proti svému vesnickému původu a proti celé společnosti, zejména pak té vesnické.

¹¹⁰ Ibidem, str. 49

Dalším z hlavních znaků romantismu je protest vůči materialismu, literatura je v opozici vůči utilitaristicky zaměřenému měšťanstvu a jeho společenskému řádu: kapitalismu. Také Pratesi ve svých knihách často probírá téma „měšťáctví“, román *L'Eredità* se „točí“ celý kolem bohatého měšťana Ferdinanda, na jehož dědictví má záslusk téměř celá vesnice.

Jednou z myšlenek romantismu je i ta, že člověk je od přírody dobrý, zlo je dílem nikoli d'ábla (který neexistuje), nýbrž civilizace (ta je „svěrací kazajkou lidstva“). I Pratesi často kritizuje pokrok, vadí mu zejména materialistické vidění světa a s ním související úpadek společnosti.

Právě soukromé vlastnictví je podle romantiků, ale i podle Pratesiho, tím, co vede k nerovnosti mezi lidmi a ke společenským rozporům. Společenské postavení je pro romantiky velmi důležité a také Pratesi se tomuto tématu často věnuje ve svých knihách.

Romantismus obdivuje přírodu, neposkvrněnou lidským zásahem, přírodu divokou a dramatickou. Dramatická je někdy i příroda, ve které se odehrávají Pratesovy romány.

Světobol, splín, chandra: to jsou jen některé z romantických termínů, označující pocit marnosti lidské existence. Postavy často neví, co se životem, hledají své vlastní já. Také Pratesi se často zabývá existenciální tematikou, jeho postavy jsou zoufalé, beznadějně a neví, co si počít se životem.

Jedním z nejdůležitějších témat romantismu je pak vypjatý individualismus: důraz je kladen na jedince, který si připadá vůči společnosti samostatný, nezávislý: jako například Amerigo nebo Pipparello.

Osamocení hrdina je navíc na svoji odlišnost, kterou chápe jako originalitu, hrdý, zároveň však pociťuje rozpor mezi kvalitou vlastní osobnosti a prostředím, které tuto kvalitu neumí docenit. Rozpor mezi vznešeným a čistým ideálem a nízkou a proradnou realitou je dalším tématem, které často provází romantiky a týká se také umění. Zde nemůžeme uvést lepší příklad než právě postavu malíře Ghilbertiho.

Odpoutání od reality a vypjatý subjektivismus vedou k situaci, jež je charakteristická nejen pro tvorbu romantiků, ale pro moderní literaturu a umění obecně: od 19. století je umělec zproštěn všech závazků kromě jediného: být originální. A Ghilberti originální je, vydává se svojí vlastní cestou (stejně jako samotný Pratesi), i za cenu toho, že ho lidé ani kritika příliš neuznávají.

Autoři romantismu pak kladou důraz především na citovost, jejich literatura je zaměřena zejména na líčení pocitů. Také Pratesi ve svých románech důkladně analyzuje lidské city a vášně: láska hraběte Ranieriho k Palmiře, Amerigova posedlost Zairou a Palmiřina slabost pro malíře Ghilbertiho jsou jen některými z jasných příkladů intenzivní lásky. Ta může být snivá a melancholická či naopak vášnivá, krutá, zničující a žárlivá, jako v případě Palmiřina téměř materialistického vztahu k Ghilbertimu.

Ženy jsou buď nadpozemské, křehké a inspirativní bytosti (jako například Giovanna, která miluje svoji rodinu nade vše) nebo naopak démonické ničitelky, které hodlají pro dosažení svého cíle podniknout téměř cokoliv (Beppa, Palmira).

Kritický realismus

Vzniká přibližně od 30. let 19. století, prakticky zároveň s romantismem. V této době dochází k rozvoji vědy a techniky: průmyslu, dopravy, obchodu, je to období vrcholného rozvoje kapitalistické společnosti. Mezilidské vztahy se proto do značné míry redukují na vztahy finanční a škála hodnot na hodnoty materiální. Zásadním principem nového kapitalistického řádu je hrubý pozitivismus a utilitarismus: dobré je to, co mi vynáší bezprostřední užitek. To můžeme vidět především v románu *L'Eredità*. Mnohé z postav jsou až posedlé touhou zlepšit svůj život a sociální postavení v rámci společnosti a jsou ochotni pro to udělat téměř cokoliv. To je téma, které se objevuje i v naturalismu a verismu.

Smyslovost a materiálnost stále více potlačují nadosobní orientaci, stále více sílí rozpor mezi ideálem svobodného člověka budoucnosti (živeným mimo jiné vírou ve skvělé vyhlídky revoluce vědeckotechnické i sociální) a nenaplněním tohoto ideálu (střízlivou skutečností). Navíc vzrůstá národní uvědomění a sílí snahy o kulturní a politickou nezávislost. Jak jsme viděli v předchozích kapitolách, i Itálie se začíná postupně sjednocovat.

Ačkoliv nový umělecký směr - kritický realismus - v mnoha ohledech romantismu protiče, zůstává postoj jeho představitelů svojí podstatou romantický, literatura zůstává po celé 19. století v opozici k materialisticky, prakticky, prospěchářsky založenému měšťanstvu a jeho společenskému řádu - kapitalismu. Stejně tak Pratesi je proti bohatým měšťanům a v širším slova smyslu měšťanům obecně, považuje je za namyšlené a peněz chtivé. Jsou to ale právě bohatí obchodníci, kteří kontrolují a ovlivňují, ať už pozitivně nebo negativně, ekonomiku měst, a také životy svých skromnějších spoluobčanů.

Umělecký realismus je směr založený na kritickém pozorování skutečnosti: věrné, nestranné, nezaujaté vyličení reality. Ideálem je často až vědecká objektivita, autor se tak stává neutrálním pozorovatelem, jenž z náhledu pečlivě studuje skutečnost, usiluje o pravdivé zobrazení lidské osobnosti a jak ji zbavit příkras a iluzí. To ale až tak neplatí v Pratesiho případě, ten sice pozoruje skutečnost a snaží se ji co nejvěrněji zachytit, zároveň ale neustále vstupuje do děje a snaží se nás poučovat. Není proto objektivním pozorovatelem, ale pozorovatelem subjektivním, který se nám snaží sdělit své vlastní myšlenky a názory.

Hlavním rysem kritického realismu, který naopak můžeme v Pratesiho tvorbě vídat často, je psychologická analýza jedince. Pratesi se zaměřuje na líčení pocitů jednotlivých postav, a to často i velmi do hloubky. S tím souvisí i typizace skutečnosti záměrným výběrem: autoři si místo odlišností u člověka všimají toho, co je typické, tak dochází ke zjednodušení (postav, jejich vzájemných vztahů, prostředí) na podstatné, typické vlastnosti, a vzniká tak (vzhledem k složitosti skutečnosti vždy více či méně „černý“ nebo „bílý“) literární typ, jenž v sobě shrnuje nejcharakterističtější vlastnosti, a postrádá vlastnosti protichůdné, „půltónové“, zpochybňující jeho jednoznačnost. Přesto si myslím, že Pratesiho postavy nejsou „černé“ nebo „bílé“, ale spíše „černobílé“, autor se snaží dát jim vlastnosti jak kladné, tak záporné, a přiblížit je tak více postavám reálného života.

Dalším z hlavních rysů kritického realismu je historická konkrétnost: příběh je zasazen do konkrétní doby a prostředí. Pratesi uvádí přibližné roky, kdy se jeho romány odehrávají a kromě toho seznamuje čtenáře i s přesnými názvy ulic (z nichž některé existují dodnes), kde se odehrává děj příběhů.

Upřednostňována je současná tematika, do středu pozornosti se dostává nikoliv romantický (nadčasový) hrdina, ale průměrný soudobý člověk v konkrétních společenských souvislostech a vztazích - zobrazování jsou „normální“ vesničané a měšťané.

Mění se i prostředí, pozornost se přesunuje z romantického venkova do průmyslových měst, kde se v důsledku rozvoje průmyslové civilizace koncentruje sociální nespravedlnost, bída a všechny lidské nešvary: i to je jedním z hlavních témat Pratesiho tvorby, zatímco vesnice je autorovým ideálem, ačkoliv její obyvatelé jsou nevzdělaní a mají sklon k pomlouvačnosti, autor pohrdá městským obyvatelstvem, které je podle něj nositelem neřestí, nešvarů a zlovyků.

Rovněž roste zájem o ženskou problematiku a počátky organizovaného hnutí za emancipaci žen: i toho si můžeme v Pratesiho tvorbě všimnout, zatímco vesnické ženy jsou prosté, podřízené manželovi a silně věřící, ženy z města jsou velmi samostatné, elegantní, dobře oblečené a, především pokud bereme v úvahu historický kontext doby, i velmi emancipované a na nikom nezávislé.

Do výrazových prostředků navíc pronikají i hovorové a nářeční prvky, stejně jako v případě Pratesových děl.

Naturalismus

Naturalismus je krajní směr realismu, usilující o maximální objektivnost. Hlavními rysy, které ho charakterizují, jsou především snaha vystihnout skutečnost se všemi surovostmi a odpudivými jevy: zmiňme například prostředí hřbitovů a nemocnic a především pak způsob, jakým je autor popisuje.

Postavy jsou psychicky nevyrovnané, živelné, zvrácené, jejich životy jsou plné podvodů, nevěř, přetvářek a pokrytectví. Vzpomeňme především na Ameriga, Pipparella nebo sluhu Dreu.

Autoři popisují především myšlenky, pocity a nálady, v tom se silně přibližují impresionismu. Vzpomeňme, jak autor líčí (někdy i velmi zdlouhavě) pocity hraběte Ranieriho, malíře Ghilbertiho nebo paní Luigi.

Jedním z nejdůležitějších znaků naturalismu je pak myšlenka, že člověk je omezen svou biologickou podstatou, je výsledkem vlivu prostředí, v němž žije, a dědičností. Pratesi se tohoto tématu silně dotýká, zejména když rozebírá rozdíly mezi společenskými vrstvami obyvatel.

V obou autorových románech můžeme vidět obrovskou propast, která leží mezi buržoazní a rolnickou třídou a silnou touhu ze strany zemědělců dostat se na pozici, která by byla respektovanější a měla lepší sociální postavení v rámci celé společnosti. Vesničan chce být uznávaným měšťanem, uznávaný měšťan pak šlechticem. Není to ale vůbec jednoduché, protože cesta ke změně je velmi strnitá a často nemožná, zkrátka chudák, který se narodil chudý, zůstane po celý svůj život chudákem, naproti tomu bohatý zůstane bohatým a neexistuje cesta, jak to změnit, a pokud ano, je to cesta velice zdlouhavá a obtížná.

Toto schéma odpovídá právě zákonům predestinace, na kterých naturalisté stavěli: tedy, že jsme a priori ovlivněni zděděnou genetickou výbavou, sociálním prostředím a historickým okamžikem. Toto téma se objevuje jak u naturalistů, tak u veristů a velmi jím byl ovlivněn i právě Pratesi.

Verismus

Verismus vzniká v Itálii a prolínají se v něm kriticko-realistické metody s prvky naturalismu. Mezi hlavní rysy patří zejména autobiografičnost: autoři věrně zachycují své vlastní zkušenosti. Stejně tomu bylo i v případě Pratesiho tvorby, jak jsme viděli v předchozích kapitolách, autor se velmi inspiroval svým vlastním životem a ve svých dílech se častozabývá právě tématy, které nějakým způsobem ztvárňují události jeho života, případně některých jeho úseků.

Literatura verismu se snaží o pravdivé zobrazení skutečnosti, čerpá z námětů ze současného života a zasazuje příběhy do konkrétního realistického prostředí. I zde se pravděpodobně autor inspiroval, jak jsme již zmínili, Pratesi uvádí přesná místa (například přesné názvy ulic), kde se jeho příběhy odehrávají.

Veristé spodobují člověka průměrného, typického a zároveň se snaží o přesné a všestranné studium života, společnosti a nitra člověka. Častým tématem veristů je i konflikt společenských tříd nebo jedince a společnosti. Jak jsme viděli, i pro Pratesiho postavy je společenské postavení velmi důležité.

I verismus chápe člověka jako produkt vlivů dědičnosti, prostředí a výchovy. Autoři navíc navazují na tradice a jejich rozvíjení, to se projevuje zejména v Pratesiho vesnické tematice.

Verismus jistě ovlivnil Pratesiho i co se týče jazykové stránky textu, tento literární směr se totiž zaměřuje na detailní popisnost a působivé až hudební zpracování. Důraz je pak kladen zejména na zvukovou stránku jazyka. Pro dosažení věrohodnosti je typické využití specifických jazykových prostředků a dialektálních a regionálních výrazů.

Dekadence

Vzniká na přelomu 19. a 20. století, znamená úpadek, rozpad. Jedná se o zápornou reakci na předcházející umělecké směry, ovlivněné vědeckým pozitivismem a usilující o objektivitu vyjádření, autorský nadhled a střizlivou popisnost (kritický realismus, naturalismus).

Pro dekadenci, a i pro Pratesiho tvorbu, je typický pesimistický pohled na skutečnost, především na rychlé životní tempo, konkurenční boj, katastrofické představy, chaos a desorientaci, růst napětí a neshod.

V Pratesiho tvorbě se pesimistické vidění světa projevuje navíc i úzkostí a beznadějí a souvisí s tím i úpadek společnosti jako takové, ale také umění.

Jedná se o odraz duchovní krize umělce v materialistické, pokrytecké, měšťácké společnosti: i to je jedním z hlavních témat Pratesiho tvorby, stejně jako další z oblíbených dekadentních tematik.

Dalším z hlavních rysů dekadence je pak společenská pasivita, nechuť zasahovat do společenského dění a hledání útočiště ve vlastním nitru: odvrát od reality k umělým, snovým světům. Vzpomeňme na Pratesiho oblíbené téma „složitost mezilidských vztahů a hledání svého vlastního já“, které je tak často přítomné, v různých podobách, v jeho románech.

Mnohé Pratesiho postavy žijí trvale nespokojené se životem nebo s vlastním sociálním postavením a to je vede k podnikání kroků, které mají často nenapravitelné důsledky. Právě lidské zoufalství a sebeničení (postavy často užívají jako prostředek k úniku z reality a mnohým problémům, alkohol) je dalším z často se opakujících témat románové tvorby Maria Pratesiho.

Dekadentní postavy jsou silně citové až přecitlivělé, náladové, melancholické. Také Pratesi ve svých románech důkladně analyzuje lidské city a vášně: láska hraběte Ranieriho k Palmiře, Amerigova posedlost Zairou a Palmiřina slabost pro malíře Ghilbertiho jsou jen některými z jasných příkladů intenzivní lásky.

Kromě toho se dekadence vyznačuje i subjektivností tvorby: umělec má právo na vlastní osobité vidění a zobrazení skutečnosti, tím je popřena společenská funkce umění, neboť umění existuje „samo v sobě“ a „samo pro sebe“ (l'art pour l'art = umění pro umění, lartpoullartismus = absolutní hodnotou je krása „čistého umění“).

Také Ghilberti se vydává svojí vlastní cestou umělce, stejně jako samotný Pratesi. V celé tvorbě Maria Pratesiho najdeme mnoho autobiografických rysů, asi nejvíce jich ale můžeme vidět právě v postavě malíře Ghilbertiho.

Co se týče jazykové stránky textu, dekadence obdivuje krásné vybroušené formy, často na úkor obsahu: bohatá metaforika, eufonie (libozvučnost) a rytmus (sblížení poezie s hudbou). Také Pratesi se ve svých dílech soustřeďuje na zvukovou stránku jazyka a věnuje jí velkou pozornost.

Krepuskolarismus

Krepuskolarismus (crepuscolarismo) je termín označující básnickou tendenci, již lze sledovat od roku 1903 zhruba do první světové války.

Tímto pojmem označujeme tvorbu básníků, jejichž tvorba se vyznačuje zejména následující charakteristikou: tichý, pokorný intimismus, jenž je výrazem rezignace na čínorodý život a jenž zhodnocuje banalitu každodennosti s jejími návratnými fenomény a příznačnými předměty.¹¹¹

Další charakteristikou je pak výběr prostředí malých měst a popis krajiny, zaměřují se především na popis obyčejných věcí, například vesnických domů. Krepuskolární básníci také často (i když ne všichni) píšou o nemocech (i v jejich případě se jedná o inspiraci z vlastního života). Krajina je „rozervaná“, neboť je symbolickým zrcadlem duševního stavu autora nebo jeho hrdinů, krepuskolární básníci často píšou poezie, odehrávající se v prostředí hřbitovů - stejně tak, jako Pratesi.

Navíc mají společnou ještě jednu věc, a to všeobecnou melancholii a pesimistický pohled na svět, který je z jejich děl patrný.

Scapigliatura

Jedná se o volné seskupení milánských básníků a prozaiků (a rovněž malířů a hudebních tvůrců), působících zejména v 60.-80. letech 19. století. Historickým pozadím jejich působení byla první desetiletí sjednocené Itálie: prozaická doba organizace nového státního útvaru, charakterizována nástupem ekonomického liberalismu, politického pragmatismu a unifikačními tendencemi, které likvidovaly regionální specifika.

¹¹¹ převzato z: Jiří Pelán a kolektiv, *Slovník italských spisovatelů*, Praha, Libri, 2004, str. 421

Scapigliatura je někdy označována jako „třetí romantismus“, protestovala jak životním stylem, tak svou tvorbou proti vítězství „měšťáka“ a samolibému racionalismu nových časů a hájila ideál nezávislého umění.¹¹²

Také u scapigliatů můžeme vidět některé společné rysy s Pratesiho tvorbou: kritika „měšťáctví“ a racionalismu „nových časů“. Scapigliáti navíc hájili, stejně jako Pratesi, nezávislé umění a i v jejich tvorbě, stejně jako u dekadence, se objevují témata patologických vášní, tak typická i pro Pratesiho tvorbu.

Jak jsme měli možnost vidět z charakteristik těchto literárních směrů, Pratesiho nelze jen tak „zaškatulkovat“ pouze do jednoho literárního proudu. Jeho tvorba je velmi rozmanitá a nachází rysy a inspiraci ve více literárních žánrech a právě proto je autorova kontextualizace tak obtížná. Nemůžeme ho považovat ani za romantika, ani za představitele kritického realismu nebo verismu, ani za čistokrevného naturalistu a není ani dekadentem nebo představitelem scapigliatury či krepuskolarismu.

“Pratesi si confrontò con tutti gli «ismi» letterari per smuovere, senza mai riuscire, l'acqua stagnante dove galleggiava la sua non apprezzata fatica di narratore.”¹¹³

„Pratesi se porovnal se všemi literárními «ismy», aby rozvířil, aniž by se mu to někdy povedlo, stojící vody, ve kterých splývala s hladinou jeho nedoceněná námaha vypravěče.“

Pratesiho nelze jen tak lehce zařadit do jednoho uměleckého směru, je nutné se na jeho tvorbu dívat z širšího hlediska a vzít v potaz všechny proudy, kterými se inspiroval. Nejlepší asi bude nahlížet na autora jako na postavu velice svéráznou, na svoji dobu i celkem inovativní, i když byl, to je nutno zmínit, velkým tradicionalistou a viditelně se nezbavil, ačkoliv možná chtěl, vlivu tradičních vzorů (tím myslíme zejména Manzoniho model románu).

Pratesi je autor, který se vymyká jakémukoliv literárnímu zařazení a který šel svojí vlastní cestou, ačkoli se, a možná právě proto, nedočkal přílišného úspěchu.

¹¹² Jiří Pelán a kolektiv, *Slovník italských spisovatelů*, Libri, Praha, 2004, str. 647-648

¹¹³ Mario Guidotti, *Il romanzo toscano e Mario Pratesi*, Vallecchi, Firenze, 1983, str. 49

“Pratesi era convinto di avere una concezione dell’arte tutta personale e non voleva pedissequamente abbracciare una fede letteraria, finendo poi con il subire, in vario modo e sotto diversi profili, gli influssi di tutte quelle con le quali si trovò a fare conti, nella disperata ricerca di un successo di critica e di pubblico che non arriverà mai.“¹¹⁴

„Pratesi byl přesvědčen, že jeho pojetí umění je zcela osobité a nechtěl otrocky přijmout jeden literární směr, aby se nakonec musel podřídít, různými způsoby a pod různými profily, vlivům všech směrů, s nimiž se dostal do kontaktu, v zoufalém hledání úspěchu u kritiky a u čtenářů, který se však nikdy nedostavil.“

Samotný Pratesi tvrdí:

“Doppia è la vista del vero, e chi sfiora soltanto la superficie, non ne adopera che una sola e la più comune che vede ciò che vedono tutti, non ciò che solo è dato vedere a pochissimi.“¹¹⁵

"Pohled na pravdu je dvojitý a kdo se jen letmo dotkne povrchu, upotřebí z ní jen jeden pohled, a to ten nejčastější z nich, který vidí to, co vidí všichni, a ne to, co je dáno být viděno jen málokomu."

Závěrem zmíním už jen několik slov. V této práci jsme se věnovali autorovi, kterému se nedostalo přílišné pozornosti ani v jeho rodné zemi ani v zahraničí. I v Čechách byl doposud spíše na okraji zájmu české italianistky, což dokládá jak absence překladů autorových děl do češtiny (ale to platí i pro jiné jazyky), tak absence studií věnovaných autorovu životu a dílu.

Alespoň v rodné Itálii se najdou literární kritici, i když jich není mnoho, kteří se Pratesiho tvorbě věnovali. Z nejvýznamnějších jmen uveďme Benedetta Croceho, Maria Guidottiho, Roberta Toppettiho, Alda Borlenghiho a Renata Bertacchiniho.

¹¹⁴ Ibidem, str. 48-49

¹¹⁵ Mario Pratesi, *Arte vecchia e nuova*, in *Di paese in paese*, op. cit., str. 286

Přesto je však Mario Pratesi i nadále autorem spíše neznámým, ačkoliv se domnívám, že by si zasloužil větší pozornosti a to nejen literárních kritiků, ale především nás, čtenářského publika.

Doufám proto, že se třeba najde nějaký zvědavý čtenář, který se (například i po přečtení této práce) pustí do četby Pratesiho děl nebo do studia autorova života a přinese další zajímavé poznatky.

Mario Pratesi (1842-1941)

“Solitario nella vita, solitario nella storia della letteratura italiana“¹¹⁶

„Osamělý v životě, osamělý v historii italské literatury“

Snad ne napořád...

¹¹⁶ Mario Guidotti, *Il romanzo toscano e Mario Pratesi*, Vallecchi, Firenze, 1983, str. 18

8. Literatura a další použité zdroje

Primární

- Mario Pratesi, *L'Eredità*, Barbera Editore, Firenze, 1889
- Mario Pratesi, *Le Perfidie del caso*, Fratelli Treves, Milano, 1898
- Mario Pratesi, *Da fanciullo: memorie dell'amico Tristano*, v *Racconti*, Salerno Editrice, Roma, 1979
- Mario Pratesi, *Alessandro Franchi*, in *Rassegna Nazionale*, 10. července 1904
- Mario Pratesi, *Belisario*, in *Nuova Antologia*, duben - květen 1876
- Mario Pratesi, *In provincia*, (a cura di) Giorgio Luti, Jole Soldateschi, Salerno Editrice, Roma, 1979
- Mario Pratesi, *In provincia*, Barbera Editore, Firenze, 1883
- Mario Pratesi, *Le memorie di un purista*, in *Figure e paesi d'Italia*, Roux e Viarengo, Torino, 1905
- Mario Pratesi, *Di paese in paese*, Libreria Editrice Galli, Milano, 1892
- Mario Pratesi, *Prefazione a Cose vedute*, di Giuseppe Cesare Abba, Sten, Torino, 1912

Sekundární

- Roberto Toppetta, *Mario Pratesi: l'alba inquieta di Tozzi e Pratolini*, Bulzoni Editore, Roma, 1985
- Mario Guidotti, *Il romanzo toscano e Mario Pratesi*, Vallecchi, Firenze, 1983
- Maria Graziella Fausti in collaborazione di Lucy Serafini, *Tra paduli e strade bianche: con Renato Fucini, Mario Pratesi, Ettore Soci, Manfredo Vanni*, Il ramo d'oro, Firenze, 1995
- Giorgio Luti, *Mario Pratesi in Narrativa italiana dell'otto e novecento*, Sansoni Editore, Firenze, 1964
- Giulio Natali, *Lecture di pensiero e d'arte: Ricordi e profili di maestre e amici: Profilo di Mario Pratesi : con sette lettere inedite*, Edizione di Storia e Letteratura, Roma 1965
- *Introduzione a Mario Pratesi, Il Mondo di Dolcetta*, a cura di Renato Bertacchini, Cappelli, Bologna, 1963
- Luisa Giulia Benso, *Gli amici di Giuseppe Cesare Abba*, in *Rassegna Nazionale*, 1918-1919

- Giuseppe Fatini, *Un romanziere amiatino - Mario Pratesi: lettere a Giacomo Barzellotti*, Tipografia Giachetti, Prato, 1933
- Emilio Cecchi, *Libri nuovi e usati: note di letteratura italiana contemporanea*, Edizioni scientifiche italiane, Napoli, 1958
- Giacomo Devoto, *Il linguaggio d'Italia*, Biblioteca Universale Rizzoli, Milano, 1974
- Giacomo Devoto, *Giosuè Carducci e la lingua italiana*, v *Convivium*, XXV, 1957
- Giuliano Procacci, *Dějiny Itálie*, přeložili Drahoslava Janderová, Bohumil Klípa, Kateřina Vinšová, Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 1999
- Jiří Pelán a kolektiv, *Slovník italských spisovatelů*, Libri, Praha, 2004

Internetové odkazy

- Filippo Bologna, *L'Eredità inconsapevole dei romanzi di Pratesi*, La Repubblica.it, sezione Firenze, 14. srpna 2011:
<http://ricerca.repubblica.it/repubblica/archivio/repubblica/2011/08/14/eredita-inconsapevole-dei-romanzi-di-pratesi.html>
- Abba e Pratesi a Pisa: <http://italies.revues.org/1574>
- Carteggio inedito di Mario Pratesi: www.pratesi.vicu.utoronto.ca

Slovníky

- Giuseppe Fatini, *Vocabolario amiatino*, Barbera Editore, Firenze, 1853
- Pietro Fanfani, *Vocabolario dell'uso toscano*, Barbera Editore, Firenze, 1863

9. Resumé

Mario Pratesi a Toskánsko

Předmětem a zároveň hlavním cílem bakalářské práce „*Mario Pratesi a Toskánsko*“ je představit nepříliš známého a obtížně dostupného autora písničáka na přelomu 19. a 20. století, a jeho rodný kraj.

V době, kdy Mario Pratesi žije a píše svá díla, dochází k velkým politicko-sociálním i kulturním změnám po celé Evropě. Práce v úvodu nastiňuje historické pozadí Itálie v období velkých změn kolem revolučního roku 1848 a uvádí hlavní fakta související se sjednocením Itálie v jednotný stát. Pratesi se narodil v Toskánském Velkovévodství a zemřel v Italském království, to podstatně ovlivnilo nejen jeho život, ale také tvorbu.

V části biografické a bibliografické je chronologicky vylíčen autorův osobní i profesní život a uveden kompletní seznam Pratesových děl.

Další kapitoly jsou věnovány Toskánsku, autorovu rodnému kraji. Naším cílem bylo zjistit do jaké míry je Pratesiho tvorba ovlivněna prostředím, ve kterém se narodil a vyrůstal. Díla Maria Pratesiho zpracovávají konkrétní obrazy života společenských tříd v Itálii na přelomu 19. a 20. století, na základě analýz hlavních témat autorovy románové tvorby jsme se proto pokusili o vytvoření komplexního obrazu Toskánska a jeho obyvatel. Oporou nám při tom byla autorova dvě stěžejní díla, romány: *L'Eredità (Dědictví)* a *Perfidie del caso (Náhodné zákeřnosti)*. Pratesiho díla mají navíc silný autobiografický podtext, autor do své tvorby promítá své myšlenky a jemu vlastní pesimistický postoj k životu, při výběru témat jsme se proto zaměřili na témata taková, v nichž autor nějakým způsobem ztvárňuje události svého života, případně některých jeho úseků.

Další kapitola je věnována stručnému náhledu na jazyk Pratesiho děl s důrazem na regionální či dialektální vlivy.

Jelikož se nejedná o autora příliš známého, a to jak v českém prostředí, tak ani v rodné Itálii, zabývali jsme se otázkou, proč tomu tak pravděpodobně je. Na základě dílčích analýz jsme zhodnotili slabé stránky tvorby Maria Pratesiho, zároveň jsme se však snažili vyzdvihnout autorovy klady a upozornit tak na velký literární talent, pro mnohé stále bohužel utajený. V závěru práce jsme se pak pokusili zařadit autora do historicko-literárního kontextu.

10. Summary

Mario Pratesi and Tuscany

The subject and main aim of the bachelor thesis, “Mario Pratesi and Tuscany” is to introduce a quite unknown and hardly accessible author writing in the 19th and 20th century, and his native land.

At the time when Mario Pratesi lived and wrote his works, there was a large political, social and cultural change across Europe. In the introduction is outlined the historical background of Italy in a period of great changes during the revolutionary year of 1848 and are set out the main highlights of the unification of Italy as an unitary state. Pratesi was born in the Grand Duchy of Tuscany and died in the Italian Kingdom; this significantly influenced not only his life but also his creation.

In the biographical and bibliographical part, we portray chronologically the author’s personal and professional life and we are given a complete list of Pratesi’s works.

The following chapters are devoted to Tuscany, the author’s native land. Our aim is to determine to what extent was Pratesi’s creation influenced by the environment in which he was born and grew up. Mario Pratesi’s works process specific pictures of the life of different social classes in Italy at the turn of the 19th and 20th century, based on the analysis of the author’s main topics in his novels, and therefore we try to create a comprehensive picture of Tuscany and its inhabitants. Supporting us in this effort are two of the author’s key novels: *L'Eredità* and *Perfidie del caso*. Pratesi’s works also have strong autobiographical overtones, the author in his work reflects his thought and his own pessimistic attitude to life, and that is why we selected topics in which the author in some way portrays the events of his life, including some sections of it.

The next chapter is devoted to a brief insight to the language of Pratesi’s works with an emphasis on regional or dialect influences.

Since we deal with a not too well-known author, nor in the Czech environment or his native country, Italy, we focus on the question of why this probably is happening. Based on the partial analysis we evaluate the weaknesses of Mario Pratesi’s creation, but on the same time we try to highlight the author’s strengths and point out the great literary talent, for many, unfortunately, still kept a secret. In conclusion, we tried to put the author in historical and literary context.

11. Riassunto

Mario Pratesi e la Toscana

La presente tesi di laurea è incentrata sulla vita dello scrittore italiano Mario Pratesi e sulla sua terra d'origine, la Toscana. Lo scrittore nasce infatti nel 1842 a Santa Fiora sul Monte Amiata vicino a Grosseto, nell'allora Granducato di Toscana.

Pur non essendo sicuramente tra gli scrittori italiani più famosi è riuscito ad ottenere e mantenere nel tempo una posizione abbastanza prestigiosa, soprattutto nell'ambito della tradizione toscana, divenendo un personaggio ammirato da molti oltre che un importante esponente della cultura d'Italia dell'epoca, ma nonostante questo rimane ad oggi poco o addirittura del tutto sconosciuto in ambito letterario.

La struttura della tesi

L'introduzione storica

La tesi illustra nella sua introduzione il contesto storico dell'Italia in un periodo di grandi cambiamenti che furono conseguenza delle rivoluzioni del 1848 e descrive i principali avvenimenti relativi alla nascita del Regno d'Italia. Pratesi nasce infatti nel Granducato di Toscana e muore nel Regno italiano e questo fatto influenza in modo significativo non solo la sua vita, ma anche le opere.

Durante la vita di Pratesi l'Italia cambia profondamente, diventando uno stato unitario che comprende per la prima volta nella storia l'intero territorio dal Piemonte fino alla Sicilia. Anche per la Toscana sarà un cambiamento epocale, destinato a rimanere impresso per sempre nei libri di storia.

Pratesi abbraccia da subito le idee patriottiche dei rivoluzionari, diventando un fervente sostenitore dell'annessione al Regno d'Italia. Tuttavia si rende ben presto conto, prima di molti altri, che i valori che hanno animato i grandi intellettuali e combattenti rivoluzionari non sono riusciti a cambiare in meglio la politica. Molti ex antagonisti delle idee mazziniane giurano fedeltà ai nuovi regnanti mantenendo così le loro posizioni di prestigio all'interno della classe politica, con il passare degli anni anche nel nuovo territorio unitario la corruzione dilaga, la giustizia è sempre amministrata in modo parziale, fioriscono le tangenti e l'assistenza sanitaria di qualità è riservata solo alle classi sociali più ricche.

Si respira comunque un'atmosfera di cambiamento: con la fine del Granducato di Toscana le principali città e Firenze in particolare, dopo lo spostamento della capitale a Roma, perdono gran parte dell'importanza istituzionale di cui hanno goduto fino ad allora, ritrovandosi relegate ai margini di uno stato molto più grande.

In Toscana cambiò di conseguenza anche il modo di amministrare il bene pubblico: nelle città aumenta il consumismo e vengono aperte nuove attività commerciali e negozi di lusso, che spesso finiscono per snaturare intere strade e antichi palazzi.

A Firenze fioriscono i bordelli e la prostituzione, mentre la giustizia non è amministrata nel migliore dei modi e la corruzione tra gli amministratori pubblici e le forze dell'ordine dilaga.

Pratesi vive in prima persona gli ultimi anni del governo del Granduca Leopoldo II, sperimenta sulla propria pelle la dominazione austriaca e poi la repressione del sovrano, con la censura dei giornali e l'amministrazione sommaria della giustizia, assistendo successivamente alla nascita di un "mondo nuovo", profondamente diverso da quello in cui era nato e cresciuto. Nei suoi libri si trovano spesso riflessioni personali che riguardano la situazione storica, c'è tutto il disprezzo che l'autore prova nei confronti della dinastia Lorenese. È ricorrente nella sua opera letteraria anche una critica molto aspra alla decadenza culturale della società: ci sono spesso riferimenti alle tante strade storiche della città di Firenze, snaturate nel tempo per far posto a nuove attività commerciali.

Vita, opere e ambientazione

All'introduzione storica fa seguito la parte biografica e bibliografica, dov'è cronologicamente ritratta la vita personale e professionale dell'autore di cui vengono altresì elencate le principali opere letterarie.

Mario Pratesi non gode di un'infanzia felice, la madre muore infatti quando il piccolo Mario ha solo 4 anni e lo scrittore non si libererà mai di questo forte dolore. Il padre, uomo molto autoritario e di poche carezze, non comprende il carattere di artista e di sognatore del figlio già così disperato e spera di poterlo rafforzare mandandolo in una scuola militare, costringendolo a seguire la strada già intrapresa dai suoi fratelli Tito e Dante. Ma Mario si ribella. Lascia Siena, città della sua adolescenza, e si trasferisce a Firenze. Avendo la necessità di una fonte sicura di guadagno inizia la carriera di insegnante, spostandosi in varie città italiane e continuando comunque a nutrire il suo sogno di scrivere, terminato l'orario di lavoro si dedica infatti esclusivamente alle sue opere.

Pratesi passerà molto del suo tempo in ospedale a causa delle sue precarie condizioni di salute e di una forte depressione. L'amore per la letteratura, tuttavia, lo salverà dal desiderio di suicidarsi e una volta dimesso dal sanatorio gli regalerà la piena consapevolezza di volersi dedicare esclusivamente ai suoi libri.

I suoi interessi letterari sono molto ampi: scrive recensioni, articoli di giornale, memoriali per vari quotidiani e riviste e vari diari di viaggio. Inoltre si dedica anche alla poesia, ai racconti e alle novelle, al dramma e, naturalmente, ai suoi romanzi: *Jacopo e Marianna* (titolo originale *Le Viole di Marianna*, 1872), *L'Eredità* (1889), *Il Mondo di Dolcetta* (1895), *Le Perfidie del caso* (1898), *Il Peccato del dottore* (1902), *La follia del marchese Roberto* (1908), *Armonie e dissonanze* (1913).

Nel corso della sua vita ha scritto più di cinquanta opere di molti generi diversi. Sarebbe impossibile occuparsi in questa tesi di tutta la sua opera letteraria, soprattutto per motivi di lunghezza, e quindi ci siamo concentrati unicamente sui suoi romanzi: in modo particolare *L'Eredità* (1889) e *Le Perfidie del caso* (1898).

La Toscana attraverso i temi principali dei romanzi di Pratesi

Altri capitoli sono dedicati alla Toscana, terra natale dell'autore. Il nostro obiettivo era infatti quello di scoprire in quale misura le opere di Pratesi sono state influenzate dall'ambiente in cui è nato e cresciuto. Pratesi era molto legato all'ambiente toscano, del quale studia in modo particolare il mondo contadino.

Nei libri di Pratesi si ritrova spesso il tipico paesaggio della campagna toscana: un verde lussureggiante e profumato fatto di colline, foreste e strade sterrate contornate da alberi che attraversano e collegano i piccoli villaggi alle principali città. Villaggi dove non mancano mai, anche nei più piccoli, la chiesa ed il cimitero: due luoghi che rivestono per gli abitanti del luogo una grandissima importanza e che vengono per questo molto spesso citati nei libri.

Segue la parte analitica, nella quale abbiamo definito i temi principali delle opere dell'autore, soffermandoci unicamente sui romanzi. Le opere di Pratesi hanno una forte connotazione autobiografica, l'autore inserisce nei suoi libri il proprio atteggiamento pessimista nei confronti della vita e si occupa della rappresentazione psicologica dei caratteri sia rurali che di origine borghese. Le opere di Mario Pratesi ci restituiscono un quadro completo della vita delle varie classi sociali presenti in Italia tra la fine del diciannovesimo e l'inizio del ventesimo secolo.

Attraverso l'analisi dei temi principali dei romanzi di Pratesi e delle entità autobiografiche, abbiamo cercato di ricreare un quadro completo della Toscana di allora e della sua popolazione. I due romanzi principali su cui ci siamo basati sono: *L'Eredità* e *Le Perfidie del caso*.

Quella descritta da Pratesi è un'Italia e in particolar modo una Toscana con un'economia fortemente basata sull'agricoltura, sul commercio e sull'artigianato. Ai tempi di Pratesi gran parte della società in Toscana era composta da contadini e una delle principali risorse economiche era rappresentata dall'agricoltura. Al mondo contadino si affiancava quello dei commercianti e degli artigiani, due attività che hanno rivestito da sempre e che rivestono tutt'ora in Toscana un ruolo di primissimo piano. I contadini erano in piccola parte proprietari della terra che coltivavano (i cosiddetti coltivatori diretti), ma per la maggior parte era diffuso il sistema della mezzadria: i contadini cioè si occupavano di un podere che non era loro e lo coltivavano in cambio di una parte del raccolto, con la quale riuscivano a sfamare la famiglia. Sono descritti come personaggi rozzi e poco istruiti che, vivendo in un ambiente sociale chiuso, sono molto legati alle tradizioni ed alla religiosità, anche se non mancano ovviamente locali piuttosto malfamati dove alcuni uomini amano passare le serate.

Lavorano duramente perché molto spesso in Toscana la terra non è particolarmente adatta ad essere coltivata, le famiglie sono numerose, spesso convivono nella stessa abitazione genitori, figli e nipoti con le rispettive compagne e la società è fortemente patriarcale: in queste famiglie le donne, pur lavorando spesso più duramente degli uomini, rivestono un ruolo marginale e non hanno voce in capitolo, così come del resto anche i figli.

Tutte le decisioni, giuste o sbagliate che siano, sono prese esclusivamente dal capofamiglia. Nei piccoli villaggi di campagna tutti si conoscono e voci e pettegolezzi si diffondono in fretta: in modo particolare le donne devono stare molto attente e molto spesso agire di nascosto, perché è facile farsi una brutta reputazione e ritrovarsi di conseguenza emarginate dalla vita sociale del paese.

C'è una nettissima distinzione tra i contadini (rozzi e legati alle tradizioni) gli appartenenti alla borghesia (per lo più commercianti) e i nobili di nascita. La divisione in classi sociali era infatti molto marcata nella società ottocentesca nella quale Pratesi vive e scrive i suoi romanzi.

C'erano i nobili di nascita (i titoli nobiliari sono stati riconosciuti in Italia fino al 1948), che erano nella maggior parte dei casi odiati dalla popolazione perché avevano ereditato le loro ricchezze senza doversele guadagnare, ma c'erano soprattutto i ricchi commercianti, che avevano un ruolo fondamentale sia nella società che nella vita politica e proprio attorno a questi personaggi, famosi in tutta la comunità, ruotavano spesso la vita e le vicende delle classi sociali più deboli.

Dal divario enorme che esisteva quindi tra la classe sociale borghese e quella contadina deriva spesso nei libri di Pratesi il desiderio fortissimo da parte di quest'ultima di arrivare ad avere una posizione più rispettabile, in modo da permettersi uno stile di vita migliore e guadagnarsi il rispetto delle persone più agiate. L'uguaglianza tra ricchi e poveri era tuttavia ben lontana da arrivare, chi nasceva in una famiglia di contadini era normalmente condannato a restare un contadino, non aveva accesso all'istruzione e non aveva alcuna possibilità, senza ricorrere a qualche fortunato legame di parentela, di migliorare la propria posizione.

Pratesi pone grande attenzione nei suoi libri a questo desiderio di riscatto sociale: alcuni dei suoi personaggi più importanti sono ossessionati da questo desiderio di migliorare la propria vita e quella della propria famiglia. Per raggiungere il loro scopo sono disposti ad accettare qualsiasi compromesso e perfino a venire meno alle regole morali e della legalità.

Si rileva anche una netta distinzione, oltre che tra classi sociali, anche tra cittadini e abitanti della campagna. In particolar modo questo si riscontra nei personaggi femminili: sottomesse, semplici e fortemente religiose le donne di campagna, molto spesso ribelli, ben vestite, eleganti e piuttosto emancipate (soprattutto se si considera il periodo storico) quelle di città.

Anche la disperazione dell'animo umano e l'autodistruzione ricorrono spesso nei romanzi di Pratesi: molti dei suoi personaggi sono infatti afflitti da una perenne insoddisfazione, sia nei confronti della propria vita che nei confronti della loro condizione sociale, che li porta a compiere azioni dalle conseguenze spesso irreparabili. È ricorrente ad esempio il tema della dipendenza dall'alcool, in modo particolare dal vino, come mezzo per evadere dalla realtà e dalle preoccupazioni.

Questo ci fa capire quanto Pratesi, lui stesso perennemente insoddisfatto della propria condizione, sia sensibile alle debolezze ed alla complessità della psicologia umana, nei suoi romanzi l'insoddisfazione, la solitudine e la disperazione di alcuni personaggi principali porta sempre a conseguenze estreme, alle quali non si può riparare.

Lingua e stile

Questo capitolo è dedicato a una breve panoramica del linguaggio di Pratesi, dove ci siamo occupati sia dello stile dell'autore che delle influenze regionali o dialettali.

Conclusioni e obiettivi

Come già precedentemente specificato non si tratta di un autore molto conosciuto, sia nell'ambiente culturale ceco che, soprattutto, nella sua stessa patria e quindi abbiamo cercato di capire il perché questo autore, nonostante la notevole mole della sua opera, non sia mai entrato a far parte storia della letteratura: per far questo analizzeremo i punti deboli delle opere di Mario Pratesi cercando però, allo stesso tempo, di sottolinearne gli aspetti positivi così da far conoscere al lettore questo grande talento letterario che per molti resta purtroppo tutt'ora sconosciuto. Come scrive Mario Guidotti, uno dei pochi critici che si è occupato dell'opera di Pratesi: „*Apprezzato da pochi, conosciuto da pochissimi, ignorato da molti.*“

In conclusione ci siamo occupati di trovare la giusta collocazione di Pratesi nella storia della letteratura italiana. La critica accademica considera spesso Mario Pratesi un verista, ma secondo noi non è possibile semplificare a tal punto da inserire questo autore all'interno di un'unica corrente letteraria, considerando che Pratesi nel corso della sua vita si è espresso in molti stili diversi fra loro (romanzi, racconti, novelle, poesie, saggi) e, soprattutto, si è ispirato a molte correnti letterarie diverse, fra le quali abbiamo preso in esame in modo particolare romanticismo, realismo, verismo, decadentismo, scapigliatura e crepuscolarismo. Abbiamo analizzato quindi le principali caratteristiche che contraddistinguono queste correnti e abbiamo così cercato di “inquadrare“ l'autore all'interno di un'immagine precisa, anche se è comunque un compito molto difficile, addirittura quasi impossibile.

Anche se la critica letteraria, a mio parere in modo del tutto errato, spesso considera Pratesi uno scrittore unicamente verista, il mio pensiero personale è che dobbiamo concepire Mario Pratesi non come un verista, un romantico, un decadente, uno scapigliato o un crepuscolare, ma dobbiamo considerarlo piuttosto come uno scrittore molto avanti rispetto al periodo in cui scriveva, anche se era molto legato alla tradizione, soprattutto all'antica letteratura della sua terra senese baciata dal Medioevo, e soprattutto dobbiamo vederlo come un bravo scrittore che ha scelto una propria strada da seguire, anche se con tutta probabilità proprio in conseguenza di questa scelta non è riuscito a diventare famoso.

Come dice Mario Guidotti: “*Pratesi si confrontò con tutti gli «ismi» letterari per smuovere, senza mai riuscirci, l'acqua stagnante dove galleggiava la sua non apprezzata fatica di narratore.*“

Questo lavoro si basa sia sull'analisi della letteratura primaria - attingendo direttamente dai romanzi e dalle conclusioni formulate sulla base della loro lettura, che sullo studio della letteratura secondaria. Oltre alle nostre opinioni personali elencheremo quindi altre critiche letterarie e approfondimenti introducendo anche numerose citazioni.

Le opere di Mario Pratesi non sono mai state tradotte in ceco e per questo motivo ci siamo basati, nella presente tesi di laurea, unicamente sulla letteratura italiana sia primaria che secondaria. Le citazioni sono quindi riportate sempre in italiano, e corredate dalla traduzione in lingua ceca.

In conclusione possiamo dire che l'obiettivo principale di questo lavoro è pertanto quello di presentare (in particolare al lettore ceco) il poco conosciuto e difficilmente rintracciabile autore Mario Pratesi e la sua terra d'origine - la Toscana.

Mario Pratesi, *“solitario nella vita, solitario nella storia della letteratura italiana“*, speriamo non per sempre.